

PONIEDZIAŁEK | 23 | 12 | 2024 |

GAZETA
OLSZTYŃSKA

DZIENNIK
ELBLĄSKI

PANOPTIKUM

2024

LASÓW PAŃSTWOWYCH

Adam Czajkowski

Dyrektor Regionalnej Dyrekcji
Lasów Państwowych w Olsztynie

Szanowni Czytelnicy,
Jest mi niezmiernie miło powitać Was w specjalnym dodatku do Gazety Olsztyńskiej, który jest poświęcony niezwykłym walorom przyrodniczym oraz turystycznym Nadleśnictw wchodzących w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. Wraz z zespołem Leśników, przygotowaliśmy dla Was przewodnik, który odkrywa przed Wami bogaty skarb, jakim są nasze lasy, jeziora, rzeki oraz unikalne ekosystemy, które są częścią naszego pięknego regionu.

Nadleśnictwa wchodzące w skład RDLP w Olsztynie obejmują szeroki wachlarz różnorodnych siedlisk leśnych i przyrodniczych, które przyciągają turystów, naukowców, miłośników przyrody oraz tych, którzy po prostu pragną odpocząć w otoczeniu natury. Od rozległych borów sosnowych, przez malownicze dąbrowy, po nasłonecznione łąki – każdy z tych ekosystemów ma swoje unikalne cechy i bogactwo biologiczne. Ponadto, region Olsztyna leży w sercu Warmii i Mazur, znanym jako „Kraina Tysiąca Jezior”, co czyni go jeszcze bardziej atrakcyjnym miejscem do odwiedzenia

oraz eksploracji. W ostatnim czasie zintensyfikowaliśmy nasze wysiłki w zakresie ochrony przyrody, edukacji ekologicznej oraz promocji aktywnego stylu życia. Celem jest nie tylko zachowanie unikalnych walorów naszego regionu, ale także stworzenie przestrzeni, w której mieszkańcy oraz turyści mogą korzystać z uroków natury.

Walory turystyczne naszych nadleśnictw są nieocenione – ścieżki edukacyjne, szlaki piesze i rowerowe, miejsca biwakowe oraz punkty obserwacyjne to tylko niektóre z atrakcji, które właśnie dla Was przygotowaliśmy. Z uwagi na bioróżnorodność regionu, zachęcamy do odkrywania bogactwa flory i fauny, jaką można spotkać podczas wędrówek po lasach, których gospodarzami są olsztyńscy leśnicy. Wiele z gatunków, które napotkacie, jest objętych ochroną, co czyni te tereny jeszcze bardziej cennymi. Obcowanie z naturą i poznawanie jej tajemnic to nie tylko pasjonujące doświadczenie, ale także doskonała okazja do edukacji i nawiązania głębszej więzi z otaczającym nas światem natury. Urokliwe jeziora, szumiące rzeki i potoki oraz krystalicznie czyste powietrze przyciągają nie tylko miłośników ekologii, ale także sportowców, którzy chcą cieszyć się aktywnością na świeżym powietrzu. Wody w naszych jeziorach zapraszają do uprawiania żeglarstwa, kajakarstwa, a także wędkowania, które jest szczególnie popularne wśród mieszkańców regionu. Kontakt z naturą oraz aktywny styl życia są kluczowe dla zdrowia fizycznego i psychicznego, dlatego zachęcamy wszystkich do aktywnego spędzania czasu w naszych lasach i nad wodami.

Wartykułach, które przygotowaliśmy na potrzeby niniejszego dodatku, znajdziecie szczegółowy opis walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych poszczególnych nadleśnictw. Chcieliśmy zaprezentować Wam jak najwięcej atrakcji, jakie czekają na Was w naszych nadleśnictwach. Od miejsca założenia ścieżek edukacyjnych po ukryte skarby przyrody, wszystko to, co sprawia, że warto odwiedzić naszą okolicę. Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie dokłada wszelkich starań, aby lasy były nie tylko miejscem

do pracy, ale również przestrzenią, która spełnia oczekiwania turystów i entuzjastów natury. Edukacja przyrodnicza, rekreacja oraz ochrona środowiska – to niektóre z filarów, na których skupiamy naszą działalność.

Uważamy, że to my jesteśmy emocjonalnie i odpowiedzialnie związani z tym, co nas otacza, dlatego podejmujemy odpowiednie kroki w celu ochrony i zachowania tych cennych zasobów. Przez 100 lat Lasy Państwowe dbają i kształtują lasy tak aby wypełniały wszystkie przypisane im funkcje, a w ostatnim czasie przystosowujemy je do sprostania zmianom klimatycznym.

Jako dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie, pragnę zaprosić Państwa do odkrywania uroków naszych lasów, do korzystania z wszystkich możliwości, które oferują, a także do współpracy w zakresie ochrony środowiska naturalnego. Razem możemy dbać o nasze lasy, aby przyszłe pokolenia również mogły się nimi cieszyć w pełni.

Zachęcam do lektury oraz odkrywania natury, która jest w zasięgu ręki. Mam nadzieję, że ten dodatek dostarczy Wam wielu inspiracji do aktywnego spędzania czasu w otoczeniu natury i odkrywania piękna Warmii i Mazur.

Przed Nami Święta Bożego Narodzenia. Z tej okazji składam w imieniu własnym oraz współpracowników najlepsze życzenia zdrowych, rodzinnych Świąt w atmosferze domowego ciepła oraz wszystkiego dobrego w nadchodzącym Nowym Roku.

Z leśnym pozdrowieniem,

Adam Czajkowski
Dyrektor Regionalnej Dyrekcji
Lasów Państwowych w Olsztynie

100 LAT
1924 – 2024
Lasów Państwowych

**Biuro Urządzenia Lasu
i Geodezji Leśnej Oddział w Olsztynie**

Szanowni Państwo,

Zachęcam wszystkich czytelników do zapoznania się z bogactwem przyrodniczym, krajobrazowym, kulturowym i historycznym lasów Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. Ta ogromna wartość polskich lasów państwowych została utrwalona i powiększona przez pokolenia leśników dbających o nasze wielkie narodowe dobro. Dobro, jakim są polskie lasy. Dobro, z którego jesteśmy dumni, ale... za które wszyscy jesteśmy odpowiedzialni, bo to nasze lasy.

Jednocześnie znajdujemy się w wyjątkowym momencie leśnictwa w Europie i Polsce. Realizowana w naszym kraju wielofunkcyjna gospodarka leśna oparta o zrównoważone użytkowanie zasobów drzewnych (pozyskujemy mniej drewna niż corocznie przyrasta), powszechną ochronę lasów i troskę o stabilność drzewostanów oraz dostosowywanie do naturalnych warunków siedliskowych przestaje wystarczać i coraz częściej jest kwestionowana. Coraz większą rolę odgrywają oczekiwania i presja społeczna, zwłaszcza w okolicach dużych miast lub obszarów szczególnie atrakcyjnych przyrodniczo lub krajobrazowo. Stajemy także wobec wyzwań Europejskiego Zielonego Ładu czy „Fit for 55” z dylematem, czy... to właściwa droga???

Czy propozycja segregacyjnego modelu lasu, gdzie pewna część lasów jest wyłączona z gospodarki leśnej (modne ostatnio 20% powierzchni lasów państwowych), a pozostała intensywnie użytkowana może sprawdzić się w polskich realiach. Tu, gdzie z kulturowych i historycznych przesłanek każdy z nas ma dostęp do prawie każdego fragmentu lasu (z oczywistymi wyłączeniami), gdzie może spacerować, zbierać grzyby czy jagody...

Jednocześnie wyłączenie z gospodarki leśnej kolejnych fragmentów polskich lasów skutkuje ograniczeniem pozyskania drewna, najwspanialszego

i najbardziej ekologicznego surowca świata. Ograniczenie to może skutkować problemami całego sektora leśno-drzewnego, który w Polsce jest istotnym obszarem tworzenia naszego PKB. Jest także potencjałem możliwości zatrudnienia i rozwoju dla mieszkańców obszarów typowo wiejskich.

Lasy w Polsce stoją przed wieloma wyzwaniami. Wyzwaniami związanymi ze zmianami klimatycznymi, z oczekiwaniami społecznymi, rozrostem miast i osiedli, ochroną najcenniejszych przyrodniczo fragmentów polskich lasów. Wszyscy chcemy je chronić, ale pytaniem zasadniczym jest – w jaki sposób? Samo utworzenie rezerwatu przyrody czy nawet Parku Narodowego nic nie zmienia. Ważne, jaki sposób ochrony w tych formach przewidzianych ustawą o ochronie przyrody będzie realizowany. I czy będzie to ochrona czynna czy bierna?

Z drugiej strony, jeśli wciąż w lasach Państwowych jest tak wiele miejsc wyjątkowych, starodrzewów, czy siedlisk i drzewostanów zasługujących na ochronę, to znaczy chyba, że dotychczasowe zarządzanie naszymi lasami było prawidłowe i słuszne. Dlaczego więc zmieniać to, co dobre? Funkcjonujący w polskich lasach model lasu wielofunkcyjnego sprawdził się, a teraz należy jedynie położyć nacisk na dostosowanie działań i gospodarki leśnej do najważniejszej funkcji, który dany las pełni.

Być może wolniejsza i mniej agresywna krajobrazowo wymiana pokoleń lasu w lasach o zwiększonej funkcji społecznej spowoduje większą akceptację dla działań leśników. Jednocześnie docenienie drewna, jako najbardziej ekologicznego surowca, powinno wzbudzać akceptację dla wycinania drzew, zgodnie z ekologią, dla dobra wszystkich obywateli i gospodarki naszego kraju.

Drzewa są jednym z nielicznych organizmów żywych na ziemi, które żyją dłużej od człowieka. Dlatego też ich wycinanie budzi czasem sprzeciw. Zwłaszcza, gdy dotyczy to „naszego lasu”, „naszych drzew”. Chciałbym jednak zapewnić, że w wymiarze całościowym, zarówno na poziomie każdego nadleśnictwa jak i całego kraju, proces wycinania drzew, pozyskiwania surowca drzewnego, jest pod pełną kontrolą. A jak zmieniają się zasoby przyrodnicze polskich lasów, każdy może łatwo sprawdzić na stronach internetowych Banku Danych o Lasach (www.bdl.lasy.gov.pl).

Włodzimierz Serwiński
Dyrektor Biura Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej
– Oddział w Olsztynie

Nadleśnictwo Bartoszyce

czyli o bogactwie pogranicza

Nadleśnictwo Bartoszyce nie imponuje ani powierzchnią leśną (około 15 tys. ha) ani tym bardziej lesistością (około 17%). Nasze niewielkie, rozrzucone wśród pól uprawnych i miejscowości kompleksy leśne już kilkaset lat temu utraciły puszczański charakter. Cóż jest więc takiego w tej przyrodzie, że w drobnych, nawet kilkunast-hektarowych „laskach” występuje nawet kilkanaście gatunków drzew i krzewów, kilkadziesiąt gatunków roślin runa (z liczną reprezentacją tych chronionych), że stanowią one ostoję dla ponad setki gatunków ptaków w tym tych największych jak bielik, orlik krzykliwy, żuraw czy bocian czarny i tych rzadkich – chronionych w ramach sieci Natura 2000. Gdzie drzemie ten potencjał ekologiczny, który pozwala utrzymać się licznym (czasem zbyt licznym) populacjom ssaków kopytnych, zapewnia dogodny (czasem zbyt dogodny) warunki bytowania dla bobrów, daje schronienie płazom i gadom...

Poza wyjątkowym bogactwem siedlisk (ponad 90% to bardzo żyzne siedliska lasowe) i dostatkami wody gromadzącej się w niewielkich, ale bardzo licznych zbiornikach, bagnach i torfowiskach, przyczyną tego nadzwyczajnego bogactwa należy szukać w zjawisku znanym ekologom jako „efekt styku” czyli tendencji do wzrostu różnorodności gatunkowej i zagęszczenia organizmów na obszarze ekotonu. Ekotonu rozumianego jako pogranicze środowisk lub biocenoz. To właśnie dzięki mozaice biotopów polnych, leśnych, wodnych i kulturowych, ekoton osiąga u nas rozmiary zapewniające doskonałe warunki dla wzrostu i rozwoju wszystkim występującym tam gatunkom flory i fauny. Pomimo silnego rozdrobnienia kompleksów leśnych, istnieje komunikacja pomiędzy poszczególnymi populacjami. Dzieje się tak za sprawą licznych

rzek, rzeczek i innych cieków, które wraz ze swoim otoczeniem tworzą naturalne korytarze ekologiczne. Najważniejsze korytarze stanowią doliny rzeki Łyny, Gubry i Symarsy chronione w ramach obszarów chronionego krajobrazu. Te szczególne walory nadleśnictwa dostrzeżono obejmując ponad połowę jego powierzchni leśnej różnymi kategoriami ochronności. Nie da się ukryć, że prowadzenie gospodarki leśnej na tym terenie do łatwych nie należy – setki lat użytkowania rolniczego ograniczyły tereny leśne do miejsc, w których absolutnie nie dało się praktykować żadnej innej działalności ludzkiej. Głina, która jeszcze wczoraj wyschła na słońcu do konsystencji pasa startowego, po lekkim deszczu ślizga się i lepi do wszystkiego, skutecznie eliminując wszystkie słabsze technologie. Jednocześnie bogactwo gatunków to więk-

szą odporność na choroby i szkodniki a ogień (z wyjątkiem wczesnej wiosny, nim zazieleni się pokrywa gleby) też specjalnie nam specjalnie nie doskwiera. Co do hodowli lasu, to niegdyś na jednym ze szkoleń skwitowała to znakomicie pewna pani inżynier: „U was jak robotnik zapomni po sadzeniu szpadla na uprawie, to na drugi rok trzonek pędy puszcza” – coś w tym jest. Co się tyczy turystyki to podstawowym walorem jest jej niewielka intensywność ale „wytrawni włóczykije” z pewnością nie będą zawiedzeni. Dla cyklistów mamy część Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo – najdłuższego, spójnie oznakowanego szlaku rowerowego w Polsce. Dla kajakarzy – spływ dolnym odcinkiem rzeki Łyny niemal do samej granicy państwa. Dla pasjonatów historii – interesujące, choć mało popularne, obiekty, ukryte gdzieś w

wioskach i miasteczkach. Dla wszystkich – niespotykane pejzaże pogranicza historycznej Warmii i Prus. Ci, którzy nie boją się bezpośredniego kontaktu z naturą, mogą, zupełnie za darmo, spędzić noc w hamaku lub pod namiotem, na specjalnie wyznaczonym obszarze rozproszonego biwakowania w ramach akcji Lasów Państwowych pod hasłem „Zanocuj w lesie”. Po szczegóły zapraszamy na naszą stronę internetową www.bartoszyce.olsztyn.lasy.gov.pl Nadleśnictwo Bartoszyce jest przykładem na to, że krajobraz kulturowy nie oznacza wcale zubożenia przyrodniczego i jest dowodem, że prowadzenie gospodarki leśnej może wpływać pozytywnie na przyrodę pod warunkiem zachowania status quo pomiędzy poszczególnymi funkcjami lasu oraz lasu i jego otoczenia.

Wiesław Oziewicz
Zdjęcia: Paweł Ulaniuk

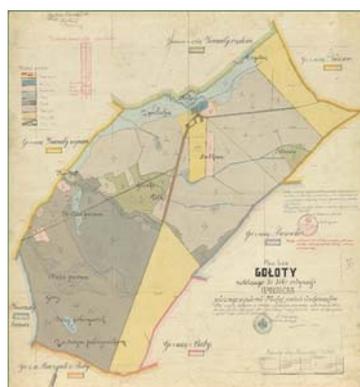

Nadleśnictwo Ciechanów

Nadleśnictwo Ciechanów jest jedną z północno-mazowieckich jednostek wchodzących w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych Olsztynie. Historycznie obszar ten znajdował się w granicach Ziemi Zawkrzeńskiej oraz Ziemi Ciechanowskiej będących częścią Księstwa Mazowieckiego. Na terenie obecnego Nadleśnictwa Ciechanów do roku 1939r. nie istniały struktury Polskich Lasów Państwowych. Lesistość powiatu wg. danych z roku 1935 wynosiła zaledwie 6 %. (Aktualnie, dzięki pracy kilku pokoleń leśników wynosi 16% tj. 0,175ha/mieszkańca).

Gmina	Powierzchnia gminy w ha	Powierzchnia lasów w ha	Stożek lesistości	Obszar lasu przypadający na 1 mieszkańca
Bartoloty	8 780	68,00	0,77	0,018
Gołoty	10 800	28,00	0,26	0,008
Grudusk	11 370	87,95	0,76	0,014
Miekk	16 800	2 818,29	16,78	0,258
Nutawo	11 850	508,71	4,24	0,058
Ojrzeń	9 010	1 517,94	16,64	0,270
Opinogóra	8 570	480,08	5,59	0,088
Ręginin	20 290	1 419,47	7,00	0,188
Sołak	12 880	870,81	6,76	0,088
Zalesie	7 980	988,89	12,39	0,054
Razem	119 210	7 106,48	6,00	0,110

Właścicielem przeważającej części obszarów leśnych była rodzina Krasieńskich – potomkowie poety Zygmunta. W skład Ordynacji Opinogórskiej – struktury rodzinnej zarządzającej ich dobrami - wchodziły prawie wszystkie większe kompleksy leśne – Lekowo, Gołoty, Ościslowo, Wierzbowo, Bardonki, Kołaczków. Gospodarka leśna na gruntach należących do Ordynacji Opinogórskiej prowadzona była w sposób planowy od połowy XIX w. Krasieńscy zatrudniali profesjonalnych leśników i zlecali wykonywanie Planów Urządzenia Lasów.

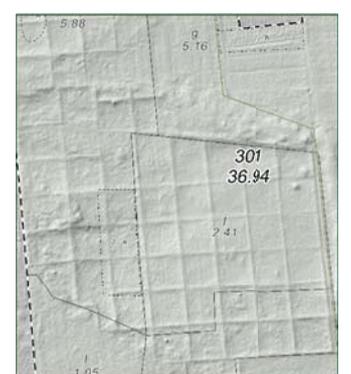
W ramach zadań samorządu państwowego na naszym terenie podejmowano bardzo szeroko działania związane z zalesianiem nieużytków – głównie lotnych piaszków. Głównym zadaniem leśników w tym okresie było zwiększenie lesistości przy jednoczesnym zapewnieniu ciągłości dostaw surowca do odbudowy Państwa. Struktury państwowe i prywatne w obszarze zalesień gruntów często się wspierały zarówno materialnie jak i merytorycznie. W 1936r. Na terenie Leśnictwa Ościslowo – należącego do Ordynacji Krasieńskich zorganizowano konferencję poświęconą zalesianiu nieużytków z udziałem ponad 100 osób w tym rektora SGGW Jana Miklaszewskiego.

1. Magnificencja prof. Jan Miklaszewski – Rektor S. G. G. W.
2. Prezes P. W. L. Edmund Mickiewicz – Dyrektor Lasów Państwowych w Warszawie.
3. Prof. Jan Kłoska – delegat Ministerstwa Rolnictwa i R. R.
4. Inż. Jan Hausbrandt – Dyrektor Instytutu Badawczego Lasów Państwowych.
5. Inż. Jan Freyman – poseł, prezes Związku Leśników R. P.
6. Inż. dr. Edward Chodźicki – prof. S. G. G. W. w Warszawie.

Obszerne materiały ze spotkania zostały opublikowane – w Dzienniku urzędowym województwa mazowieckiego nr 3. z 1937r. Dokument zawierał również oficjalne podziękowania dla osób aktywnie wspierających akcje zalesieniową w powiecie.

Panu Alfredowi Zwołanowskiemu Nadleśniczemu z Państw. Nadl. Przejmijmy za produkcję sadzonek w szkółkach powiatowych i wydatną współpracę w akcji zalesiania;
Panu Edwardowi hr. Krasieńskiemu Ordynatorowi Opinogórskiemu za zaoflarowanie 500.000 sztuk sadzonek;
Panu Stanisławowi Zielińskiemu właścicielowi dóbr Słepce za bezinteresowne założenie i obsianie własnym nasieniem 15 arów szkółki;

Z efektów pracy starszych kolegów korzystamy do dziś. Przykładem tych działań jest ustalona wydma śródładowa – zalesienie porolne – wieś Juliszewo. oddz. 301, Nadleśnictwo Ciechanów.

Nadleśnictwo Ciechanów powstało w roku 1945 na mocy dekretów z 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej i przejęciu niektórych lasów na rzecz Skarbu Państwa obszary leśne dawnej własności prywatnej powyżej 25 ha włączono do nowo utworzonego Nadleśnictwa Ciechanów. Główne obszary, stanowiące 39% pochodziły z dóbr ordynacji Opinogóra należącej do rodziny Krasieńskich.

Pierwszym Nadleśniczym i organizatorem Nadleśnictwa był inż. Tadeusz Sobolewski – wybitny leśnik, uczestnik wojny 1920r., oficer AK, działacz niepodległościowy i społeczny. Pierwsza siedziba jednostki mieściła się w jego domu rodzinnym na ul. Ściegiennego 2 w centrum Ciechanowa.

Jednym z ciekawszych obiektów dziedzictwa leśnego w zasobach Nadleśnictwa jest zabytkowa Leśniczówka Bardonki. Obiekt ten należał przed rokiem 1939 do majątku rodziny Krasieńskich. Budynek został wzniesiony ok. 1880 r. i powiększony na początku XX w. Pełnił zawsze rolę administracyjną dla służb leśnych. Do roku 2003r. znajdowała się tutaj kancelaria Leśnictwa Bardonki. Na uwagę zasługuje park otaczający dworek z aleją grabową chronioną jako pomnik przyrody i ciekawymi detalami małej architektury, jak ka-

mienny stół ukryty pod koronami drzew. W 2008 roku przeprowadzono remont odtworzeniowy budynku oraz prace konserwatorskie na terenie parku.

Obecna powierzchnia w zarządzie Nadleśnictwa Ciechanów wynosi 11 614,60 ha przy zasięgu terytorialnym 1349,9 km². Grunty podzielone są aż na 539 kompleksy, które często stanowią enklawy wśród pól uprawnych. W ramach zawartych Porozumień ze Starostami Nadleśnictwo Ciechanów sprawuje nadzór nad gospodarką leśną w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa położonych na terenie czterech powiatów: ciechanowskiego, płońskiego, mławskiego i przasnyskiego – powierzchnia nadzoru wynosi 10 806,51 ha.

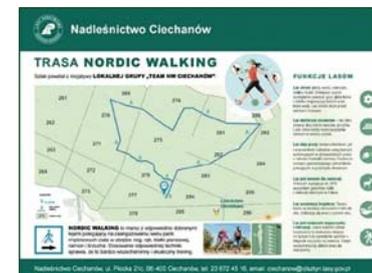
Nadleśnictwo Ciechanów aktywnie prowadzi zakupy lasów oraz gruntów przeznaczonych do zalesienia. Z tego tytułu w latach 2022-2024, powierzchnia w zarządzie Nadleśnictwa zwiększyła się aż o ok. 275ha. Wynikiem tych działań jest znaczne zwiększenie rozmiaru zalesień gruntów porolnych (plan 2025 – 18,26ha), a tym samym zwiększenie lesistości regionu. W ramach zadań bieżących oraz przygotowania do uzgodnienia

Planu Urządzenia Lasu na lata 2024-2033 Nadleśnictwo podejmowało działania związane z konsultacjami społecznymi dotyczącymi lasów o zwiększonej funkcji społecznej – kompleksów Śmiecin i Krubin – położonych w granicach Ciechanowa. Zostały one wyznaczone Decyzją Nadleśniczego w roku 2024 na obszarze 57ha. Nadleśnictwo Ciechanów posiada dwa obiekty związane z prowadzoną edukacją leśną, które zamierza dalej utrzymywać. Na ofertę edukacyjną składają się: leśna ścieżka edukacyjna, zlokalizowana w Uroczysku Ościslowo, oraz sala edukacyjna w kancelarii zabytkowej leśniczówki Bardonki.

W 2023r. wyznaczono 5 kilometrowy szlak leśny dla osób uprawiających Nordic Walking.

W miejskim kompleksie Śmiecin udostępniono kilometrową trasę spacerową wyposażoną w tablice informacyjne i elementy infrastruktury turystycznej.

W bieżącym roku na terenie Uroczyska Gołoty wyznaczono szlak konna.

23 października 2024r w Ciechanowie odbyła się lokalna uroczystość obchodów 100-lecie powstania w Polsce Lasów Państwowych. Jednym z głównych elementów tego wydarzenia była ceremonia odsłonięcia tablicy pamiątkowej – przypominającej postać Tadeusza Sobolewskiego pierwszego Nadleśniczego Nadleśnictwa Ciechanów i organizatora państwowych struktur leśnych w Ciechanowie.

Nadleśnictwo Dobrocin – Przyrodniczy Klejnot Warmii i Mazur

W samym sercu województwa warmińsko-mazurskiego, gdzie lasy szumią odwieczną pieśń natury, a rzeki toczą swoje wody przez malownicze krajobrazy, znajduje się Nadleśnictwo Dobrocin. To wyjątkowe miejsce, gdzie tradycyjna gospodarka leśna wzajemnie uzupełnia się z ochroną środowiska, tworząc prawdziwy raj dla miłośników przyrody i dom dla niezliczonych gatunków roślin i zwierząt.

LEŚNE KRÓLESTWO DOBROCINA

Nadleśnictwo Dobrocin, zarządzające obszarem 16,5 tysięcy hektarów lasów, to nie tylko miejsce produkcji drewna, ale przede wszystkim strażnik bezcennych ekosystemów. Lasy te są domem dla wielu rzadkich i chronionych gatunków, a także pełnią kluczową rolę w zachowaniu bioróżnorodności regionu.

fol. Marek Wojtowicz

fol. Marek Wojtowicz

STREFY OCHRONY PTAKÓW - CICHE SCHRONIENIE SKRZYDLATYCH MIESZKAŃCÓW.

Jednym z najważniejszych aspektów ochrony przyrody w Nadleśnictwie Dobrocin są strefy ochrony ptaków. To specjalne obszary wokół gniazd rzadkich i chronionych gatunków, gdzie obowiązują ściśle ograniczenia w działalności człowieka. W Nadleśnictwie Dobrocin znajduje się aż 69 takich stref, co świadczy o wyjątkowym bogactwie ornitologicznym tego terenu.

Strefy ochrony ptaków dzielą się na dwa rodzaje:

- Strefa całoroczna – obejmująca 518 ha w Nadleśnictwie Dobrocin. To obszar ścisłej ochrony, gdzie przez cały rok obowiązuje zakaz przebywania i prowadzenia jakichkolwiek prac.

- Strefa okresowa – zajmująca aż 2100 ha. W tej strefie ograniczenia obowiązują w okresie lęgowym ptaków, aby zapewnić im spokój podczas najważniejszego okresu w roku jakim jest opieka nad młodymi.

Przyjrzyjmy się bliżej gatunkom ptaków objętych ochroną strefową w Nadleśnictwie Dobrocin:

Bielik (*Haliaeetus albicilla*)

fol. Marek Wojtowicz

Bielik, nazywany często "królem polskich ptaków", to majestatyczny drapieżnik o rozpiętości skrzydeł dochodzącej do 2,5 metra. Jego obecność świadczy o czystości środowiska i bogactwie ekosystemów wodnych.

Bocian czarny (*Ciconia nigra*)

Bocian czarny, w przeciwieństwie do swojego białego kuzyna, jest ptakiem niezwykle płochliwym i stroniącym od ludzi. Wybiera na swoje siedliska stare, trudno dostępne lasy поблизу terenów podmokłych.

Kania ruda (*Milvus milvus*)

Kania ruda to elegancki drapieżnik o charakterystycznym widlastym ogonie. Jest gatunkiem rzadkim w Polsce, dlatego każde stanowisko lęgowe jest niezwykle cenne. W niektórych kulturach kania ruda jest uważana za symbol wolności i niezależności. Jej majestatyczny lot i zdolności przetrwania w trudnych warunkach są podziwiane przez wielu ludzi.

Orlik krzykliwy (*Clanga pomarina*)

Orlik krzykliwy jego populacja w Polsce stanowi znaczącą część populacji europejskiej. Nadleśnictwo Dobrocin, z 46 strefami ochronnymi dla tego gatunku, jest prawdziwą ostoją orlika krzykliwego. Jest to wyjątkowy myśliwy, na swoje ofiary czasami poluje na piechotę.

OBRĄCZKOWANIE BIELIKÓW W NADLEŚNICTWIE DOBROCIN

W Nadleśnictwie Dobrocin w 2024 roku przeprowadzono akcję obrączkowania pięciu młodych bielików, kontynuując europejski program monitorowania tych ptaków. Obrączkowanie jest kluczowe dla zbierania informacji o ich życiu, migracjach i długości życia. Każdy kraj ma przypisany inny kolor obrączki; w Polsce jest to czarna, co ułatwia identyfikację. Bieliki to fascynujące ptaki, a najdłużej żyjący osobnik osiągnął wiek 33 lat. Jeden z zaobrazkowanych bielików z tych terenów żyje już ponad 24 lata, co podkreśla znaczenie tych działań dla monitorowania populacji. Akcje te nie tylko dostarczają wiedzy ornitologicznej, ale także przyczyniają się do ochrony bielików i ich przyszłości.

fol. Marek Wojtowicz

NATURA 2000 - EUROPEJSKA SIĘĆ EKOLOGICZNA

Nadleśnictwo Dobrocin może pochwalić się obecnością cennych obszarów Natura 2000, które zajmują 835,1 ha powierzchni. Sieć Natura 2000 to system ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażany od 1992 roku. Obszary te mają na celu zachowanie określonych

typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważane są za cenne i zagrożone w skali całej Europy.

REZERWATY PRZYRODY - NAJCENNIJSZE DLA PRZYRODY NADLEŚNICTWA

Na terenie Nadleśnictwa Dobrocin znajdują się trzy wyjątkowe rezerwy przyrody:

- „Niedźwiedzie Wielkie” - 33,97 ha

- „Zielony Mechacz” - 94,25 ha

- „Ostoja bobrów na rzece Pasłęce” - 72,47 ha

Łącznie rezerwy w Nadleśnictwie Dobrocin zajmują ponad 200 ha, stanowiąc najcenniejsze przyrodniczo obszary tego terenu.

„Niedźwiedzie Wielkie” to rezerwat leśny, chroniący fragment starodrzewu bukowego z domieszką dębu, lipy i grabu. Nazwa rezerwatu pochodzi od pobliskiego jeziora Niedźwiedź Wielki.

„Zielony Mechacz” to rezerwat torfowiskowy, utworzony dla ochrony torfowiska wysokiego oraz borów i brzezin bagiennych. Jest to miejsce występowania wielu rzadkich gatunków roślin, w tym roszki okrągłolistnej, maliny moroski i żurawiny błotnej.

„Ostoja bobrów na rzece Pasłęce” to rezerwat faunistyczny, którego celem jest ochrona bobra europejskiego oraz jego siedlisk. Rezerwat obejmuje fragment doliny rzeki Pasłęki, która jest jednym z najważniejszych korytarzy ekologicznych w regionie.

fol. Marek Wojtowicz

OBSERWACJE ONLINE - ZBLIŻENIE SIĘ DO NATURY

Dzięki wykorzystaniu innowacyjnych rozwiązań, Nadleśnictwo Dobrocin umożliwia miłośnikom przyrody obserwację ptaków na żywo poprzez transmisje online. Nadleśnictwo prowadziło do tej pory relacje z życia skrzydlatych mieszkańców takich jak czaple siwe, bieliki czy puszczyki.

fol. Marek Wojtowicz

DOBROCIŃSKIE MOKRADŁA - WODAW LESIE

Nadleśnictwo przywraca naturze tereny po wydobyciu torfu, powstające rozlewiska osiągnęły już powierzchnię ponad 50 ha i są waż-

nym miejscem codziennego życia i spotkań różnych gatunków ptaków. Majestatyczne żurawie, które są charakterystycznymi ptakami wodnymi z długimi nogami, szyjami i prostymi dziobami, a ich szaro-brązowe upierzenie z białymi i czarnymi akcentami czyni je łatwo rozpoznawalnymi regularnie odwiedzają nasze rozlewisko. Żurawie są znane z widowiskowego tańca godowego oraz melodyjnych dźwięków, które wydają. Preferują tereny podmokłe, gdzie znajdują pokarm. W okresie lęgowym tworzą monogamiczne pary i gniazdują na ziemi.

fol. Marek Wojtowicz

fol. Marek Wojtowicz

W ramach działań zwiększających bioróżnorodność zainstalowaliśmy na tym terenie sztuczne gniazda dla kaczek. Działania te mają na celu stworzenie nowych miejsc lęgowych, które są monitorowane przez leśników.

fol. Marek Wojtowicz

Nadleśnictwo Dobrocin to prawdziwy skarbiec przyrodniczy Warmii i Mazur. Dzięki różnorodnym formom ochrony przyrody, od stref ochrony ptaków, przez obszary Natura 2000, aż po rezerwy przyrody, udaje się zachować bezcenne ekosystemy dla przyszłych pokoleń. To miejsce, gdzie natura i człowiek współistnieją w harmonii, tworząc unikalny krajobraz przyrodniczy i kulturowy.

Odwiedzając lasy Nadleśnictwa Dobrocin, pamiętajmy o szacunku dla przyrody i przestrzeganiu zasad ochrony środowiska. Tylko w ten sposób możemy przyczynić się do zachowania tego wyjątkowego miejsca dla przyszłych pokoleń.

Zachęcamy do śledzenia działań Nadleśnictwa Dobrocin online oraz na mediach społecznościowych, aby być na bieżąco z nowinkami i wydarzeniami związanymi z codzienną pracą leśników.

HISTORYCZNO-PRZYRODNICZY SPACER PO NADLEŚNICTWIE DWUKOŁY

Planując przyjazd na tereny Mazowsza północnego nie sposób pominąć miejsc związanych z historią Nadleśnictwa Dwukoły oraz walorów lokalnej przyrody. Część z nich objęto różnymi formami ochrony, by zachować dla potomnych ich unikatowość i piękno będące dorobkiem pracy wielu pokoleń leśników. Liczne pomniki, cmentarze i inne zabytki przypominają nam o historii walk powstańczych, działań wojennych ale też i codziennej pracy leśników.

Nadleśnictwo Dwukoły gospodaruje na 17 tysiącach hektarów lasów państwowych oraz sprawuje nadzór nad 16 tysiącami hektarów lasów nie będących własnością Skarbu Państwa. Lasy te położone są w widłach Wkry i Łydni na ziemi zawkrzeńskiej będącej historyczną krainą Polski na terenie północno-zachodniego Mazowsza. Przez te tereny przebiegała historyczna granica Mazowiecko-Krzyżacka a późniejszych latach granica między zaborami Pruskim i Rosyjskim. Również po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 roku przez te tereny biegła granica Polski i Prus Wschodnich będących częścią Rzeszy Niemieckiej.

Historia na terenie nadleśnictwa Dwukoły przemawia do nas na każdym kroku, przeplatając się przyrodą. Na północy liczne wąwozy i fałiste równiny moreny dennej ukształtowane przez lodowiec. Południe to urzekająca równina mazowiecka ze swoimi wydmi. To właśnie tu, tuż za siedzibą Nadleśnictwa biegnie „Grenz Wall”, wał graniczny zbudowany przez Króla Płockiego Bolesława III w latach 1343 – 1351. Dziś czas zatarł w znacznej części tę graniczną budowlę rozciągającą się na długości 24 kilometrów, lecz jego fragmenty widoczne są jeszcze w lasach Nadleśnictwa Dwukoły, świadcząc o kunszcie dawnych budowniczych. Wędrując od sztucznie zbudowanego zbiornika wodnego „Zalew Ruda” w kierunku

Nadleśnictwa, zobaczymy piękne stare fragmenty lasów i borów. Ścieżki leśne zaprowadzą nas do starej miejscowości „Czwenhenraden” (Dwukoły). Pierwsze wzmianki o tej miejscowości znajdziemy już w 1412 roku. I to właśnie tu znajduje się siedziba Nadleśnictwa Dwukoły ulokowana w historycznym budynku z roku 1903 roku. W 2017 roku Nadleśnictwo Dwukoły, przy wykorzystaniu środków RPO Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, przystosowało otoczenie siedziby do pełnienia funkcji edukacyjnych i turystyczno-rekreacyjnych. Rewitalizowano staw oraz zbudowano ścieżkę edukacyjną wokół niego. Liczne klomby i mała architektura turystyczna pozwala obcować z naturą słuchając odgłosów ptaków.

„Izba pod dębowym liściem” stanowi dopełnienie walorów otoczenia Nadleśnictwa. Izba powstała z inicjatywy pracowników Nadleśnictwa Dwukoły w 1917 roku i w swoich zbiorach posiada ponad 500 eksponatów. Niektóre z nich mają 100 lat i są namacalnymi symbolami historii leśnictwa na tych terenach jak i pracy pokoleń leśników w celu zachowania naturalnego

piękna lasów. Izba podzielona jest na dwie uzupełniające się części. W pierwszej części odwiedzający styka się z wiekami historii prezentowanymi w kopiach dokumentów (najstarsze

z 1512 roku - spis mieszkańców Dwukół), makietach obiektów archeologicznych z terenu Nadleśnictwa, aż po eksponaty związane z Bitwą Mławska 1-3. 09. 1939 roku w trakcie wojny obronnej. Przechodząc do drugiej części Izby Historycznej trafiamy do kancelarii leśniczego z połowy ubiegłego wieku. Znajdujące się tu oryginalne przedmioty związane z pracą leśników i robotników leśnych są żywą lekcją historii, ale też hołdem dla naszych ojców i dziadów pełniących służbę dla lasów i przyrody.

Kierując się zielonym szlakiem z siedziby Nadleśnictwa, po godzinnym spacerze dotrzemy na szczyt Góry Dębowej w rezerwacie przyrody o tej samej nazwie. Będziemy mieli okazję odbyć te wędrowkę przez królestwo lasów grądowych, w których rosną 100-letnie dęby, lipy, graby, buki. Atrakcyjności szlaku sprzyja też urozmaicona rzeźba terenu Wzniesień Mławskich z wałami i wzgórzami morenowymi.

Kierując się na północny wschód od siedziby Nadleśnictwa, na obrzeżach miasta Mława, dotrzemy do Pokazowej Zagrody Żubrów w Krajewie. Zagroda została zbudowana w

2023 roku w ramach Projektu „Kompleksowa Ochrona Żubra w Polsce”, ze środków Lasów Państwowych przy współudziale środków z Funduszy Europejskich z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko w ramach Funduszu Spójności. Na powierzchni ponad 10 hektarów znalazły swój dom 4 pierwsze żubry przywiezione tu w połowie grudnia 2023 roku z trzech zagród w Polsce (z zagrody Międzyzdroje, z Białowieskiego Ośrodka Hodowli Żubrów oraz z zagrody Wolisko). Hodowla żubrów prowadzona jest w warunkach zbliżonych do naturalnych. Środowisko zagrody zapewnia zapotrzebowanie na karmę żubrów oraz odpowiednie warunki do odpoczynku. Zwierzęta mają do dyspozycji ponad 5 ha lasu z licznymi krzewami tworzącymi warstwę podszytów i bogatą roślinnością runa leśnego oraz 3 hektarami łąk. W zagrodzie rośnie 50 gatunków drzew i krzewów dostarczających pokarm w formie zdrewniałych części roślin i kory ale

tez i owoców dębów, buków i drzew owocowych, będących przysmakami żubrów. Zagroda została przystosowana do obsługi ruchu turystycznego oraz edukacji. Taras widokowy wraz z wieżą widokową umożliwia obserwację naszych podopiecznych prawie w każdym zakątku zagrody. Budynek magazynowy, paśnik, ciąg koryt paszowych, odłownia i zagroda kwarantanna to wkomponowane architektonicznie w krajobraz obiekty związane z obsługą i funkcjonowaniem zagrody. Wiata z ławkami i stołami oraz wiele innych elementów małej architektury zachęcają do odpoczynku a kilkanaście tablic o treści informacyjnej i edukacyjnej przybliży biologię żubra oraz historię restytucji tego gatunku w Polsce. Zagroda cieszy się dużym zainteresowaniem odwiedzających, przez pierwsze pół roku funkcjonowania odwiedziło nas ponad 50 tysięcy gości.

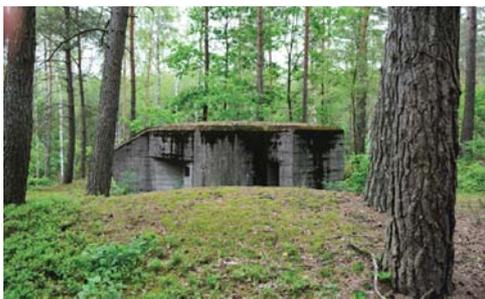
Tuz przy Pokazowej Zagro-

dzie Żubrów w Krajewie w Lesie Mławskim znajduje się największy i najlepiej zachowany w Polsce zespół lekkich fortyfikacji zbudowanych tuż przed wybuchem II wojny światowej. Fortyfikacje te służyły za linię obrony w „Bitwie Mławskiej” w dniach 1-3 września 1939 roku. Pozycja ta należy do tych nielicznych polskich, które nie zostały przełamane we wrześniu 1939 roku. Do dziś w historycznym układzie zachowało się 48 żelbetowych schronów na długości 18 km. W obecnej chwili zespół tych fortyfikacji stanowi zabytek budownictwa obronnego, a znajdujący się w środkowej części linii „Pomnik Piechura” jest upamiętnieniem bohaterstwa żołnierza polskiego.

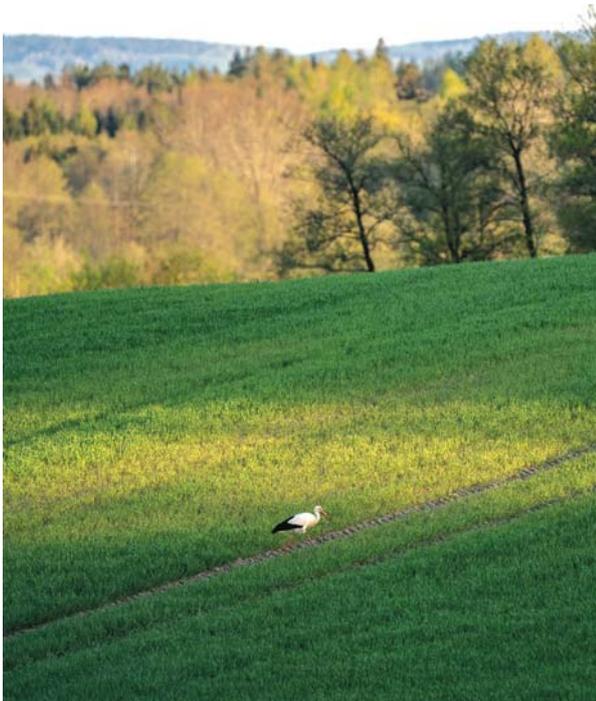
Opisane tu ciekawostki przyrodnicze i historyczne oraz wiele innych zostały połączone w jedną całość tworząc Mławski Szlak Turystyczny o długości całkowitej 49 km przystosowany do turystyki pieszej i rowerowej. Ruszając ze Starego Rynku w Mławie poruszamy się czerwonym szlakiem. Na stronie Urzędu Miasta Mławy oraz PTTK znajduje się aplikacja do pobrania za telefon. Po pobraniu i zainstalowaniu na telefonie uzyskamy możliwość wytyczenia trasy według własnych możliwości, nawigację po zaplanowanej trasie oraz opisy ciekawych miejsc.

Autor artykułu:
Jacek Folborski
Zdjęcia: archiwum
Nadleśnictwa Dwukoły

NADLEŚNICTWO GÓROWO IŁAWECKIE

to miejsce, które warto odwiedzić o każdej porze roku. Niezależnie od tego, czy przyciąga Cię spokój natury, bogactwo flory i fauny, czy fascynuje historia regionu – znajdziesz tu coś dla siebie. Każdy spacer po tych lasach to podróż w głąb historii, natury i samego siebie.

Nasze Nadleśnictwo położone jest przy samej granicy z Obwodem Królewieckim w krainie geograficznej zwanej Wzniesieniami Górowskimi. Jak sama nazwa wskazuje teren jest widocznie pofałdowany oraz wypiętrzony ponad sąsiadujące równiny. Dzięki temu krajobraz jest niezwykle malowniczy, a przy przejrzystym powietrzu, w słoneczny dzień, z niektórych wzniesień w okolicy miejscowości Parętki, widoczność sięga nawet kilkudziesięciu kilometrów. Na naszym terenie znajduje się również najwyższe wznie-

sienie Warmii, licząca 216 metrów nad poziom morza Góra Zamkowa. Z miejscem tym jest związanych kilka legend i historii mniej lub bardziej prawdziwych. Ale jedna zasługuje chociażby na krótkie streszczenie. Otóż w czasie Drugiej Wojny Światowej w pobliskiej wsi Dzikowo, w Pałacu rodziny von Schwerin, były przechowywane dzieła sztuki wywiezione z muzeów w Kijowie i Charkowie. Ten sam Pałac był również miejscem ukrycia części kolekcji wyrobów z bursztynu przechowywanych w Królewcu. Tuż

przed zajęciem tych terenów przez Armię Czerwoną, Pałac został zniszczony, a kolekcje zostały wywiezione i ślad po nich zaginął. Wracając do legend i Zamkowej Góry, to jedna z nich mówi o tym, że owe skarby zostały ukryte w tunelach wydrążonych w Górze. Jednak do tej pory nie odnaleziono śladów po tajemniczych tunelach, a tym bardziej po skarbach. I kto wie, może Bursztynowa Komnata ukryta jest na Zamkowej Górze obok Dzikowa na terenie Nadleśnictwa Górowo Iławeckie...

Równie cenne jak wspomniane skarby, o ile nie cenniejsze, są walory przyrodnicze. Nieopodal wspomnianej Góry Zamkowej znajduje się florystyczny rezerwat przyrody Jezioro Martwe. Samo w sobie już jest niezwykle ciekawe ponieważ, jak sama nazwa wskazuje, jest ono pozbawione życia. Rezerwat natomiast został utworzony w celu ochrony stanowisk roślinnego reliktu polodowcowego maliny moroszki (*Rubus chamaemorus*), która wokół jeziora występuje dość licznie. Na terenie Nadleśnictwa posiadamy dużo więcej stanowisk tej bardzo rzadkiej i ciekawej rośliny. Jednak nie sama moroszka może zachwycić. Z uwagi na ukształtowanie terenu oraz bardzo silne uwilgotnienie, nasze lasy poprzerastrane są licznymi oczkami, bagnami, torfowiskami i moczarami. A jest to idealne miejsce do rozwoju takich gatunków jak rosiczka okrągłolistna, welf-

nianka wąskolistna i pochwowata, bażyna czarna oraz żurawina błotna. Ta ostatnia w sprzyjających warunkach owocuje bardzo obficie tworząc łany czerwonych koralików na mchach torfowcach.

Mnogość mniejszych i większych zbiorników wodnych sprzyja zasiedlaniu naszych terenów przez ptaki. Z tego tytułu została powołana, w ramach „Natura 2000”, specjalna strefa ochrony ptaków „Ostoja Warmińska”. Każdy miłośnik bocianów słyszał o bocianie w wiosce w Żywkowie, gdzie każdego roku odbywa się festiwal na cześć bocianów białych. Poza bocianem białym na terenie naszych lasów mamy również zainwentaryzowane oraz chronione miejsca lęgowe bociana czarnego (kilka par), bielika (kilkanaście par) oraz orlika krzykliwego (kilkadziesiąt par). Poza rzadkimi i chronionymi ptakami spotkać można również jelenie, sar-

ny, daniela oraz łosie. Nietrudno spotkać jest również wilka. Jednak nie należy się go przesadnie obawiać, ponieważ wilki raczej unikają kontaktu z ludźmi. Kolejnym dużym drapieżnikiem występującym u nas jest ryś. I choć spotkać na naszym terenie rysia graniczy z cudem, to pracownikom naszego Nadleśnictwa kilka takich cudów udało się udokumentować. Więc aż tak niemożliwe to nie jest.

A to oczywiście nie wszystko! Przecież jeszcze jest historia poligonu i późniejszego obozu jenieckiego „Stalag I A Stalack”. Fortyfikacje Trójkąta Lidzbarskiego. Historia Natangów oraz Hercusa Monte, późniejszego pierwowzoru Konrada Walenroda. Ścieżka rowerowa Green Velo. Ogromne polećcie czołskun niedźwiedzi. I wiele, wiele innych arcyciekawych rzeczy.

Zapraszamy:)

Piękno mazurskich lasów, ich bogactwo i różnorodność sprawia, że znane są i systematycznie odwiedzane nie tylko przez mieszkańców naszego regionu i kraju, ale również przez turystów z całego świata. Właśnie tu, w zachodniej części Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie położone jest

Nadleśnictwo Iława

Zasięg terytorialny nadleśnictwa obejmuje tereny aż trzech powiatów, tj. iławskiego, ostródzkiego i nowomiejskiego o łącznej powierzchni 803 km². Powierzchnia lasów wynosi ponad 20 tys. ha. Bezpośrednie sąsiedztwo trzech miast powiatowych oraz duży ruch turystyczny nie przeszkodziły miejscowym leśnikom w zachowaniu niezmiennych, pierwotnych fragmentów rodzimej przyrody. Osoby odwiedzające nasze nadleśnictwo z pewnością docenią jego duże walory przyrodnicze, turystyczne i gospodarcze.

CENNA PRZYRODA.

Urozmaicona, polodowcowa rzeźba terenu, mozaika gleb, mnogość cieków i zbiorników wodnych sprawiają, że teren Nadleśnictwa charakteryzuje duża różnorodność. Najbardziej atrakcyjne pod tym względem obszary (3,5 tys. ha) znalazły się w granicach **Parku Krajobrazowego Pojezierza Iławskiego**, a niewielki fragment, ok. 120 ha, w **Welskim Parku Krajobrazowym**.

Pośród iławskich lasów położone są trzy **rezerваты**: „**Jezioro Karaś**”, „**Jezioro Iłgi**” i „**Rzeka Drwęca**”.

Inną tutejszą atrakcją są liczne **pomniki przyrody**. Na terenach leśnych jest ich aż 45, a w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa, dalsze 23. W większości to pojedyncze drzewa lub grupy drzew,

ale są też pomnikowe aleje i okazały gład narzutowy. Urokliwym i chętnie odwiedzanym przez okolicznych mieszkańców miejscem jest położony w obrębie Smolniki **użytek ekologiczny Jezioro Łajskie**, zwane też Czystym – niewielkie, śródlęgne, malownicze jezioro o łatwo dostępnych brzegach.

Ponad połowa powierzchni Nadleśnictwa Iława (12,4 tys. ha) to cztery **obszary chronionego krajobrazu**: **Doliny Dolnej Drwęcy**, **Kanału Elbląskiego**, **Pojezierza Iławskiego** i **Doliny Rzeki Wel**.

Najnowszą formą ochrony przyrody, którą zostały objęte najwartościowsze pod względem przyrodniczym tereny, jest europejska sieć ekologiczna „**Natura 2000**”. Takich obszarów w Nadleśnictwie zostało wyznaczonych aż 8, o łącznej powierzchni przekraczającej 9 tys. ha. W całości na naszym terenie leżą: **Ostoja Radomno** i **Jezioro Karaś**. Największe z nich: **Lasy Iławskie**, **Ostoja Iławska** i **Dolina Drwęcy**, a także nietypowy obszar w postaci sieci dróg – **Aleje Pojezierza Iławskiego**, znajdują się w zasięgu również sąsiednich Nadleśnictw. Natomiast jedynie krańce **Przełomowej Doliny Rzeki Wel** i **Ostoi Dylewskie Wzgórza** położone są w granicach Nadleśnictwa Iława.

Lasy to także żyjące w nich zwierzęta – te pospolite i te rzad-

sze, chronione. Przemierzając leśne uroczyska często możemy spotkać jelenie, sarny, danielę, dziki, a przy odrobinie szczęścia łośie. Mniejsze ssaki są licznie reprezentowane przez gatunki z rodziny łasicowatych: kuny, norki, borsuki i wydry. Bytują tu również lisy, jenoty a nawet wilki. Niewątpliwą atrakcją świata zwierząt są bobry, które szczególnie upodobały sobie rezerwat rzeki Drwęcy.

Wśród tego bogactwa na uwagę zasługują ptaki, które zostały objęte szczególnym rodzajem ochrony gatunkowej – **ochroną strefową**, mającą strzec miejsc gniazdowania tych ptaków przed ludzką ingerencją. Obecnie jest 21 takich stref: 8 bielika, 8 orlika krzykliwego, 3 bociana czarnego i po jednej kani czarnej i rudej.

Szata roślinna – bujna i różnorodna (ok. 800 gatunków) to oprócz drzew, krzewów i pospolitych roślin runa (zawilec gajowy, zawilec żółty, gwiazdnica wielkokwiatowa, wrzos pospolity, borówki – czernica i brusznica), gatunki objęte ochroną częściową lub ścisłą: konwalia majowa, bluszcz pospolity, bobrek trójlistkowy, przyłuszczka pospolita, paprotka zwyczajna, różne gatunki storczykowatych, owadożerne rosiczki oraz gatunki szczególnie ważne – priorytetowe dla Natury 2000: lipiennik Loesela i mech sierpowiec błyszczący.

REZERWAT PRZYRODY „JEZIORO KARAŚ”

Rezerwat o pow. 815,48 ha (woda 377,34 ha, lasy i bagna 438,14 ha) stanowi przykład sukcesji naturalnej terenów wodno – błotnych. Powołany został 12 kwietnia 1958 r. w celu zachowania zarastającego jeziora wraz z otaczającymi je bagnami, a także jako miejsce lęgowe ptactwa wodnego i błotnego. W 1984 r. rezerwat został wpisany na międzynarodową listę Konwencji Ramsar jako obszar wodno – błotny o znaczeniu międzynarodowym.

Dzięki silnie rozwiniętej linii brzegowej, porośniętej szerokim pasem szuwarów, istnieją tu dogodne warunki bytowania dla populacji ptaków wodno – błotnych. W rezerwacie odnotowano 175 gatunków ptaków, w tym 102 gatunki lęgowe.

Rezerwat jest miejscem gniazdowania ptaków wpisanych do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt (kropiatka, zielonka, świstun, hełmiatka, wąsatka). Ponadto jest miejscem gniazdowania wyjątkowo dużej populacji podróźniczka środkowoeuropejskiego, podgatunku ginącego w Europie.

Bardzo interesująca jest również szata roślinna rezerwatu. Oprócz rzadkich zespołów roślinnych, występują tu rośliny znajdujące się w rejestrze roślin zagrożonych.

Jezioro jest miejscem zachowania zespołów ramienicowych, z których 7 gatunków znajduje się w rejestrze Czerwonej Księgi glonów zagrożonych w Polsce z ramienicą wielokolczastą na czele (3 stanowiska w Polsce). Ponadto wśród roślin naczyniowych występują takie gatunki jak: podejrzón rutolistny, grzybień północny i rosiczka okrągłolistna.

Kompleks torfowiskowo – jeziorny w Rezerwacie Karaś ze względu na szybkie tempo lodowacenia jest doskonałym obiektem do badań nad powstawaniem i rozwojem ekosystemów torfowiskowych.

W rezerwacie powstało staraniem Parku Krajobrazowego i Nadleśnictwa Iława miejsce do obserwacji – platforma widokowa, planowana jest również ścieżka przyrodnicza.

REZERWAT „JEZIORO IŁGI”

Rezerwat „Jezioro Iłgi” został utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego 23.12.1957 roku w celu ochrony miejsc lęgowych ptactwa wodnego i błotnego oraz w celu zachowania zespołów roślinności torfowiskowej.

Obszar rezerwatu (90,46 ha) stanowi eutroficzne jezioro wraz z wąskim pasem przyległych drzewostanów. Na lustro wody przypada 32,50 ha, pozostałą powierzchnię stanowią siedliska szuwarowe oraz ładowe, głównie olsy i mieszany bór sosnowy. Jezioro Iłgi powstało w okresie polodowcowym w wyniku tzw. wtórnego działania moreny dennej. Jest jeziorem przepływowym pomiędzy jeziorami Gil Wielki i Drwęckim, z którymi połączone jest rzeką Iłgą.

Srednia głębokość 1m (maks. 2m) sprzyja procesom silnego zarastania. Pas oczeretów tworzą: trzcina pospolita, oczeret jeziorny i pałka szerokolistna. W głębszych partiach jeziora występują zespoły Nupharo-Nymphaeetum albae, Polygone-tum natantis, Potamogetonum lucentis i P. perfoliati. Strefy przybrzeżne zbiornika porastają zbiorowiska torfowisk niskich. Do rzadkich roślin rezerwatu należą: jeziorza morska, a z roślin łądowych nasieźrzał pospolity.

Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie 113 gat. ptaków z czego 89 to gat. lęgowe. Występują tu m.in. żuraw, kropiatka, zielonka, samotnik, bielik, kania czarna, rybołów, bocian czarny, 4 gat. dzięciołów, krętogłów, 6 gat. sikor, kowalik, 3 gat. muchołowek, pełzacz leśny i ogrodowy, puszczyk, gęgawa, zimorodek, 8 gat. kaczek. Gniazdują tu wszystkie krajowe gat. drozdów i gołębi leśnych.

Rezerwat nie jest udostępniony do zwiedzania z uwagi na swą specyficzną budowę i nieosiągalny brzeg jeziora.

REZERWAT RZĘKA DRWĘCA

Rezerwat przyrody Rzeka Drwęca jest najdłuższym rezerwatem ichtiologicznym w Polsce zajmuje powierzchnię 1581,4755 ha jest objęty siecią Natura 2000. Leży w granicach administracyjnych PGL Lasy Państwowe: Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa: Iława, Miłomłyn, Stare Jabłonki, Jagielek, Olsztynek oraz

Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Fauna kręgowców rezerwatu liczy 267 gatunki stale tu bytujące, w tym 46 gatunków ryb, 13 gatunków górów rzek, 5 gatunków gadów, 159 gatunków ptaków oraz 44 gatunki ssaków.

Spośród gatunków zwierząt występujących w rezerwacie „Rzeka Drwęca”, cztery zasługują na szczególną uwagę. Są to: minóg rzeczny, głowacz białopłetwy, głowacz przegopłetwy i troć.

Minóg rzeczny coraz rzadszy w Polsce jest dużą osobliwością rzeki. Całe dorosłe życie spędza w morzu. Po osiągnięciu dojrzałości minogi wędrują z Bałtyku w górę rzek, aby jedyny raz w życiu odbyć w nich tarło. Tutaj przez cztery lata trwa rozwój ich larw zwanych ślepicami, które objęte są ochroną gatunkową. Dorosłe minogi rzeczne nie podlegają ochronie, jednak, gatunek został umieszczony w Polskiej „Czerwonej Księdze Zwierząt” – na liście gatunków zagrożonych wyginięciem. W Drwęcy minogi pojawiają się od września do kwietnia każdego roku. Wędrują w górę rzeki w nocy przy temperaturze powietrza od 2 do 10 stopni C. Tarło odbywa się w maju i czerwcu w Drwęcy i jej dopływach. Warto wspomnieć, że w niektórych dopływach Drwęcy występuje osiadły minóg strumieniowy również chroniony prawem.

W okolicach rezerwatu często można spotkać: bobra europejskiego, wydrę, łośia, jelenia, sarnę, nietoperze :nocka rudego, borowca wielkiego, gacka brunatnego, karlika większego, oraz płazy i gady: kumaka nizinnego traszkę grzebieniastą, traszkę zwyczajną, ropuchę zieloną i paskówkę, żabę moczarową, żabę wodną.

Dolina Drwęcy jest korytarzem ekologicznym łączącym obszary pojezierne Polski północno-wschodniej z jednym z głównych szlaków wędrówek ptaków – Doliną Wisły. Na przelotach wiosennych (w marcu i kwietniu) oraz jesiennych (październik-listopad) obserwuje się koncentrację ptaków wodno-błotnych sięgające 20 000 osobników.

Nadleśnictwo Jedwabno

położone jest w centralnej części Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. W swoim zarządzie posiada ponad 29,5 tys. ha gruntów, z czego grunty leśne stanowią 28,4 ha. Lasy Nadleśnictwa Jedwabno znajdują się na terenie Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej będącej pozostałością potężnego kompleksu leśnego określanego mianem Puszczy Galindzkiej.

Teren nadleśnictwa można rozróżnić na dwie charakterystyczne części. Jego część północna to obszar o urozmaiconej rzeźbie terenu z licznymi jeziorami, bagnami oraz torfowiskami bogatymi w lasy będące pozostałością dawnych niemieckich zarządców tego terenu. Z kolei część południowa to na ogół płaska równina sandrowa, na której można jednak spotkać wzniesienia powyżej 200 m n.p.m. (*Złote Góry, Jastrzębia Góra czy Błędne Góry*) porośnięta w części południowej powojennymi nasadzeniami na gruntach porolnych. Już z tego krótkiego opisu lasów nadleśnictwa można wysunąć tezę, że były one użytkowane gospodarczo w poprzednich stuleciach (*świadczą o tym stare mapy, a także układ drzew w lesie*), dlatego więc Nadleśnictwo Jedwabno kontynuuje pracę poprzednich pokoleń, lecz w swojej misji stawia także na ochronę przyrody i bioróżnorodności.

Lasy Nadleśnictwa Jedwabno są miejscem bytowania różnego rodzaju zwierzęcy – ssaków, ptaków, gadów, płazów i ryb. Duże zróżnicowanie biotopów na terenie nadleśnictwa umożliwia występowanie wielu gatunków fauny. Można tu spotkać gatunki już rzadkie, a nawet zagrożone wyginięciem. Największą atrakcją są ptaki związane z lasami i wodami. Śródleśne zabagnione łąki, torfowiska, bagna, nadjeziorne moczary, to ulubione biotopy żuawi. Nadleśnictwo Jedwabno charakteryzuje się także licznym występowaniem ptaków drapieżnych – szczególnie orlika krzykliwego, ale także bielika, kani rudej i czarnej oraz zagrożonego wyginięciem rybołowa. Spotkać tutaj można również cietrzewia, gatunek zagrożony wyginięciem, a także inne rzadkie gatunki ptaków, takie jak: łabędź krzykliwy, płaskonos, derkacz, włochatka, lelek, zimorodek, muchołówka mała, dzwonec. Wśród owadów, dominujących wśród bezkręgowców, objętych ochroną ścisłą, na terenie nadleśnictwa stwierdzono występowanie takich gatunków jak: czerwończyk nieparek, czerwończyk fioletek, pachnica dębowa, zalotka większa, modraszka arion.

Na terenie Nadleśnictwa Jedwabno funkcjonuje szereg form ochrony przyrody regulowanych ustawą o ochronie przyrody. Z wymienionych w ustawie form ochrony przyrody, w zasięgu terytorialnym znajdują się rezerwat, obszar chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody oraz chronione rośliny i zwierzęta.

Najwyższą formą ochrony przyrody na terenie Nadleśnictwa Jedwabno są rezerваты przyrody w postaci dwóch rezerwatów: Dęby Napiwodzkie oraz Małga. Pierwszy z nich został utworzony w 1989 roku i zajmuje powierzchnię niecałych 37 ha. Największą część rezerwatu (*wzniesienia*) zajmuje zbiorowisko grądu, mimo że obszar ten położony jest poza naturalnym zasięgiem występowania buka. W leśnych ostępach porośniętych przez to zbiorowisko występują liczne pomnikowe dęby, w wieku 300-350 lat oraz stare około 200-letnie sosny. Drugi z nich, czyli rezerwat przyrody „Małga” został utworzony w 1991 roku w celu zachowania noclegowisk przelotnych żurawi oraz ostoi wielu rzadkich gatunków ptaków. Rezerwat zajmuje powierzchnię ponad 147 ha, położony koło nieistniejącej już wsi Małga, która po II wojnie światowej została wysiedlona, a na obszarze między Małgą a Muszakami utworzono poligon wojskowy. Obecnie stanowi on ciekawy przykład odradzania się naturalnych zespołów flory i fauny. W sąsiedztwie rezerwatu przebiega koryto rzeki Omulew. Jest to obszar wtórnie zabagnionych łąk utworzonych niegdyś poprzez odwodnienie jeziora Małga.

Nadleśnictwo Jedwabno położone jest w całości w zasięgu obszaru chronionego krajobrazu Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej. Sieć Natura 2000 obejmuje obszary istotne dla zachowania europejskiego dziedzictwa przyrodniczego. Celem tego projektu jest jak najlepsze utrzymanie najcenniejszych przyrodniczo obszarów, na których występują siedliska przyrodnicze bądź gatunki uwzględnione w aktach prawnych Unii Europejskiej dotyczących ochrony przyrody: Dyrektywy Ptasiej oraz Dyrektywy Siedliskowej. Na terenie Nadleśnictwa Jedwabno objęty ochroną w ramach Dyrektywy Siedliskowej to Ostoja Napiwodzko-Ramucka. Teren ostoi to w większości obszary leśne, wśród których znajduje się pełne spektrum siedlisk, przede wszystkim dobrze zachowane jeziora, ekosystemy torfowiskowe, lasy grądowe, bory chrobotkowe oraz rozległe murawy. Ostoja stanowi idealne miejsce do życia dla wilków, rysi, wydr, żółwi błotnych, pachnicy dębowej, czerwończyka nieparka, a także takich gatunków roślin jak lipiennik Loesela, sierpowiec błyszczący, sasanka otwarta. Z kolei ochroną w ramach Dyrektywy Ptasiej objęta jest Puszcza Napiwodzko-Ramucka. Charakterystyczną cechą tego terenu jest duża liczba jezior, głównie

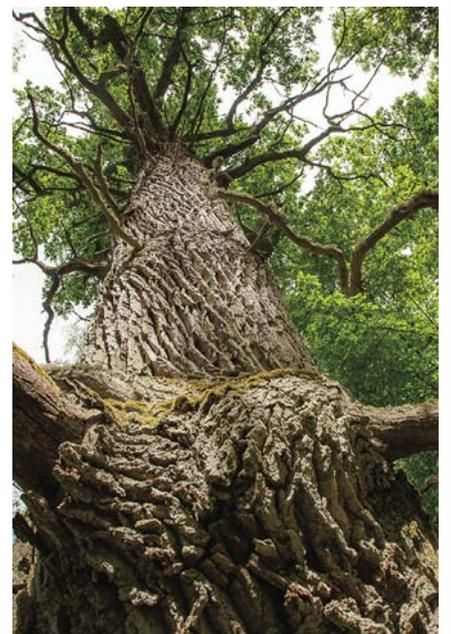

średnich oraz małych oraz dominacją zwartych kompleksów leśnych, choć w jego południowej części znajdują się unikalne przyrodniczo otwarte tereny będące jedną z większych ostoi cietrzewia.

Warto także wspomnieć, że Nadleśnictwo Jedwabno już od lat dziesięćdziesiątych odtwarza biotop preferowany przez cietrzewia oraz opiekuje się jego ostojami, a od 2012 roku za pomocą metody znanej jako „born to be free” wsiedla tego kuraka leśnego na teren po byłym poligonie wojskowym Muszaki. Z dumą można stwierdzić, że po wielu latach ciężkiej pracy wykonanej przez jedwabińskich leśników, na terenie ostoi słyszane są dawno zapomniane toki cietrzewia. Ten sukces napawa leśników dumą i daje siły do dalszej pracy.

Te wszystkie powierzchniowe formy ochrony przyrody warto jeszcze uzupełnić o drzewa oraz grupy drzew pomnikowych, a także obiekty dziedzictwa kulturowego (cmentarze, mogiły, miejsca pamięci).

Jak widać pomimo tego, że lasy Nadleśnictwa Jedwabno to lasy gospodarcze, które użytkowane są już od wieków, jedwabińscy leśnicy stawiają także na ochronę naszej rodzimej przyrody i wyłączają kolejne fragmenty lasów, aby chronić zarówno florę i faunę. Warto o tym pamiętać odwiedzając jedwabińskie lasy.

Magia lasów NADLEŚNICTWA KORPELE

Nadleśnictwo Korpele to więcej niż tylko urząd – to instytucja która z pasją łączy troskę o naturę, edukację ekologiczną i wsparcie lokalnej społeczności. Malowniczo położone wśród kilkudziesięciu jezior, jest przykładem, jak zrównoważona gospodarka leśna może iść w parze z ochroną przyrody i działaniami społecznymi.

Jako samodzielna jednostka, Nadleśnictwo Korpele powstało po wojnie w 1945 roku, obejmując 6 664 ha dawnych poniemieckich lasów Nadleśnictwa Korpellen. Dziś, po wielu reorganizacjach, zarządza niemal 15 000 ha lasów, które są żywym świadectwem historii i przykładnym modelem gospodarowania.

Dzięki swojemu wyjątkowemu położeniu Nadleśnictwo Korpele przyciąga zarówno turystów, jak i miłośników przyrody, oferując szeroki wachlarz możliwości aktywnego spędzania czasu.

Przez teren nadleśnictwa przebiegają malownicze szlaki turystyczne PTTK, takie jak „Tatarski” i „Mazursko-Kurpiowski”, które zachęcają do pieszych wędrówek. Rowerzyści znajdą różnorodne trasy np. „Kamień Hindenburga”, „Chamedafne północna”, „Rowerem po Kolei” oraz ścieżkę rowerową biegnącą wzdłuż drogi krajowej Szczytno-Olszyny, gdzie na terenie leśnym przygotowano dwa miejsca odpoczynku wyposażone w ławki i stojaki na rowery. Jest to idealny punkt relaksu podczas wycieczek. Dodatkowo, utworzono sześć szlaków konnych, dwa miejsca postoju pojazdów, dwa miejsca ogniskowe oraz dwa punkty widokowe, z których można podzi-

wiać przyrodnicze krajobrazy. Ciekawą atrakcją dla miłośników bliskiego kontaktu z naturą jest udział w programie „Zanocuj w lesie”, który umożliwia spędzenie nocy pod gwiazdami. Nadleśnictwo dysponuje trzema obozowiskami harcerskimi, które od lat cieszą się dużą popularnością wśród organizacji harcerskich z całej Polski. To doskonałe miejsce na niezapomniane przygody i rozwijanie więzi z naturą w trakcie wakacji.

Aby jak najlepiej odpowiadać na potrzeby lokalnej społeczności, Nadleśnictwo Korpele wyznaczyło lasy o zwiększonej funkcji społecznej, obejmujące ponad 1 300 ha. Decyzja ta została poprzedzona dwuletnimi, szerokimi konsultacjami z mieszkańcami, co pozwoliło uwzględnić ich oczekiwania. Te specjalne tereny są idealnym miejscem dla osób poszukujących przestrzeni do aktywności fizycznej, takich jak spacer, bieganie czy inne formy rekreacji. W lasach tych prowadzona jest wielofunkcyjna gospodarka leśna, która łączy potrzeby użytkowników z utrzymaniem naturalnego charakteru środowiska oraz jego walorów krajobrazowych, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości lasu.

Od dwóch lat na terenie nadleśnictwa odbywają się cykliczne wycieczki ro-

werowe pod nazwą „Rowerem przez Korpele”, gdzie podczas wyjazdów z leśnikiem-przewodnikiem można odkryć nieznaną zakątki lasu poznając tajniki pracy leśnika.

W naszych lasach organizowane są również wydarzenia sportowe, w których każdy może wziąć udział. „Mazury Cup”, biegi na orientację, „Półmaraton po Kolei” czy „Triathlon Szczytno”, to tylko niektóre z imprez, corocznie przyciągających zarówno mieszkańców, jak i turystów.

Od dwóch lat Nadleśnictwo Korpele organizuje zawody drwali, które nie tylko są widowiskowe, ale także stanowią ważną platformę promującą bezpieczną i odpowiedzialną pracę w lesie, z poszanowaniem przyrody. Zawody przyciągają zarówno profesjonalistów, jak i amatorów, którzy mogą zmierzyć się w konkurencjach wymagających precyzji, szybkości i znajomości technik pracy z pilarką.

Nadleśnictwo Korpele wspomaga ochronę i rozwój lokalnej populacji pszczoł udostępniając obszary leśne dla pszczelarzy, którzy mogą tu ustawić pasieki. Tereny te służą również do szkolenia psów poszukiwawczo-ratowniczych, które są nieocenionym wsparciem podczas akcji ratunkowych. Dodatkowo nasze lasy stały się

areną treningów i zawodów łuczniczo-tradycyjno-historycznego, co pozwala na pielęgnowanie i rozwijanie tej pasjonującej dziedziny, łączącej sport z historią i kulturą, w otoczeniu przyrody.

Nadleśnictwo Korpele to miejsce, gdzie natura spotyka się z troską o człowieka, a lasy żyją w symbiozie z lokalną społecznością. Nadleśnictwo oferuje nie tylko piękne krajobrazy, ale także inspirujące doświadczenia – od aktywności sportowej, po chwilę wytchnienia wśród zieleni.

Zapraszamy do odwiedzenia Nadleśnictwa Korpele – miejsca, które zachwyca i edukuje, inspirować i daje chwilę wytchnienia. Przyjdź i zakochaj w magii lasów Nadleśnictwa Korpele!

Zdj. archiwum Nadleśnictwa Korpele

Kudypskie Lasy urzekają

Nadleśnictwo Kudypy to jedno z najstarszych i najbardziej znanych nadleśnictw w naszym regionie. Bezpośrednio graniczy z Olsztynem. Historia gospodarowania na tym terenie jest bardzo długa, niegdyś lasy te wchodziły w skład majątku Kapituły Warmińskiej, a jednym z zarządców kościelnych dóbr był sam Mikołaj Kopernik.

Dzisiaj powierzchnia lasów zarządzanych przez Nadleśnictwo Kudypy to 17 tys. hektarów. Gospodarujemy na terenach od Olsztyna po Ornetę w gminach: Olsztyn, Dobrze Miasto, Gietrzwałd,

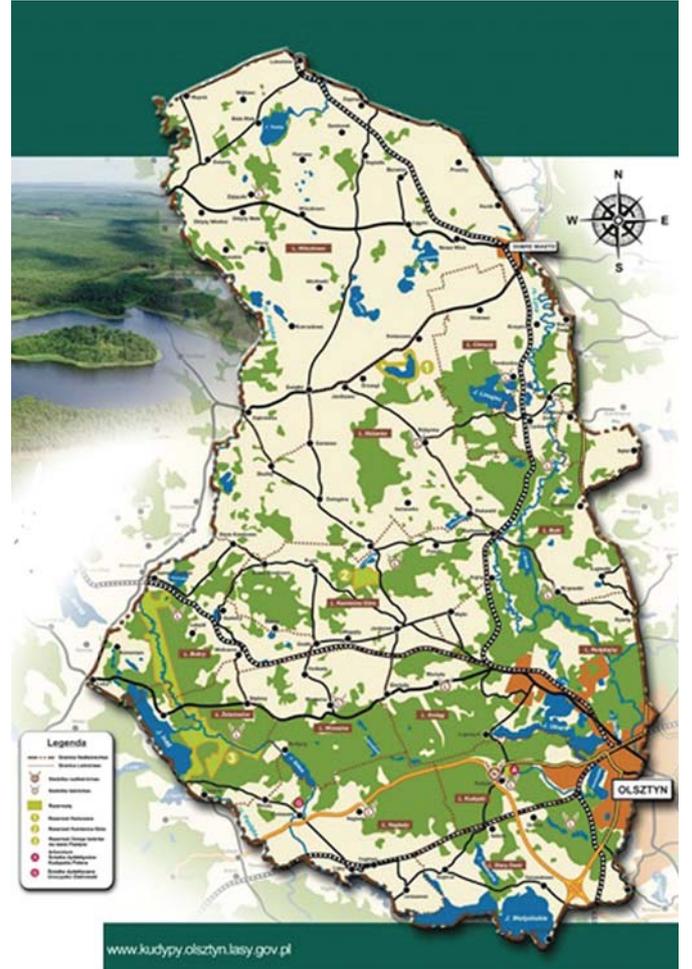
łańności nadleśnictwa jest prowadzenie takiej gospodarki, aby umożliwić pogodzenie ze sobą wielu funkcji, jakie dzisiaj powinien spełniać las. Zapewniamy trwałość lasu, wzbogacamy

przez leśników opisane zostały w naszym Planie Urządzenia Lasu. Jest to dokument, który powstaje na podstawie kilkuletnich inwentaryzacji wszystkich fragmentów lasu. Specjaliści z określonych dziedzin określają szczegółowo wiele leśnych parametrów np. rodzaj gleby, stopień uwilgotnienia, rodzaj siedliska, szczegółowo opisują skład gatunkowy drzewostanu i jego cechy. Na podstawie takich informacji jesteśmy w stanie oszacować jaka jest kondycja naszych lasów, jak szybko las rośnie i ile jest w nim drewna. Są to dane wyjściowe pozwalające wyliczyć, ile dokładnie i gdzie w skali 10-lecia możemy pozyskać drewno w taki sposób, aby nie pomniejszyć leśnych zasobów. Drewno pozyskujemy w mniejszych ilościach niż jest spodziewany przyrost.

Właściwe i przemyślane prowadzenie cięć pozwala dostosować nasze drzewostany, które głównie składają się z sosny, do wielu obecnych wyzwań. Jest to bardzo ważne zwłaszcza w kontekście zmian klimatycznych. Wszędzie tam, gdzie pozwalają na

to warunki glebowe i siedliskowe sadzone są w coraz większej liczbie gatunki liściaste, głównie buki i dęby. Dzięki takiemu podejściu udało nam się w ostatnich latach przekształcić ponad 250 ha lasów w drzewostany, w których teraz dominują właśnie dęby i buki. Zabiegi zaplanowane na kolejne dziesięciolecie pozwolą zwiększyć udział drzewostanów liściastych o kolejne 150 ha.

Przez tereny Nadleśnictwa Kudypy przebiega ponad 500 km szlaków turystycznych: pieszych i rowerowych. Wzmocniony ruch na podmiejskich terenach sprawia, że prowadzona tam gospodarka musi być dostosowana do lokalnych warunków. Nadleśnictwo nie może całkiem zrezygnować z prowadzenia zabiegów pielęgnacyjnych i odnowieniowych, dlatego stara się prowadzić je w terminach i w sposób jak najmniej uciążliwy dla przebywających w lesie ludzi. W podmiejskich lasach odchodzi się od wycinania zrębów na dużych otwartych powierzchniach. Stosujemy mniej ingerującą w krajobraz i bardziej rozciągniętą w czasie metodę z wyko-

rzystaniem rębni złożonych. Mieszkańcy okolicznych miejscowości oraz licznie przebywający tu turyści chętnie korzystają z dobrodziejstwa lasów. Wzmocniona liczba ludzi sprawia jednak, że borykamy się w dużym problemem, jakim jest zaśmiecanie. Na sprzątanie lasów Nadleśnictwo Kudypy wydaje średniorocznie 75 tys. zł.

DANE GOSPODARCZE DLA WNIKLIVYCH:

Szacowana zasobność wszystkich kudypskich lasów w roku 2013 wynosiła blisko 5 mln m³ drewna, mimo użytkowania i pozyskania przez ten czas około 960 000 m³. W roku 2023 zasobność, a więc ilość drewna w naszych lasach wzrosła do 5 100 000 m³. Mimo

prowadzonych cięć, kudypskie lasy są coraz okazalsze, ich średnia zasobność wzrosła przez 10 lat z 308 m³/ha do 317 m³/ha.

Paulina Rutkowska
Nadleśnictwo Kudypy

Jonkowo, Świątki, Stawiguda, Lubomino i Łukta. Naturalną granicę nadleśnictwa stanowią rzeki: od zachodu Pasłęka, na wschodzie Łyna. Przyrodniczą perełką Warmii i Mazur jest nasz ogród botaniczny – Leśne Arboretum Warmii i Mazur w Kudypach. Możemy poznać tu ponad 1 000 gatunków i odmian drzew oraz krzewów, ogród jest również miejscem prowadzenia zajęć edukacyjnych. Spacer ścieżkami arboretum może mieć wymiar terapeutyczny, a z pewnością jest miłym relaksem i wytchnieniem. Nasz leśny zakątek jest położony bardzo blisko Olsztyna, można dojechać tu linią autobusową nr 107, w kierunku Łupsztycha. Przed arboretum jest parking dla autokarów i samochodów. Dojechać można też rowerem. Zapraszamy również do odwiedzenia wystawy edukacyjnej „Leśny Strych Niesamowitości” położonej na piętrze budynku arboretum. Głównym celem dzia-

bioróżnorodność oraz chronimy najcenniejsze obszary. Funkcją społeczną to udostępnienie lasu społeczeństwu na potrzeby szeroko rozumianej rekreacji i turystyki. Funkcja produkcyjna jest nie mniej ważna. Dostarczamy drewna na rynek i zapewniamy środki na finansowanie wszystkich pozostałych zadań.

Gospodarka leśna to przemysłany, szczegółowo zaplanowany i długotrwały proces. Wszystkie czynności wykonywane

ODKRYJCIE TAJEMNICĘ LASÓW NADLEŚNICTWA LIDZBARK

Nasze nadleśnictwo powstało w 1874 roku. Zajmowało wówczas obszar 6,5 tys. ha. Obecnie gospodarujemy lasami o powierzchni około 27 tys. ha. Są to lasy gospodarcze i ochronne. Lasy o wyjątkowych walorach przyrodniczych i krajobrazowych zajmują ponad 75% całego obszaru nadleśnictwa.

Prowadzona przez nas wielofunkcyjna gospodarka leśna ma na celu realizację zapotrzebowania społeczeństwa na różne funkcje lasu – gospodarcze, przyrodnicze, turystyczne, rekreacyjne, edukacyjne, ekonomiczne oraz duchowe. Funkcje te udaje nam się z powodzeniem pogodzić. Nasz las jest miejscem wypoczynku, uprawiania sportu i różnych innych form rekreacji. Oczyszcza powietrze, produkuje tlen i pochłania CO₂. Dostarcza też drewno – naturalny, przyjazny zdrowiu człowieka i w pełni odnawialny surowiec, którego zasoby dzięki mądrej, oszczędnej gospodarce wciąż rosną. Pozyskując o około 32% drewna mniej niż przyrasta, zapewniamy permanentny wzrost zasobów (o 12% w ciągu ostatniej dekady do wielkości średnio ponad 300 m³/ha) i jednocześnie możemy go więcej Państwu zaoferować. Odnawiając dojrzałe lasy, tworzymy nowe, o większej bioróżnorodności, stabilniejsze i ładniejsze. Będą z nich korzystały pokolenia naszych dzieci, wnuków...

Na terenie naszego nadleśnictwa udostępniamy do zwiedzania 4 rezerwy przyrody („Jar Brynicy”, „Pie-

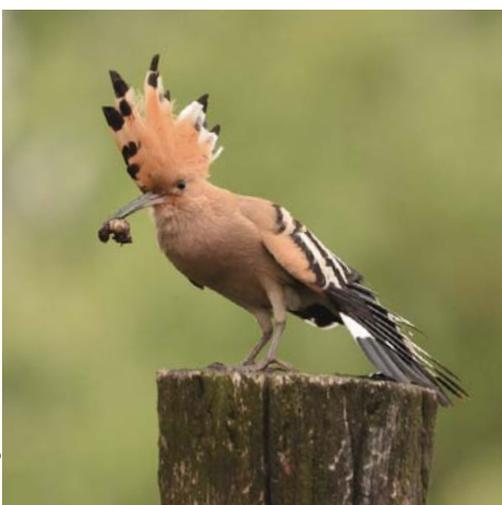

foto: Agnieszka Białecka

kielko”, „Ostrów Tarczyński” i „Klonowo”). Występują tu też parki krajobrazowe: Welski i Górznięsko-Lidzbarski. Dużą popularnością wśród turystów oraz lokalnych mieszkańców cieszą się okolice Jeziora Lidzbarskiego oraz jezior Piaseczno i Wlecz. W lasach naszego nadleśnictwa można zobaczyć także liczne pomniki przyrody, którymi są monumentalne drzewa, głązy narzutowe oraz dwie malownicze aleje dębów. Miłośnikom historii i archeologii Nadleśnictwo Lidzbark oferuje dodatkową atrakcję, którą stanowią cztery kurhany zachodniobałtyjskie znajdujące się w leśnictwie Gródki, pochodzące z 550 r. p.n.e. usypane nad grobami zmarłych przez plebiona Bałtów. Na tych, których fascynuje kajakarstwo, czeka wartki nurt rzeki Wel.

Przygotowaliśmy także spacerowe ścieżki edukacyjne, na których można się dowiedzieć wielu ciekawostek o okolicznej przyrodzie, a przy okazji pobyc na łonie natury. Korzystamy w pracy z doświadczenia minionych pokoleń leśników, by najlepiej wypełniać swoje obowiązki. Chronimy i sprawujemy opiekę nad cennymi przyrodniczo obszarami oraz wieloma gatunkami roślin i zwierząt. Dbamy o miejsca pamięci. Rocznie ponad 15 tys. osób uczestniczy w prowadzonych przez nas zajęciach edukacyjnych. Nasz las retencjonuje wodę.

Fot. Agnieszka Białecka

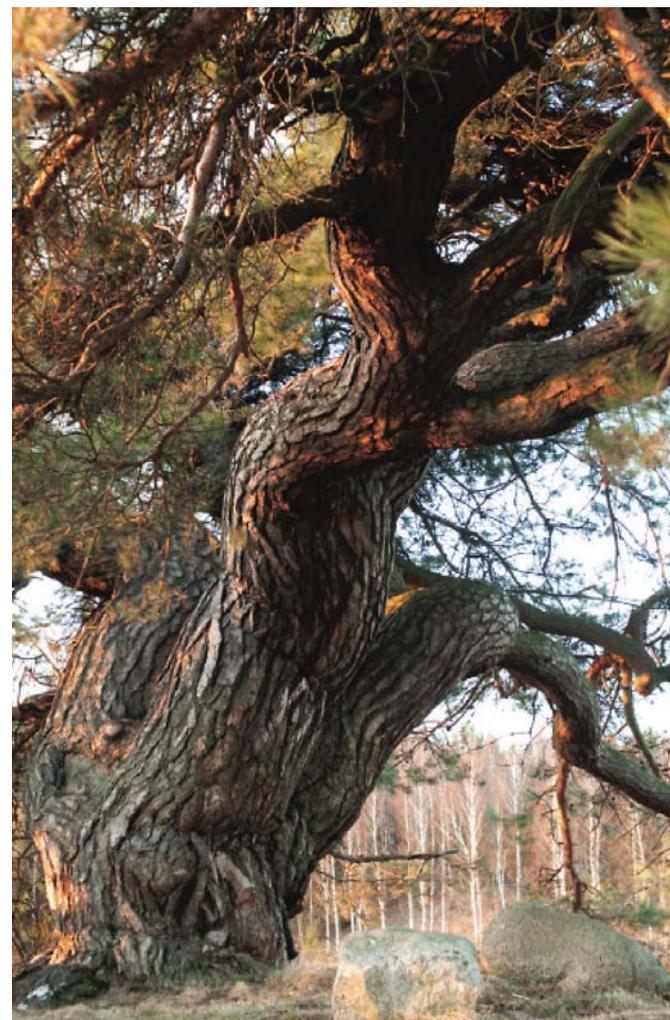

foto: P. Szymański

Można u nas kupić drewno, zbierać grzyby i owoce leśne. Przyczyniamy się do utrzymania miejsc pracy na rynku usług leśnych i w przemyśle drzewnym. Stanowimy ważną gałąź krajowej gospodarki.

Las jest dla ludzi, dlatego na bieżąco zastanawiamy się, co jeszcze możemy zrobić, aby pełniej przyczynić się do realizacji tego społecznego zobowiązania. Z ogromną przyjemnością służymy Państwu, zapewniając wszystkie możliwości zrównoważonego korzystania z lasu. Jeśli chcą nas Państwo w tym wspierać, zachęcamy do odwiedzania lasu, szanowania przyrody i czerpania z natury w odpowiedzialny i świadomy sposób.

Serdecznie zapraszamy do naszych lasów!

Fot. archiwum nadleśnictwa

Nadleśnictwo Miłomłyn

to miejsce z bogatą historią i równie bogatymi walorami przyrodniczymi. Swoją nazwę zawdzięcza miejscowości Miłomłyn, w centrum której ma swoją siedzibę. Jeszcze na długo przed II Wojną Światową, w tym samym budynku mieściły się biura dawnego Nadleśnictwa *Liebemühl* (przedwojenna nazwa Miłomłyna). Ten piękny, historyczny budynek, jako jeden z nielicznych w mieście, ocalał z wojennej pożogi.

Oberförsterei Liebemühl

Nadleśnictwo Miłomłyn

Początki kształtowania się administracji leśnej, a szerzej zorganizowanego zarządzania lasami miłomłyńskimi sięgają przełomu XVI i XVII wieku. W tym czasie lasami zarządzali, urzędujący na ostródzkim zamku, podlegli starostwu ostródzkiemu, tzw. *Wildnisbereiter*. Pierwszym znanym z nazwiska zarządcą był Peter Klingerberg (1618 r.). Pomocnikami *Wildnisberitera* w tamtym czasie byli strażnicy leśni zwani *Waldknechte*. W 1670 roku jako *Waldknechte* wymienia się między innymi, pochodzącego z Polski, Piotra Danielewskiego. Pełnił on służbę w Piławkach (okolice Miłomłyna), tak jak później jego potomkowie. Z kolei pierwszym organizatorem królewskich (państwowych) służb leśnych, na terenie obecnego Nadleśnictwa Miłomłyn, był zarządcą leśny (*Wildnisbereiter*) Georg Ludwig Kemnitz, którego urząd miał siedzibę w podostródzkich Fiugajnach (obecnie Czerwona Karczma). Około 1781 r. Kemnitzowi nadano stanowisko leśniczego (*Förster*), co wtedy było równoważne ze stanowiskiem dzisiejszego nadleśniczego. Od 1782 roku siedzibą *Förstera* został Tabórz. To Tabórz i utworzone w nim nadleśnictwo, od połowy XIX wieku stał się najprężniej rozwijającym się ośrodkiem zarządu leśnego na terenie obecnego Nadleśnictwa Miłomłyn. Zmiany organizacyjne po 1945 roku trwały do końca lat 70 – tych ubiegłego wieku, kiedy to ostatecznie utrwaliły się granice nadleśnictwa.

Bogactwo przyrodnicze nadleśnictwa to przede wszystkim ponad 19 000 tyś. ha różnowiekowych i różnogatunkowych lasów położonych pośród 37 jezior oraz łączących je kanałów. Stanowią one ostoję dla bytowania licznych gatunków fauny i flory. Niektóre z nich są bardzo rzadkie, tak jak *poryblin jeziorny* porastający dno Jeziora Długiego w rezerwacie przyrody o tej samej nazwie czy *lipiennik Loesela* występujący na terenie Obszaru Natura 2000 Kirszniter. Swoją ostoję do życia, na terenie nadleśnictwa, znalazły między innymi *bieliki*, *orliki krzykliwe*, *żółwie błotne* oraz *wilki*.

Lasy nadleśnictwa porastają sosny, dęby, buki, brzozy i jeszcze kilka innych gatunków drzew, z których najczęściej jest sosna. Nadleśnictwo znane jest, ze szczególnie cennego ekotypu *sosny zwyczajnej* – zwanego sosną taborską. Nazwa ta pochodzi od miejscowości Tabórz. To właśnie w okolicach Taborza możemy podziwiać najpiękniejsze egzemplarze sosen, a najstarsze 300 – letnie !!!! drzewa znajdujemy w powstałym w 1957 roku rezerwacie przyrody „Sosny Taborskie”. Sosny taborskie dorastają do prawie 40 metrów wysokości, ich pnie są dobrze oczyszczone (pozbawione gałęzi), a korony długie z cienkimi gałęziami. Roczne przyrosty drewna są bardzo wąskie. Drewno sosen taborskich jest wytrzymałe i elastyczne,

przez co już w XVI wieku było poszukiwanym surowcem do budowy masztów okrętowych. Kupowało je między innymi Królestwo Danii. W 1900 roku na Światowej Wystawie w Paryżu pnie sosen taborskich okrzyknięto najlepszym surowcem drzewnym świata. Spacerując, przebiegającym przez rezerwat szlakiem, można zanurzyć się w ciszy otaczającej nas przyrody. Można także pogłębić swoją wiedzę przyrodniczą zapoznając się z informacjami na ustawionych przy szlaku tablicach edukacyjnych.

Gospodarkę leśną nadleśnictwo prowadzi uwzględniając ochronę przyrody oraz oczekiwania lokalnej społeczności w zakresie między innymi turystyki, rekreacji, edukacji leśnej czy dostępności do surowca drzewnego. Przykładem działań wpisujących się w szeroko rozumianą współpracę z lokalnymi społecznościami jest utworzenie w lasach nadleśnictwa „Leśnego Parku Uzdrawiskowego Uzdrawisko Miłomłyn” oraz wyznaczenie kompleksów leśnych do pełnienia funkcji lasów o zwiększonej funkcji społecznej.

Nadleśnictwo Miłomłyn ze swoją bogatą historią oferuje znacznie więcej atrakcji niż te opisane wyżej. Jedną z nich jest, stojący w centrum Miłomłyna, pomnik poświęcony Danucie Siedzikównie pseudonim „Inka”, sanitariuszce 5 Wileńskiej Brygady Armii Krajowej, zamordowanej przez UB w sierpniu 1946 w Gdańsku. Danuta Siedzikówna pracowała zimą 1946 roku w Nadleśnictwie Miłomłyn. Jej popiersie zwrócone jest w kierunku siedziby nadleśnictwa, w którym na krótko znalazła schronienie. Ta tragiczna historia jest równie ważnym elementem dziejów związanych z Nadleśnictwem Miłomłyn. Warto również wspomnieć, że to właśnie w Miłomłynie w październiku 1844 roku wbito pierwszą łopatę pod budowę, słynnego na całym świecie, Kanału Elbląskiego. Płynący kanałem mogą z wody podziwiać piękno miłomłyńskich lasów.

Zapraszamy do odwiedzenia
Nadleśnictwa Miłomłyn.

Przetrwać zimę

Rozpoczynająca się zima zwiastuje dla zwierząt długą walkę o przetrwanie, to wyjątkowo trudny dla nich czas. Przetrwanie zimy wymaga skrupulatnego zaplanowania i przygotowania. Natura wyposażyla je w odpowiednie mechanizmy, które pozwalają im przetrwać ciężkie warunki.

Podobnie jak ludzie przygotowujący się do zimy, przez zakładanie cieplejszej odzieży, gromadzenie zapasów w lodówkach i spiżarniach, czy nawet krótkie wakacje w cieplejszym klimacie, zwierzęta także zmieniają sierść (suknię u jeleniowatych), zbierają i gromadzą w jednym miejscu zapasy, a nawet pokonują ogromne dystanse, by zimę spędzić w cieplejszych krajach. Dla wielu osób zima jest czasem znacznego ograniczenia aktywności. Stajemy się apatyczni i leniwie spędzilibyśmy czas pod kocem. Niektóre gatunki zasypiają wczesną jesienią i budzą się dopiero na wiosnę.

Zwierzęta możemy podzielić na dwie grupy: zmiennoциeplne oraz stałocieplne. Do zwierząt zmiennoциeplnych zalicza się bezkręgowce, ryby, gady oraz płazy. Temperatura ich ciała zmienia się wraz z temperaturą otoczenia. Natomiast do zwierząt stałocieplnych zaliczamy ptaki oraz ssaki i niezależnie od temperatury panującej w otoczeniu temperatura ich ciała ma taką samą, stałą temperaturę.

Każde zwierzę szuka sposobu na przetrwanie zimy. Niektóre zapadają w sen zimowy, inne torpor lub hibernację. Swoich sposobów na przetrwanie chłodnych miesięcy szukają nie tylko ssaki, ale też gady, płazy czy owady. Zanim zwierzęta zasną na zimę, muszą zgromadzić odpowiednio duże rezerwy energetyczne w postaci tkanki tłuszczowej. Niektóre z nich, w tym czasie podwajają swoją masę ciała. Konieczne

jest też znalezienie odpowiedniego schronienia – najczęściej są to różnego rodzaju nory, rozpadliny, dziuple, jaskinie, sterty gałęzi i liści.

W sen zimowy zapada część ssaków, a także gady, płazy i niektóre bezkręgowce. Temperatura ich ciała ulega obniżeniu, oddech spłyca, spada także liczba uderzeń serca. Głębokość snu zależy od gatunku. Niektóre zwierzęta nie budzą się przez długi czas, inne tak jak na przykład borsuk, w cieplejsze dni przerywają drzemkę, by załatwić potrzeby fizjologiczne.

Torpor to stan kontrolowanego obniżenia temperatury ciała przez zwierzęta stałocielne na krótki okres – od kilku godzin do kilku dni. Wraz z obniżeniem temperatury ciała spowalniana jest praca serca oraz większość innych czynności fizjologicznych. W stan torporu zapadają nietoperze oraz małe ptaki, takie jak kolibry i jerzykowe.

Hibernacja to najgłębszy rodzaj zimowego snu. U zwierząt hibernujących zimą spada temperatura ciała nawet do 2 C°, maleje częstotliwość oddechów, a także liczba uderzeń serca, spowalniany jest metabolizm. Zwierzęta hibernujące wybudzają się tylko sporadycznie, by uzupełnić zapas wody lub zmienić schronienie. Wynika to z faktu, że przebudzenie ze stanu hibernacji wiąże się z ogromnym wydatkiem energetycznym – zwiększa się częstotliwość oddechów, a co za tym idzie liczba uderzeń serca także wzrasta, konieczne jest podwyższenie temperatury ciała. Zwierzęta hibernujące to m.in. gady, płazy, nietoperze, świstaki, popielice i chomiki europejskie.

Specyficznym rodzajem letargu jest diapauza. W tym stanie dochodzi do całkowitego zahamowania rozwoju i wzrostu organizmu. Taka strategia zimowania dotyczy przede wszystkim bezkręgowców, najczęściej owadów.

Nie wszystkie zwierzęta zapadają w sen zimowy, są też takie, które pozostają aktywne w czasie zimy. Dotyczy to głównie gryzoni i zwierząt owadożernych np. wiewiórki czy kreta. Zwierzęta te muszą utrzymywać stałą temperaturę ciała, co jest związane z dużym wydatkiem energetycznym, wobec tego, aby wytworzyć odpowiednią ilość energii muszą jeść. Dlatego aby zapewnić sobie stały dostęp do pożywienia gromadzą one zapasy, zanim wszystko zostanie przykryte grubą warstwą zimowego puchu.

Zwierzęta pozostające aktywne zimą, które nie gromadzą zapasów, są zmuszone do zmiany jadłospisu na bardziej dostępny. Gatunki mięsożerne zaczynają gustować w padlinie, którą łatwo znajdują w okresie zimowym. Niektóre zwierzęta, które wiosną i latem żywią się owadami, zaczynają zjadać nasiona. Dotyczy to przede wszystkim ptaków, m.in. dzięciołów.

Kolejną strategią natury na przetrwanie zimy jest zmiana szaty z letniej na zimową. Zimowa szata chroni zwierzęta przed mrozami, ale także skutecznie je kamufluje. U niektórych zwierząt, takich jak jeleniowate, dzięki wierzchnia warstwa sierści pokryta jest naturalnym tłuszczem, który zatrzymuje wilgoć. Dodatkowo sierść zwierząt rośnie ku dołowy, dzięki czemu woda łatwiej może spływać ku ziemi. Dlatego zwierzęta przez długi czas mają suchą skórę i nie czują wilgoci. Nastroszone zimowe futro stanowi świetną izolację.

Tuż przed nastaniem zimy, wiele ptaków szuka cieplejszego miejsca do życia. Bociany, wilga, słowik czy jaskółka opuszczają nasz kraj i odlatują do dalekich krajów. Co ciekawe, są też gatunki, które przylatują do Polski. Robią to m.in. jemioluszki, gile i czeczotki. Kilkutgodniowy lot wymaga zgromadzenia znacznych zapasów energetycznych, więc zanim ptaki wzbiją się do lotu, najpierw muszą intensywnie żerować.

NADLEŚNICTWO MYSZYNIC

DZIAŁANIA OCHRONNE NA STANOWISKACH SASANKI OTWARTEJ (PULSATILLA PATENS)

W latach 2018 - 2023 Nadleśnictwo Myszyńiec wykonywało działania ochronne na stanowiskach sasanki otwartej (*Pulsatilla patens*), będących przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Myszyńskie Bory Sasanko we PLH140049.

Na czym dokładnie polegały te działania...?

Wokół osobników sasanki otwartej zdzierano ręcznie warstwę mszystą lub zadarnioną runa wraz z warstwą organiczną gleby. Zabieg prowadzono punktowo, tworząc płyty odstosowanej gleby wielkości ok. 0,5 m², rozłożone równomiernie na powierzchni stanowiska chronionego gatunku. Biomasa powstała w wyniku realizacji działania ochronnego uprzągnięto z powierzchni stanowiska sasanki i rozrzucono w głąb drzewostanu.

Skąd wywodzi się metodyka tych działań i jakich spodziewamy się efektów...?

Od lat obserwujemy nowe osobniki sasanki otwartej na powierzchniach po usunięciu drzewostanu (zrębach) przygotowanych dla kolejnego

pokolenia lasu. Na powierzchni ze zdartą pokrywą gleby występują korzystne warunki do kiełkowania nasion, nie tylko drzew leśnych, ale również sasanki otwartej.

Leśnicy, w celu uzyskania młodego pokolenia lasu pod okopem drzew dojrzałych zdzierają wierzchnią warstwę gleby na pasach lub płytach wielkości 0,2 – 0,4 m².

Płatowe odstosowanie gleby wokół osobników sasanki otwartej wzorowane jest więc na metodach gospodarki leśnej. W ramach czynnej ochrony tego rzadkiego gatunku punktowo przygotowujemy na jest gleba pod obsiew sasanki otwartej.

Spodziewamy się wzrostu liczby osobników w obrębie poszczególnych stanowisk rzadkiego gatunku, a tym samym poprawy stanu populacji sasanki otwartej zachowanej na terenie Myszyńskich Borów Sasankowych.

Sposób wykonania działań ochronnych na rzecz sasanki otwartej został pozytywnie oceniony przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Śro-

dowiska w Warszawie, z którą Nadleśnictwo Myszyńiec współpracuje w realizacji czynnej ochrony rzadkiego gatunku.

Przeprowadzone działania są kontynuacją działań realizowanych w 2018 roku w ramach projektu pn. „Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe”.

Przedsięwzięcie jest finansowane ze środków Skarbu Państwa PGL LP Nadleśnictwa Myszyńiec oraz Funduszu Europejskiego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, działania 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna.

Sukces generatywnego rozmnażania sasanki otwartej zależy od warunków siedliskowych. W gęstej warstwie runa drzewostanu nasiona sasanki nie mają szansy dotrzeć do warstwy mineralnej gleby i kiełkowania, możliwości takie występują na powierzchni zrębu przygotowanej pod odnowienie lasu

oraz na płatach nagiej gleby wykonanych wokół osobników sasanki w ramach czynnej ochrony gatunku.

Nadleśnictwo prowadząc czynną ochronę sasanki otwartej wypełnia zapisy planu zadań ochronnych ustanowionego dla obszaru Natura 2000 Myszyńskie Bory Sasanko we PLH140049.

Zakładając płyty w miejscach, gdzie rośnie wrzos, czy borówka – gatunki konkurencyjne wobec sasanki otwartej – poprawiono również warunki bytowania osobników sasanki występujących na stanowisku.

DZIAŁANIA NA RZECZ OCHRONY SIEDLISKA SOSNOWY BÓR CHROBOTKOWY (91T0)

Celem zachowania siedliska przyrodniczego sosnowy bór chrobotkowy (kod: 91T0) na terenie Nadleśnictwa Myszyńiec wyznaczono obszar Natura 2000 Bory Chrobotkowe Karaska PLH140047.

Na właściwie zachowanym siedlisku może występować nawet kilkadziesiąt gatunków porostów naziemnych, a ich plechy mogą w całości pokrywać dno drzewostanu.

Wyniki monitoringu przyrodniczego jednak alarmują... Opisana powyżej postać sosnowego boru chrobotkowego z upływem czasu staje się coraz radszym zjawiskiem.

By zrozumieć przyczyny zaniku tego siedliska warto poznać procesy zachodzące w przyrodzie, w szczególności proces sukcesji ekologicznej... Występuje on, gdy gatunki o mniejszych wymaganiach ekologicznych, np. chrobotki przygotowują środowisko dla gatunków o większych wymaganiach, tj. mchów, czy roślin zielnych, a

następnie są przez nie wypierane. Dawniej, sukcesja ekosystemu leśnego była hamowana przez ludność zamieszkującą nieurodzajne ziemie kurpiowskie, która zbierając gałęzie na opał i mchy do izolacji domów, stwarzała dogodne warunki do rozwoju runa chrobotkowego.

Dzisiaj, gdy glebę naszych lasów użytkują nie tylko związki uwalniane z rozkładającego się martwego drewna (części wierzchołkowych drzew, konarów, gałęzi, łezaniny), ale również związki azotu opadające z powietrza – procesy sukcesyjne nabierają tempa... a my mamy do czynienia z istotnym spadkiem liczby stanowisk sosnowego boru chrobotkowego.

W celu zachowania siedliska sosnowego boru chrobotkowego (91T0) na terenie Puszczy Kurpiowskiej, Nadleśnictwo Myszyńiec prowadzi czynną ochronę jego stanowisk.

Zalegające gałęzie na dnie lasu nie tylko wzbogacają podłoże glebowe w związki mineralne i

organiczne, ale również zaciemniają płyty runa chrobotkowego prowadząc do degradacji siedliska sosnowego boru chrobotkowego (91T0).

Pozostałości po przeprowadzonych cięciach pielęgnacyjnych (czuby, konary, gałęzie) oraz martwe drewno powstałe w nadmiarze w wyniku działania czynników naturalnych są usuwane w ramach ogólnopolskiego projektu pn. „Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe”.

W Nadleśnictwie Myszyńiec działania na rzecz ochrony siedliska sosnowy bór chrobotkowy (91T0) w latach 2018-2023 przeprowadzono na blisko 600 ha.

Z uwagi na strategię rozwoju chrobotków, które rozmnażają się przez fragmenty plech, wydeptywanie ich płatów w trakcie realizacji prac też może mieć wpływ na rezultaty prowadzonej ochrony.

Oczekiwane efekty działań

ochronnych uzyskaliśmy już w pierwszym roku po wykonanych działaniach.

Nadleśnictwo prowadząc czynną ochronę siedliska sosnowy bór chrobotkowy (91T0) wypełnia zapisy planu zadań ochronnych ustanowionego dla obszaru Natura 2000 Bory Chrobotkowe Karaska PLH140047.

Przedsięwzięcie jest finansowane ze środków Skarbu Państwa PGL LP Nadleśnictwa Myszyńiec oraz Funduszu Europejskiego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, działania 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna.

Przykładowy widok drzewostanu w fazie młodnika po wykonanym zabiegu CP (2018 rok).

Przykładowy widok drzewostanu w fazie młodnika po wykonanym działaniu ochronnym polegającym na uprzągnięciu martwego drewna (2019 rok).

TORFOWISKO KARASKA OSTOJA CIETRZEWIA POD OPIEKĄ LEŚNIKÓW

Rezerwat „Torfowisko Karaska” o powierzchni ponad 400 ha położony jest na gruntach Skarbu Państwa w Nadleśnictwie Myszyńiec, w północno wschodniej części Mazowsza. O tej porze roku Torfowisko Karaska tętni życiem, występujące tam gatunki ptaków, w tym cietrzewi odbywają swoje gody. Rytuwały godowe cietrzewia zwane są tokami. Rezerwat „Torfowisko Karaska” został utworzony w 2001 roku celem zachowania fragmentu jednego z największych w Polsce torfowisk wysokich z typowo wykształconą szarą roślinną. Głównymi przedmiotami ochrony rezerwatu są cenne siedliska nieleśne, jednak z parasolą ochrony rezerwatowej korzystają wszystkie bytujące tam gatunki zwierząt. Obszar torfowiska jest cenną osto-

ją gatunków ptaków związanych z terenami otwartymi. Zainwentaryzowano tu ponad 100 gatunków ptaków znajdujących się na liście zwierząt prawnie chronionych. Bytuje tu m.in. błotniak łąkowy, gąsiorek, kulik wielki, rycyk, bekas, kszyc, derkacz, pustulka oraz cietrzew – gatunek zagrożony wyginięciem. Obserwacje przyrodnicze wskazują, że sezon godowy ptaków bytujących na terenie Torfowiska Karaska należy uznać za rozpoczęty.

Na tę okoliczność Nadleśnictwo Myszyńiec wspólnie z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska w Warszawie co roku, w okresie zimowym, czyni przygotowania. Realizuje działania ochronne kształtujące odpowiednie warunki siedliskowe dla występujących tam

roślin i zwierząt, szczególnie tych skrzydlatych.

Usuwane są młode brzozy zarastające torfowisko. Prace prowadzone są w sposób zapewniający ochronę szaty roślinnej torfowiska. Zachowywany jest również podrost sosnowy, będący pożądanym elementem sukcesji naturalnej torfowiska wysokiego w kierunku boru bagiennego. W wyniku realizowanych działań utrzymano otwarty charakter torfowiska.

W północnej części rezerwatu wykonywano działania ukierunkowane na utrzymanie właściwego biotopu dla cietrzewia. Wspierając ten gatunek, na powierzchni ok. 10 ha prowadzono zabiegi kształtujące strefę przejściową pomiędzy terenami otwartymi a zwartym lasem brzozowym, poprzez stopniową

redukcję jego zwarcia (intensywność cięć była największa na brzegu lasu). Tak przygotowana powierzchnia jest atrakcyjna dla cietrzewia, który większą część życia spędza na ziemi. Posłuży mu jako żerowisko, miejsce schronienia i odpoczynku.

Prowadzone jest również wykaszanie łąk przylegających do przygotowanej strefy przejściowej – głównej areny tokowej cietrzewia. Gdyby nie podejmowane działania torfowisko wysokie zarostoby w kierunku drzewostanu brzozowego, a skrzydłaci mieszkańcy Torfowiska Karaska, zmuszeni by byli do poszukiwania innego miejsca spełniającego ich preferencje siedliskowe.

CIETRZEW *Lyrurus tetrix* KURAK NIEZNANY

zagrożenia

- Występuje w niewielkich populacjach, głównie w rezerwatach przyrody.
- Występuje w niewielkich populacjach, głównie w rezerwatach przyrody.
- Występuje w niewielkich populacjach, głównie w rezerwatach przyrody.

rozpiętość skrzydeł

♂ = 100 cm
♀ = 75 cm

WAGA

♂ = 1,3-1,4 kg
♀ = 0,7-1,0 kg

preferencje siedliskowe

Preferuje otwarte, słoneczne siedliska, szczególnie łąki i pastwiska. W rezerwatach przyrody występuje w niewielkich populacjach, głównie w rezerwatach przyrody.

okres lęgowy

lęgowie zaczyna się w maju i trwa do lipca.

okres lęgowy

lęgowie zaczyna się w maju i trwa do lipca.

okres lęgowy

lęgowie zaczyna się w maju i trwa do lipca.

U źródeł trzech rzek

W NADLEŚNICTWIE NIDZICA

Mazury, kraina jezior i rzek. Mimo, iż południowy kraniec Mazur nie jest szczególnie urozmaicony jeziorami, to na terenie Nadleśnictwa Nidzica swój bieg rozpoczynają trzy rzeki – Łyna, Omulew i Wkra. Każda z nich ma inną charakterystykę, płynie w innym kierunku, chociaż dwie z nich to dopływy Narwi, a trzecia płynie poza granice Polski, jest lewym dopływem Pregoly.

ŁYNA – KRÓLOWA RZEK WARMIŃSKICH, JEDNAK BIEG POCZĄTKOWY TO MAZURY

Na północ od Nidzicy w okolicach miejscowości Łyna z pokładów piasków sandrowych wypływa Łyna. Źródła położone są w granicach rezerwatu przyrody Źródła Rzeki Łyny im. prof. Romana Kobendzy. Kształtowanie się źródeł związane jest ze zjawiskiem erozji wstecznej, bardzo rzadkiej na niżu. Dzięki erozji powstają cyrki wodne, z których wypływa krystaliczna woda bogata w związki żelaza. Mniejsze źródła łączą się i tak z terenu rezerwatu wypływa Łyna. Koryto rzeki w początkowym biegu jest wąskie, płynie pośród łąk, trzcinowisk, aby kolejno przepływać przez niewielkie jeziora rynnowe na terenie Nadleśnictwa Nidzica: Brzeźno Duże, Kiernoz Mały, Kiernoz Wielki. Łyna w początkowym biegu to dzika, nieuregulowana rzeka, do której spływa woda z doliny rzecznej ograniczonej lasami Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej. Na tym odcinku koryto jest wąskie, nierzadko zabudowane przez tamy bobrowe. Jest to raj dla ptaków i dzikich zwierząt. Od wsi Brzeźno Łyńskie rzeka chętnie jest eksplorowana przez kajakarzy.

OMULEW CZYLI STRUGA KONIUSZANKA

Omulew wypływa z jeziora Koniuszyńskiego i zarówno w opisach historycznych, jak i aktualnych jest nazywana Koniuszanka, tak samo jak rezerwaty przyrody, przez które przepływa – Koniuszanka I i Koniuszanka II. Początek biegu to lasy Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej. Rzeka wypływając z rezerwatu Koniuszanka II wpada do jeziora Omulew i wypływając z niej to już rzeka Omulew. Koniuszanka w początkowym biegu nie jest wykorzystywana przez kajakarzy. Jest to niedoceniony teren obserwacji przyrodniczych terenów bagiennych, jeziora Koniuszyn oraz przełomowego odcinka rzeki na terenie rezerwatu przyrody Koniuszanka II.

WKRA, RZKA WIELU IMION

Bieg rzeki Wkry podzielony jest na 3 odcinki o różnych nazwach: górny bieg – Nida (od źródeł do ujścia Szkotówki – na terenie Nadleśnictwa Nidzica, środkowy bieg – Działdówka, od ujścia Szkotówki do ujścia Swojęcianki – strugi wpływającej w miejscowości Biezuń, dolny bieg – Wkra, od ujścia Swojęcianki do ujścia do Narwi.

Źródła rzeki Wkry obecnie znajdują się w pobliżu wsi Januszkowo w gminie Kozłowo. Właściwe źródła Wkry znajdowały się niegdyś na południowym stoku Dylewskiej Góry. Krzyżacy w XIV wieku przekopali sztuczny kanał w okolicy Ciborza, górna część Wkry popłynęła do rzeki Wel, a Nida (lewobrzeżny dopływ Wkry) stała się jej częścią. Nida wypływa ze zmeliorowanych użytków zielonych położonych w małej dolinie niedaleko Januszkowa. Melioracje prowadzone w latach 60-tych miały na celu trwałe polepszenie rolniczych zdolności produkcyjnych okolicznych gleb. W ziemi umieszczono drenaż w kierunku obniżającego się terenu. Przesączająca się woda trafia ostatecznie do cieku odprowadzającego wodę w kierunku Rączek, a następnie Nidzicy. Tereny w szerokiej dolinie rzecznej nie są gęsto zaludnione, co sprzyja gniazdowaniu i żerowaniu tam wielu gatunków ptaków, m. in. orlika krzykliwego, bociana białego, gęsi gęgawy czy żurawi. Nida w granicach Nadleśnictwa Nidzica to również miejsce bytowania dużej populacji bobra i łosia. Dla wytrwałych krajoznawców jest to teren pełen niespodzianek przyrodniczych.

Nadleśnictwo Nowe Ramuki

Tuż przy południowej granicy Warmii i Mazur, na terenie Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej leży nadleśnictwo z ponad 240-letnią historią – Nadleśnictwo Nowe Ramuki. Miejsce to jest prawdziwym rajem dla miłośników przyrody, odkrywców i wszystkich, którzy szukają ukojenia w otoczeniu lasów. To miejsce wyjątkowe, gdzie majestatyczne drzewa opowiadają swoje historie, ptaki drapieżne rządzą niebem, a ludzie pracują z pasją, by chronić dziką przyrodę. Oto las, który zaskakuje bogactwem gatunków, ukrytą historią i niepowtarzalnym klimatem.

Lasy Nadleśnictwa Nowe Ramuki tworzą duży, zwarty kompleks leśny, przez który z północy na południe biegnie rzeka Łyna. Wpływa ona do Jeziora Łańskiego, które wraz z Jezioro Pluszne jest nie tylko największym jeziorem w okolicy, ale również dodaje tutejszym terenom tajemniczego uroku.

Świadectwem historii, a przede wszystkim świadectwem dawnych cywilizacji wśród ramuckich lasów są neolityczne cmentarzyska – kurhany. Te wyjątkowe zabytki nieożywione przypominają, że lasy były schronieniem i domem dla ludzi od tysięcy lat. To miejsca, które przyciągają nie tylko badaczy historii, ale i tych, którzy chcą poczuć magię przeszłości.

Jednym z najciekawszych elementów historii nadleśnictwa jest Łańsk, który w latach 20. ubiegłego wieku był niewielką osadą leśną. Od lat 50. ze względu na walory środowiska przyrodniczego został terenem Urzędu Rady Ministrów, terenem do którego dostęp mieli tylko najwyżsi urzędnicy państwa, wojsko oraz obsługa. To właśnie w Łańsku wypoczywali Bolesław Bierut, Władysław Gomułka, Józef Cyrankiewicz, Edward Gierek. Teren wokół ośrodka był całkowicie zalesiony, ogrodzony, ściśle strzeżony. Na tych kilku tysiącach hektarów organizowane były polowania, na które zapraszani byli notabie urzędowi oraz zagraniczni dygnitarze.

Pozostałością po ośrodku w Łańsku było nielegalne wysypisko śmieci o powierzchni 0,26 ha. Zostało ono zlikwidowane w 2022 roku dzięki działalności nadleśnictwa w celu ochrony znajdującego się tu siedliska grądu środkowoeuropejskiego i subkontynentalnego.

Likwidację nielegalnego wysypiska śmieci udało się wykonać w ramach realizacji Projektu pt. „Kompleksowy projekt ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe” współfinansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ). Objętość usuniętych odpadów wyniosła ponad 3000 m³. Wśród nich znajdowały się m.in. odpady budowlane (w tym także zawierające substancje niebezpieczne), papa odpadowa, zużyte opony, odpady azbestowe. Wszystkie te zalegające przez lata śmieci negatywnie wpływały na siedlisko leśne, ale także stwarzały niebezpieczeństwo żyjącym w nim zwierzętom.

W czasie powstawania wysypiska teren przeznaczony do składowania śmieci nie był objęty żadną formą ochrony przyrody. Od roku 1982, od chwili powołania rezerwatu przyrody „Las Warmiński im. prof. Benona Polakowskiego” obszar wysypiska stał się terenem rezerwatu. Rezerwat ten, zajmujący powierzchnię 1819,72 ha jest jednym z większych w Polsce leśnych rezerwatów przyrody. W jego skład wchodzi część lasów nadleśnictwa oraz fragment rzeki Łyny.

Stoki wąwozu wzdłuż rzeki w rezerwacie przyrody porastają stare drzewostany różnowiekowe mieszane o charakterze zbliżonym do naturalnego. Największą powierzchnię (ponad 70%) zajmują drzewostany z pa-

nującą sosną. Drzewostany z panującym dębem z domieszką grabu, świerka, lipy, klonu, daglezji i brzozy zajmują około 15% powierzchni.

W roku 1945 powierzchnia lasów Nadleśnictwa Nowe Ramuki wynosiła niecałe 7 000 ha, dziś jest to ponad 17 000 ha, a lasy rozciągają się na terenie trzech gmin:

Olsztynek, Purda, Stawiguda. Jedna trzecia powierzchni nadleśnictwa pokryta jest ponadstuletnimi sosnami. To tutaj wytworzył się cenny ekotyp sosny, tzw. sosna napiwodzko-ramucka. Dawniej drewno sosny napiwodzko-ramuckiej było splawiane Łyną do Królewca oraz Pasłęką do Braniewa.

Lasy Nadleśnictwa Nowe Ramuki są krainą ptaków, z których wiele należy do gatunków chronionych. Szczególnej ochronie podlegają tu stanowiska ptaków takich jak: bielik, rybołów, kania czarna, orlik krzykliwy oraz bocian czarny. Dla nich wyznaczane są specjalne strefy ochronne. W okresie lęgowym w tych obszarach wstrzymywane są wszelkie prace leśne, by zapewnić im spokój i bezpieczeństwo. To właśnie dzie-

ki takim działaniom te majestatyczne stworzenia mogą wychowywać swoje młode w ciszy i harmonii.

Równie ważnym gatunkiem ptaka w Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej jest sokół wędrowny, którego nadrzewna populacja wyginęła w XX wieku na skutek stosowania pestycydów w rolnictwie. Dzięki współpracy Nadleśnictwa Nowe Ramuki ze Stowarzyszeniem na Rzecz Dzikich Zwierząt „Sokół” po latach nadrzewna populacja tego gatunku powróciła do ramuckich lasów. Widok tego drapieżnika nurkującego z zawrotną prędkością jest prawdziwą uczcą dla oka.

W naszych lasach znaleźć można prawdziwe perełki dendrologiczne: żywotniki olbrzymie, cyprysiki, jodły pospolite, jodły kaukaskie, jodły jednobarwne, czy orzeszniki pięciolistne. Każde z tych drzew to unikalna część przyrodniczej mozaiki, która czyni nasze lasy tak wyjątkowymi.

Z uwagi na walory przyrodnicze, dużą liczbę jezior i rzek, bliskie sąsiedztwo aglomeracji miejskiej teren Nadleśnictwa Nowe Ramuki odwiedzany jest przez wielu turystów. Poznawanie i odkrywanie nowych miejsc ułatwić mogą szlaki turystyczne. Głównymi szlakami są: Gościńiec Niborski oraz Do Źródeł Łyny. Pierwszy, czerwony szlak rowerowy, biegnący między jeziorami Plusznym i Łańskim, zwany królewskim lub starym gościńcem, to część niegdyś bardzo ważnego traktu, który łączył Warszawę z Królewcem. Gwarantuje nie tylko piękne widoki, ale również umożliwia znalezienie spokojnego miejsca na ewentualny postój i wypoczynek.

Drugi, prowadzący przez liczne wąwozy rezerwatu, to zielony szlak pieszy, z którego poza piechurami często korzystają rowerzyści. W południowej części Nadleśnictwa Nowe Ramuki szlak opuszcza tereny Warmii i wkracza na Mazury, kolejno dobiega do rezerwatu „Źródła Rzeki Łyny”.

Dla odwiedzających, którzy chcą poczuć bliskość przyrody na własnej skórze, wyznaczono powierzchnie w ramach programu „Zanocuj w lesie”. Wyznaczone zostały specjalne obszary, gdzie można rozbić namiot, wsłuchać się w szum drzew i obudzić się przy śpiewie ptaków. To niepowtarzalna okazja, by oderwać się od codzienności i poczuć, jak życie w lesie toczy się swoim rytmem.

Nadleśnictwo Nowe Ramuki to miejsce, które inspirować i zaprasza. Niezależnie od tego, czy szukasz spokoju wśród drzew, fascynujesz się dziką przyrodą, czy chcesz odkrywać historię sprzed tysięcy lat – znajdziesz tu coś dla siebie. Nasze lasy to nie tylko przestrzeń, ale i żyjący organizm, który czeka, by opowiedzieć Ci swoje historie. Zapraszamy do lasu – bo każde drzewo, każdy ptak i każdy kamień w Nowych Ramukach ma coś wyjątkowego do zaoferowania.

Zapraszamy do lasu!

NADLEŚNICTWO OLSZTYN

100 LAT
1924-2024
Lasów Państwowych

Zarówno mieszkańcy regionu, jak i liczni turyści, bardzo chętnie spędzają czas na łonie natury. Z badań agencji PBS przeprowadzonych w 2020 r. na zlecenie Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych wynika, że las jako miejsce wypoczynku pełni zdecydowanie ważną funkcję dla 60% ogółu społeczeństwa.

Ponad połowa mieszkańców Polski (56%) bywa w lesie regularnie (codziennie/raz na tydzień lub raz na miesiąc). Najczęściej deklarowaną formą wypoczynku są spacery. Nadleśnictwo Olsztyn jest jednym z 32 nadleśnictw podlegających organizacyjnie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie. Zajmuje powierzchnię 16 200,60 ha. Nadleśnictwa obfituje w liczne miejsca, stanowiące ciekawą ofertę edukacyjną. Są one chętnie odwiedzane przez turystów i miłośników przyrody.

Ścieżki przyrodniczo-leśne

Na terenie Nadleśnictwa Olsztyn znajdują się 2 ścieżki przyrodnicze: „Dąbrówka” i „Zazdrość”. Usytuowane są niedaleko Olsztyna, w takich miejscach, by prezentowały w dostępny sposób bogactwo krajobrazowe regionu i dobrze służyły szeroko rozumianej edukacji. Korzysta z nich lokalne społeczeństwo, tj. mieszkańcy okolicznych miejscowości i miasta Olsztyna, którzy bardzo chętnie spędzają czas, zarówno na wycieczkach pieszych, jak i rowerowych. Ścieżki są również idealnym miejscem dla dzieci ze szkół i przedszkoli.

Wieża obserwacyjno-widokowa nad Jeziorem Kielarskim

Widok z wieży rozpościera się na jezioro, okoliczne pola i lasy. Została ona wybudowana w 2013 roku, w celu kształtowania świadomości ekologicznej społeczeństwa, zwrócenia uwagi na piękno przyrody. Płytkie jezioro obficie porośnięte roślinnością, niedostępne brzegi zajęte przez bagniska i trzęsawiska – to doskonałe miejsce do obserwacji występujących tam ptaków. Wieża usytuowana została w finalnej części ścieżki przyrodniczo-leśnej „Zazdrość”. Z tej racji jest miejscem chętnie odwiedzanym przez turystów i miłośników przyrody z niej korzystających. Wieża stanowi istotny element podnoszący walory turystyczne okolicy. Służy jako miejsce spotkań edukacyjnych z uczniami okolicznych placówek oświatowych. Obiekt ten znajdujący się w bezpośrednim sąsiedztwie miasta, stanowi istotny element infrastruktury turystycznej.

Ośrodek rehabilitacji ptaków drapieżnych

W 1996 roku z inicjatywy pracowników Nadleśnictwa Olsztyn, na terenie Leśnictwa Dąbrówka, powstał Ośrodek Rehabilitacji Ptaków Drapieżnych. Placówka ta specjalizuje się w leczeniu i rehabilitowaniu ptaków. Corocznie Ośrodek przyjmuje ponad 30 skrzydlatych pacjentów, takich jak np. bielik, orlik krzykliwy, puszczyk, płomykówka, myszozół.

Dzięki profesjonalnej i fachowej opiece oraz wieloletniemu doświadczeniu prowadzącego ten obiekt, większość zwierząt przebywających w ośrodku zostaje wyleczona i przywrócona do swoich naturalnych siedlisk. Moment wypuszczenia wyleczonych ptaków często staje się znakomitą lekcją przyrody dla najmłodszych i nie tylko...

Jezióra Czerwonka Duża i Czerwonka Mała w Leśnictwie Nowa Wieś

Rynnowe Jeziora Czerwonka Duża i Czerwonka Mała znajdują się w południowej części Nadleśnictwa Olsztyn. Są to jeziora nieprzepływowe położone z dala od aglomeracji miejskich.

nie dla zachowania unikatowych zasobów siedliskowych. Z uwagi na to, w 2009 roku zostały one objęte ochroną, poprzez ustanowienie na ich obszarze użytków ekologicznych. Jezioro te stanowią środowisko występowania wielu rzadkich gatunków ptaków wodno-błotnych oraz roślin wodnych i bagiennych. Otoczenie jezior niemal w całości stanowi las. Okolica ta jest doskonałym miejscem wypoczynku szczególnie dla tych, którzy szukają wyciszenia i ucieczki od zgiełku miasta. Jeziora te są cyklicznie zarybiane i udostępnione dla wędkarzy. Zezwolenie wędkarskie można wykupić w siedzibie Nadleśnic-

stwa Olsztyn. Zmotoryzowani mogą bezpiecznie zaparkować samochód w miejscu postoju pojazdów przy drodze Nowa Wieś – Łąjs.

Cechują się dużą przejrzystością wody sięgającą nawet do 3 m. Jeziora stanowią fragment ekosystemu mającego znacze-

Lasy Nadleśnictwa Olsztynek

to doskonałe miejsce do wypoczynku, uprawiania sportów czy grzybobrania. Leśne ostępy skrywają wiele ciekawych miejsc historycznych, przyrodniczych, turystycznych, to tu każdy na pewno znajdzie coś dla siebie. Zatem zapraszamy w podróż i odkrywanie najciekawszych miejsc naszego nadleśnictwa.

DLA MIŁOŚNIKÓW PRZYRODY...

Nadleśnictwo Olsztynek to przede wszystkim piękne bory, lasy bukowe i jeziora. Na terenie Nadleśnictwa Olsztynek znajdują się cztery rezerваты przyrody: Rzeki Drwęcy, Bagno Nadrowskie, Dylewo i Jezioro Francuskie, Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich, 4 obszary Natura 2000, 6 Obszarów Chronionego Krajobrazu oraz liczne pomniki przyrody. Na szczególną uwagę zasługuje **Rezerwat Bagno Nadrowskie**, to wyjątkowe miejsce. Na powierzchni ponad 106 ha znajduje się wiele naturalnych zagłębi wypełnionych wodą, to stwarza doskonałe miejsce bytowania wielu gatunków ptaków wodno-błotnych. Rezerwat to również miejsce występowania bardzo rzadkiego **żółwia błotnego** (*Emys orbicularis*). Do obserwacji ptaków i podziwiania panoramy Bagien Nadrowskich na skraju rezerwatu turystom udostępniona jest drewniana platforma widokowa z tablicami edukacyjnymi z opisami gatunków bytujących tu ptaków.

DLA AMATORÓW GRZYBOBRANIA I NIE TYLKO...

Lasy Nadleśnictwa Olsztynek obfitują w grzyby, jagody i maliny, które w większości miejsc można zbierać bez ograniczeń. Dary lasu są doskonałym źródłem, zdrowego naturalnego pożywienia o wyjątkowych walorach smakowych.

DLA PASJONATÓW HISTORII...

Bogactwo przyrodnicze i krajobrazowe dodatkowo uatrakcyjniamy miejsca historyczne. **Pośród leśnych ostępów, przy leśnych drogach i ścieżynach nierzadko możemy zobaczyć krzyże, cmentarze czy pojedyncze mogiły.** Lasy są cichymi świadkami burzliwych wydarzeń z dziejów naszej Ojczyzny. **Chcąc** zachować od zapomnienia Nadleśnictwo Olsztynek dba i troszczy się o te miejsca. W 2023 r. własnym staraniem podjęto się odrestaurowania cmentarza wojennego z okresu I wojny światowej, znajdującego się na terenie leśnym przy drodze Browina – Turowo. **Jest to miejsce zbiorowego pochówku 123 żołnierzy poległych w walkach w sierpniu 1914 r.** Dla miłośników historii polecamy również **odwiedzenie m.in. piętrowego cmentarza wojennego z okresu I wojny światowej w Drwęcku, cmentarza wojennego w Tymawie, zrewitalizowanego cmentarza wojennego w Swaderkach** <https://olsztynek.olsztyn.lasy.gov.pl/cmentarz-wojenny-w-swaderkach>. Na uwagę turysty zasługują również zrewitalizowany Park w Durągu. Powyższe obiekty mogą być dodatkowym punktem wycieczki na Pola Grunwaldu, które również leżą w zasięgu administracyjnym Nadleśnictwa Olsztynek.

DLA SPORTOWCÓW...

Biegaj z nami - czyli biegi na orientację w olsztyneckich lasach. Wszystkim miłośnikom uprawiania turystyki na orientację Nadleśnictwo Olsztynek przygotowało 2 trasy **Zielonego Punktu Kontrolnego „Dzikie Łąki” i „Kołatek Świerkocin”**, Każda z tras dodatkowo obejmuje szlaki o różnym stopniu trudności i długości. To wszystko daje możliwość w bardzo ciekawy, aktywny i oryginalny sposób spędzać wolny czas, ćwiczyć orientację w terenie i posługiwanie się mapą a przy okazji podziwiać piękno otaczającej przyrody.

Więcej informacji na <https://olsztynek.olsztyn.lasy.gov.pl/zielony-punkt-kontrolny> Lasy są szeroko udostępnione społeczeństwu, na terenie nadleśnictwa istnieje wiele szlaków pieszych i rowerowych. Polecamy portal <https://czaswlas.pl/mapa>

DLA SPRAGNIONYCH WIEDZY I ODKRYWANIA...

Na terenie Nadleśnictwa Olsztynek znajduje się najwyższy szczyt na Mazurach Góra Dylewska (312 m n.p.m). Na szczycie wzniesienia stoi wieża widokowa a tuż obok na polanie dla małych i tych trochę starszych czeka moc atrakcji. Pierwszą z nich jest lapidarium kamienia naturalnego, nieopodal znajduje się nietypowy i jedyny, w tym regionie **równikowy zegar słoneczny**.

Tuż obok biegnie ścieżka dydaktyczna „Góra Dylewska” wyposażona w **serię tablic przedstawiających** pracę leśnika i tablice z opisami **rodzimych gatunków drzew**. To nie koniec atrakcji tego wyjątkowego miejsca. W 2024 r. powstała w tym miejscu rodzinna gra terenowa quest ph. „W sercu Wzgórz Dylewskich. Quest do pobrania na <https://olsztynek.olsztyn.lasy.gov.pl/quest-w-sercu-wzgorz-dylewskich>

Obok licznie występujących w naszych lasach jeleni, łosi i saren do najbardziej osobliwych zwierząt Wzgórz Dylewskie należy introdukowany w 1986 r. pochodzący z Kostaryki **muflon**. Muflon znalazł się również w logo naszego nadleśnictwa.

Walory przyrodnicze można odkrywać i podziwiać korzystając z kolejnej ścieżki przyrodniczej „Uroczysko Napromek” znajdującej się w Leśnictwie Napromek. Tuż obok znajduje się również Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt, do którego trafiają ranne i chore zwierzęta. Tu są leczone i rehabilitowane a następnie przywracane do środowiska naturalnego.

Zapraszamy i zachęcamy niezależnie od pory roku do korzystania z uroków lasu Nadleśnictwa Olsztynek.

ZATRZYMAĆ WODĘ NADLEŚNICTWO ORNETA

Nadleśnictwo Orneto położone jest na Równinie Orneckiej stanowiącej fragment Niziny Staropruskiej, która prawie jest pozbawiona jezior, natomiast ma dobrze rozwiniętą sieć różnej wielkości rzek i strumieni. Obszar ten przecinają rzeki Walsza, Drwęca Warmińska, Warna, Szęśląg wraz z licznymi mniejszymi dopływami. Większość z nich wpada do Pasłęki mającej ujście w Zalewie Wiślanym i wyznaczającej południowo-zachodnią granicę Nadleśnictwa. Takie warunki hydrologiczne stwarzają doskonałe możliwości do gromadzenia wód i spowalniania ich odpływu, dzięki budowie różnych obiektów związanych z retencją wodną.

W okresie przedwojennym w tym rejonie istniały liczne sztuczne zbiorniki retencyjne, które stanowiły wzbogacenie krajobrazu i zwiększały różnorodność biologiczną. Od czasu II Wojny Światowej system zbiorników wodnych funkcjonujący w dorzeczu Pasłęki nie był należycie konserwowany i ulegał stopniowej degradacji. Po dawnych zbiornikach pozostały rozmyte groble, zniszczone zastawki a dno wielu z nich porosły drzewa i krzewy. Istotnie obniżyła się pojemność retencyjna tego regionu i obniżyły walory przyrodnicze wskutek ubytku biotopów wodnych i związanych z nimi gatunków flory i fauny. Uległ również obniżeniu poziom wód gruntowych o około 1,5 metra, co spowodowało przesuszenie i degradację biotopów podmokłych, osłabiło drzewostany i miało negatywny wpływ na dominującą w tym regionie gospodarkę rolną. Dlatego Nadleśnictwo Orneto,

jako jedne z pierwszych w Polsce, już od 1998 r. buduje nowe oraz odtwarza zniszczone obiekty małej retencji, korzystając z dofinansowania z różnych źródeł. Do 2020 r. Nadleśnictwo Orneto wykonało lub odbudowało 16 zbiorników wodnych o różnej wielkości oraz wiele innych urządzeń wodnych np.: zastawki, progi wodne, bystrotoki, brody. Efektem tych działań było zretencjonowanie około 0,5 miliona m³ wody.

Kontynuując te działania Nadleśnictwo w 2020 r. zrealizowało dwa projekty związane z retencją: „Odtworzenie zbiornika retencyjnego Migny” i „Przebudowa systemu melioracyjnego łąk w leśnictwie Taftowo na cele przyrodnicze”. Oba przedsięwzięcia współfinansowane były ze środków Unijnych.

Działania te zarówno w skali całego kraju mają m. in. ograniczać wpływ zjawisk ekstremalnych takich jak susze, wynikające z tego zagrożenie pożarowe lasów, zmniejszyć spadek poziomu wód gruntowych oraz przesuszanie siedlisk, zahamować pogorszenie zdrowotności drzewostanów oraz zubażanie różnorodności biologicznej. W skali lokalnej głównymi efektami jest podniesienie poziomu wód powierzchniowych i gruntowych, a co za tym idzie uregulowanie, stosunków wodnych w obrębie łąk, na których znajdują się zbiorniki i pobliskich gruntów leśnych. W konsekwencji działań będzie następowała poprawa warunków wzrostu i zdrowotności drzewostanów, zwiększenie różnorodności ekosystemów rolno-łąkowych. Również spodziewanym

Zbiornik retencyjny w Leśnictwie Migny. Fot. Arkadiusz Miłkusz

efektem będzie stopniowe zwiększanie bioróżnorodności flory i fauny związanej z tego typu zbiornikami. Wśród wielu gatunków można wymienić płazy: traszkę grzebieniastą i zwyczajną, kumaka nizinnego – który jest gatunkiem ważnym dla Wspólnoty Europejskiej, wymagającym ochrony obszarowej i ścisłej, z ptaków warto wymienienia są orlik krzykliwy, którego ostoja na terenie Nadleśnictwa jest jedną z najważniejszych w Europie oraz bocian czarny - płochliwy i rzadki krewniak bociana białego.

Nagrodą za dotychczasowy wysiłek związany z tworzeniem obiektów małej retencji jest wyróżnienie tytułem finalista roku 2021 w prestiżowym Konkursie „Moder-

nizacja i Budowa Roku”. Warto wspomnieć, że zrealizowany projekt budowy zbiornika retencyjnego Migny zdobył najwięcej głosów, jako inwestycja w Województwie Warmińsko Mazurskim, co może świadczyć o rosnącej świadomości społeczeństwa dotyczącej zmian klimatu. Serdecznie zapraszamy do odwiedzenia naszych terenów, obok wcześniej opisanych działań, udostępniłyśmy dwie bardzo atrakcyjne ścieżki: przyrodniczą w Rezerwacie doliny rzeki Walszy i historyczną szlaku fortyfikacji Trójkąta Lidzbarskiego. Więcej szczegółów znajdziecie Państwo Na stronie internetowej www.orneta.olsztyn.lasy.gov.pl.

Marcin Żurkowski

Zbiornik retencyjny na terenie Leśnictwa Józefowo. Fot. Marcin Żurkowski

Wschód słońca nad zbiornikiem wodnym w Leśnictwie Karbowo. Fot. M. Żurkowski

Zbiorniki retencyjne służą również celom przeciwpożarowym. Fot. M. Żurkowski

Oczka wodne na terenie Leśnictwa Taftowo. Fot. Marcin Żurkowski

W OSTROŁĘCKIM LESIE..

Nadleśnictwo Ostrołęka położone jest w północno-wschodniej części Mazowsza, w obszarze leśnym określanym jako Puszcza Kurpiowska, zwana również Zieloną. Teren Nadleśnictwa Ostrołęka to nie tylko bory sosnowe ale również nostalgiczny kurpiowski krajobraz, skryte wśród leśnych ostępów miejsca o wartości kulturowej i religijnej, szlaki i ścieżki turystyczno-dydaktyczne, czy osobliwości przyrodnicze objęte ochroną prawną.

Z dziejów Nadleśnictwa

Historia Nadleśnictwa Ostrołęka obejmuje dzieje dwóch Nadleśnictw: Seborgi i Ostrołęka. Pierwsze wzmianki o Nadleśnictwie Seborgi pochodzą z II połowy XIX wieku, wówczas podlegało ono rosyjskiemu zarządkowi. Dalsze losy administracji leśnej na tych terenach są ściśle powiązane z historią geopolityczną Polski. W 1918 roku powstają dwa wspomniane wyżej Nadleśnictwa.

Leśnicy i strażnicy leśni z Nadleśnictwa Ostrołęka.
Zdjęcie z początku lat 30-tych XX wieku.

Po II wojnie światowej zostały one odtworzone. Należy tu wspomnieć, że okres zaborów i dwie wojny światowe spowodowały znaczne zniszczenia ostrołęckich lasów wywołane przez rabunkowo-dewastacyjną wycinkę prowadzoną przez okupantów oraz pożary i gradacje szkodników owadzych. Leśnicy musieli stawić czoło tej sytuacji wykonując wielką pracę na rzecz tutejszych ekosystemów leśnych i wprowadzić pewne zmiany oraz reorganizację terytorialną. Nastąpiła ona w 1973 r. kiedy, z połączenia Nadleśnictw Seborgi i Ostrołęka, powstało Nadleśnictwo Ostrołęka. Ustalony wówczas zasięg terytorialny Nadleśnictwa Ostrołęka aktualny jest do dziś.

Fot. Budynek biura Nadleśnictwa Ostrołęka.

Położenie i zasięg

Nadleśnictwo Ostrołęka wchodzi w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie i dzieli się na 14 leśnictw. Ostrołęccy leśnicy gospodarują na blisko 17

tys. ha lasów stanowiących własność Skarbu Państwa. Nadleśnictwo Ostrołęka prowadzi również nadzór nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa, a powierzchnia tych lasów to prawie 22 tys. ha. Lesistość tego terenu jest tożsama z lesistością całego kraju i wynosi blisko 30%. Drzewostany tego obszaru to głównie drzewostany sosnowe z niewielką domieszką świerka, brzozy, dębu oraz grabu, a wzdłuż cieków wodnych i w obniżeniach występują olsy oraz łęgi.

Teren Nadleśnictwa Ostrołęka położony jest w zasięgu zlodowacenia środkowoeuropejskiego. Ukształtowanie terenu jest mało urozmaicone. W rzeźbie opisywanego obszaru zaznaczone zostały procesy eoliczne tworząc krajobraz wydmowy Równiny Kurpiowskiej.

Ochrona przyrody

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Ostrołęka znajdują się: rezerwat, obszar Natura 2000, pomniki przyrody oraz chronione rośliny i zwierzęta. Rezerwat „Olsy Płoszyckie” znajdujący się w Leśnictwie Płoszycy jest rezerwatem częściowym – leśnym. Celem ustanowienia rezerwatu była ochrona kompleksu olsów położonych w dolinie rzeki Rozogi, wykazującego wysokie walory faunistyczne, fitosocjologiczne i florystyczne. Stanowi on swoistą „ostoję” olsy wśród panujących tu borów sosnowych. Jego obszar jest miejscem występowania wielu gatunków roślin i zwierząt, w tym 49 gatunków ptaków.

„Altana” – grupa 14 sztuk lip drobnolistnych

W zasięgu Nadleśnictwa znajdują się trzy obszary objęte ochroną w ramach Dyrektywy Ptasiej (OSO): Dolina Omulwi i Płodownicy, Dolina Dolnej Narwi oraz Puszcza Biała. W skład obszarów Natura 2000 wchodzi tereny istotne dla zachowania europejskiego dziedzictwa przyrodniczego.

Na gruntach Nadleśnictwa znajduje się 6 pomników przyrody: „ALTANA” - grupa 14 sztuk lip drobnolistnych, modrzew polski, brzoza brodawkowata, dąb szypułkowy oraz dwie sosny zwyczajne.

Edukacja i turystyka

Edukacja leśna społeczeństwa jest jednym z podstawowych zadań realizowanych przez Lasy Państwowe, zaś lasy stanowiące własność Skarbu Państwa są udostępnione dla wielbicieli aktywnego wypoczynku. Działalnością edukacyjną w Nadleśnictwie Ostrołęka w latach 2012-2024 zostało objętych ponad 50 tys. osób. Pracownicy Nadleśnictwa Ostrołęka realizują wiele form edukacji leśnej opierających się w głównej mierze na spotkaniach z leśnikiem w placówkach oświatowych czy na lekcjach terenowych (m.in. w ogrodzie dydaktycznym im. Towarzystwa Przyjaciół Lasu zlokalizowanym przy siedzibie Nadleśnictwa Ostrołęka oraz na

ścieżce dydaktycznej w Leśnictwie Lelis).

Lasy Nadleśnictwa Ostrołęka są również dostępne dla osób wybierających aktywny styl życia. W ostrołęckich lasach istnieją szlaki pieszo-rowerowe i trasa Nordic Walking. Od roku 2021 miłośnicy survivalu i turystyki outdoorowej mogą bez przeszkód korzystać z ostrołęckich lasów jako... sypialni, a to wszystko dzięki Programowi „Zanocuj w lesie”.

Jedno z miejsc postoju pojazdów udostępnionych do obsługi turystycznej obszarów leśnych

Dla pasjonatów historii i lokalnej kultury również się coś znajdzie. Na gruntach Nadleśnictwa Ostrołęka istnieje 58 miejsc mających szczególne znaczenie historyczne, kulturowe i religijne. Na terenie czternastu leśnictw znajduje się 25 przydrożnych krzyży, 15 kapliczek, 10 mogił/cmentarzy, 6 pomników, 1 park podworski ze strefą ochrony konserwatorskiej oraz ślady po dwóch osadach z epoki żelaza.

Gospodarka leśna

Warunki glebowe i klimatyczne sprawiły, że w ostrołęckich lasach przeważają siedliska borowe, a gatunkiem dominującym jest sosna zwyczajna.

W celu zachowania istniejących lasów oraz powiększenia ich zasobów, pracownicy Nadleśnictwa Ostrołęka wykonują każdego roku szereg prac hodowlanych i ochronnych. Corocznie sadi się tu około 130 ha nowego pokolenia lasu, wysadzając przy tym ponad pół miliona młodych drzewek, które hodowane są z nasion drzew o najwyższych cechach jakościowych, tj. z tzw. drzewostanów nasiennych.

Średnio rocznie na powierzchni kilkuset hektarów wykonywane są różnego rodzaju cięcia pielęgnacyjne, mające na celu poprawę jakości i odporności lasów.

Gospodarka leśna to także skuteczna ochrona lasów przed zagrożeniami ze strony przyrody, np. szkodliwe owady i grzyby, jak też człowieka – pożary, zaśmiecanie. Lasy Nadleśnictwa Ostrołęka zaliczone są do najwyższej kategorii zagrożenia pożarowego. Okres letni to czas wyczerpanej czujności leśników wspomaganą przez system wykrywania pożarów Smoke Detection, którego kamery usytuowane są na trzech dostrzegalniach. Wszystkie działania leśników, wykonywane w ramach prowadzenia trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej mają na celu wyhodowanie zdrowych i stabilnych lasów przy zachowaniu dbałości o środowisko naturalne i przy uwzględnieniu potrzeb społeczeństwa. Działania te finansowane są ze środków pochodzących ze sprzedaży drewna. Nie można zapominać, że lasy to także produkcja drewna – surowca niezbędnego w codziennym życiu.

Nadleśnictwo Parciaki

Tutaj oddycha się czystym powietrzem

Obszar, na którym znajdują się lasy Nadleśnictwa Parciaki, zaliczono do „Zielonych Płuc Polski”. Charakteryzuje się on rozległymi terenami rolnymi, dobrym stanem środowiska przyrodniczego a także zróżnicowanymi lasami. Znajdziemy tu zarówno suche bory sosnowe jak i żyzne lasy liściaste.

Nadleśnictwo Parciaki prowadzi gospodarkę tak, by zachować dla przyszłych pokoleń las wraz z jego korzystnym wpływem na klimat i zdrowie człowieka. Dzięki prawidłowo prowadzonej gospodarce leśnej powierzchnia oraz wiek lasów w naszym nadleśnictwie się zwiększa.

Szkółka leśna Budziska poza produkcją na potrzeby LP prowadzi sprzedaż sadzonek na potrzeby odnowień i zalesień klientów indywidualnych. Produujemy ok. 3 mln sadzonek drzew leśnych.

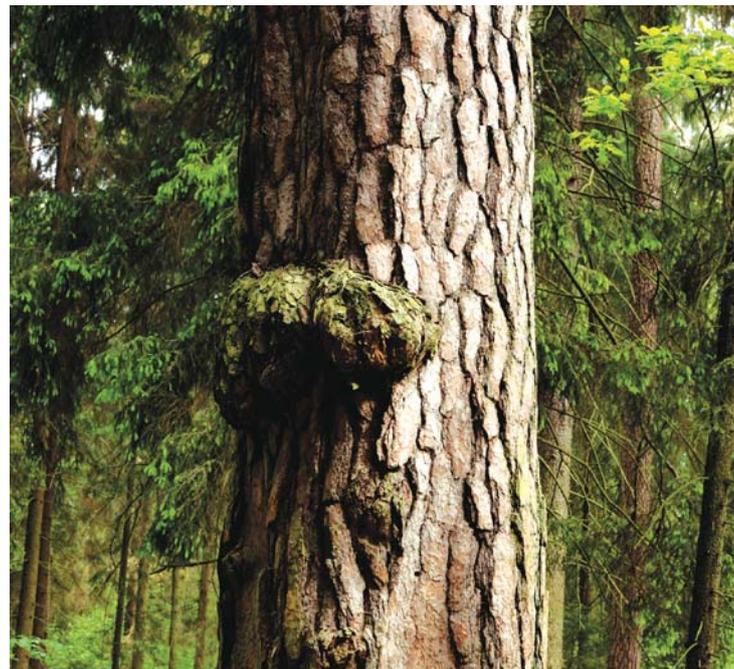

Jednym z priorytetów naszego nadleśnictwa jest edukacja leśna. Nasza oferta skierowana jest do dzieci, młodzieży i dorosłych. Wszystko po to, by upowszechnić wiedzę o środowisku leśnym, ochronie przyrody i zależnościach między lasem a ludźmi. Oprócz spacerów na świeżym powietrzu czy zbierania grzybów i jagód, lasy Nadleśnictwa Parciaki oferują wiele form aktywnego spędzania czasu. Bieganie czy nordic walking – to dziś, obok jazdy na rowerze, najpopularniejsze sporty uprawiane przez Polaków. Ich wielką zaletą jest możliwość przebywania na świeżym powietrzu o każdej porze roku.

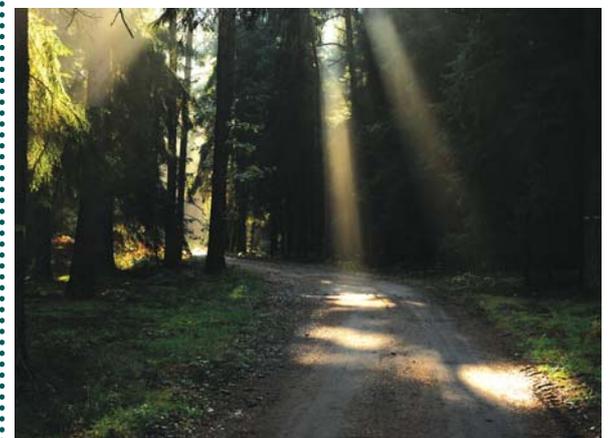

Drewno pozyskiwane w naszych lasach jest wykorzystywane przez firmy wielu gałęzi przemysłu z całego regionu. Jego pochodzenie, sposób pozyskania i właściwości fizyczne sprawiają, że jest najbardziej naturalnym i przyjaznym materiałem, który wykorzystujemy na tak wielką skalę. Jest niezbędnym elementem życia w harmonii z naturą. Szacuje się, że współczesne drewno ma ok. 30 tys. zastosowań!

Prywatni właściciele lasów leżących w zasięgu administracyjnym Nadleśnictwa Parciaki, mogą załatwić u nas sprawy związane m.in. z legalizacją drewna, zalesieniami z PROW czy doradztwem. Informacje związane z lasami prywatnymi uzyskać można w siedzibie nadleśnictwa oraz u wszystkich naszych leśniczych.

Nadleśnictwo Parciaki prowadzi również sprzedaż drewna dla klientów indywidualnych, którzy w leśnictwach mogą zakupić gotowe do odbioru drewno opałowe bądź w zależności od potrzeb inne sortymenty.

Prowadzimy pogadanki w szkołach, zapraszamy dzieci do lasu, Zielonej Klasy, sali edukacyjnej i na ścieżki edukacyjne, wszystko po to, by zainteresować i zwiększyć wrażliwość ludzi na otaczającą nas przyrodę.

Chronimy przyrodę. Na terenie naszego nadleśnictwa znajdują się między innymi 2 Obszary NATURA 2000: „Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe oraz Dolina Omulwi i Płodownicy a w rezerwacie Zwierzyniec” ponad 200-letnie świerki, sosny i dęby stanowią żywe świadectwo minionych pokoleń.

Zapraszamy do naszych lasów, a także na naszą stronę internetową
www.parciaki.olsztyn.lasy.gov.pl

Historia Nadleśnictwa Przasnysz

W czasach I Rzeczypospolitej lasy północnego Mazowsza w większości należały do właścicieli prywatnych i dóbr kościelnych, oprócz nich znajdowały się królewskie położone nad rzekami Orzyc, Płodownica i Omulew, które były zarządzane przez Starostwo w Przasnyszu. Po III rozbiorze Polski w 1795 roku zaborca pruski utworzył Urząd Leśny Przasnysz z siedzibą w Przejmach w skład którego weszły lasy królewskie, co dało początek instytucjonalnej administracji leśnej w regionie. Od tego momentu na rozwój gospodarstwa leśnego w nadleśnictwie decydujący wpływ miała niemiecka myśl leśna.

Mapa z okresu 1800-1850 r. Widoczna pierwsza osada Nadleśnictwa Przasnysz z siedzibą w Przejmach. Źródło: AGAD, Zbiór Kartograficzny, Mapa sporu granicznego między dobrami Lipa i Leśnictwem Przasnysz [1800-1850], sygn. 316-4.

Pismo Urzędu Leśnego w Przasnyszu z siedzibą w Przejmach, 1857 rok, AP w Płocku, Rząd Gubernialny Płocki.

Grafika „Sosna powstańców z 1863 r.” Z. Grześkowiak 2020 r.

Siedziba Nadleśnictwa Przejmy, pierwsza połowa lat trzydziestych ubiegłego wieku „Święto Lasu”, fotografia ze zbiorów Danuty Gajdy.

W efekcie Prusacy pozostawili posiadaczy dóbr królewskich przy nadanym im prawie jedynie w odniesieniu do gruntów rolnych, natomiast lasy zostały oddane w osobny zarząd państwowy. W ten sposób doszło do utworzenia pierwszych na naszych ziemiach „lasów państwowych”. Prusacy zarządzali lasami wchodzącymi dziś w skład nadleśnictwa ok. 12 lat (1795-1807).

Wraz z wkroczeniem na teren Mazowsza wojsk polskich i napoleońskich, urzędnicy pruscy zostali odwołani, a większość z nich wyjechała.

Na początku 1807 roku Cesarz Napoleon ustanowił Komisję Rządową, która miała zająć się gospodarką powstającego Księstwa Warszawskiego. Komisja ta dokładnie 9 kwietnia 1807 roku uchwaliła przepisy o organizacji administracji publicznej w departamentach. Dotyczyło to również ustanowienia nadleśnictw. W departamencie Płockim ustalono, że powstanie dziewięć nadleśnictw, w tym Przasnysz. Datę tę powszechnie uznaje się za powstanie Nadleśnictwa Przasnysz.

Po utworzeniu w 1815 roku Królestwa Polskiego (z części Księstwa Warszawskiego), tereny obecnego Nadleśnictwa Przasnysz stały się częścią tzw. Lasów Rządowych. Lasy te podzielone były na 71 leśnictw, mających swoje urzędy leśne z nadleśniczymi na czele. Leśnictwo Przasnysz miało swoją siedzibę w Przejmach i obejmowało swym zasięgiem lasy położone w powiecie przasnyskim w Guberni Płockiej. Stan ten z nieznacznymi zmianami organizacyjnymi utrzymywał się, aż do wybuchu I wojny światowej.

Oficjalści leśni z pierwszej połowy XIX wieku.

W okresie I wojny światowej lasy przasnyskie stały się areną działań zbrojnych między Cesarstwem Niemieckim a Carstwem Rosyjskim. Okupacja niemiecka w tym okresie doprowadziła do daleko idącej dewastacji drzewostanów. Do wywozu drewna Niemcy zbudowali specjalny system kolejek wąskotorowych i eksploatowali polskie lasy w celach wojennych. Na szczęście lasy przasnyskie zostały uratowane od całkowitego zniszczenia dzięki zakończeniu I wojny światowej i odrodzenia się niepodległego państwa.

Obóz wojsk niemieckich w lasach przasnyskich, fotografia udostępniona przez Marię Weronikę Knoch.

Po zakończeniu I wojny światowej Leśnictwo Przasnysz zostało podzielone na mniejsze nadleśnictwa: Przejmy, Janowo, Pruskołęka i Parciaki. Siedziba Nadleśnictwa Przejmy mieściła się w dawnej siedzibie Leśnictwa Przasnysz. Nadleśnictwo Przejmy ze względu na swoją położenie oraz siedzibę można uznać za spadkobiercę carskiego Leśnictwa Przasnysz. W dniu 26 czerwca 1924 roku Rada Ministrów rozporządzeniem powołała przedsiębiorstwo „Polskie Lasy Państwowe”.

Po zakończeniu II wojny światowej nastąpiły kolejne reorganizacje. Początkowo istniały mniejsze, jedno obrębowe nadleśnictwa, podlegające Okręgowemu Zarządowi Lasów Państwowych w Siedlcach. W latach 1948-1959 w Przasnyszu działał Rejon Lasów Państwowych. W jego skład wchodziły nadleśnictwa: Ciechanów, Mława, Sławki, Przejmy i Janowo. W dniu 30 grudnia 1972 roku Dyrektor Lasów Państwowych podpisał zarządzenie nr 75, na mocy którego Nadleśnictwa Przejmy, Janowo, Parciaki i Sławki (nadleśnictwo utworzone po II wojnie światowej z dóbr prywatnych) zostały połączone w Nadleśnictwo Przasnysz. Nowa jednostka rozpoczęła działalność 1 stycznia 1975 roku w ramach OZLP w Olsztynie i zajmowała powierzchnię 27 777 ha. W 1982 roku doszło do kolejnych zmian – z obrębów Sławki i Parciaki utworzono Nadleśnictwo Parciaki, a obręby Janowo i Przejmy pozostały w strukturach Nadleśnictwa Przasnysz. Ostateczny kształt nadleśnictwo uzyskało 1 stycznia 1992 roku, kiedy to lasy z gminy Krasne o powierzchni 272 ha zostały przekazane pod zarząd Nadleśnictwa Ciechanów.

Grafika „Leśniczówka Jednorozec”, Z. Grześkowiak 2020 r.

Grafika „Siedziba Nadleśnictwa Przasnysz”, Z. Grześkowiak 2020 r.

Mapa przeglądowa Lasów Państwowych z 1933 r.

PWL z nadleśnictw: Janowo, Przejmy, Pruskołęka, Parciaki i Seborki, „Echa Leśne”, 1935 r.

Obecnie w skład Nadleśnictwa Przasnysz wchodzi 13 leśnictw, którymi są: Jarzynny Kierz, Lipowiec, Duczymin, Grabowo, Dzierzgowo, Grudusk, Rycice, Jednorozec, Lipa, Przejmy, Krzynowłoga Mała, Przasnysz oraz Szkółka Karwacz o łącznej powierzchni 16 680 ha. Nadleśnictwo nadto sprawuje nadzór nad lasami prywatnymi, o powierzchni 12 193 ha.

Nadleśnictwo Przasnysz znajduje się w północnej części województwa mazowieckiego i obejmuje tereny powiatów przasnyskiego, mławskiego oraz ciechanowskiego. Nadleśnictwo leży na terenie gmin: Choźele, Jednorozec, Krzynowłoga Mała, Dzierzgowo, Przasnysz, Czernice Borowe i Grudusk.

Spychowskie cietrzewie

Na terenie Nadleśnictwa Spychowo znajduje się wyjątkowy Ośrodek Hodowli Cietrzewia, działający na rzecz odtworzenia zagrożonej wyginięciem populacji tego pięknego, leśnego kuraka.

Jest to jedyny tego typu obiekt w naszym kraju, który powstał w 2018 r. w ramach projektu rozwojowego Lasów Państwowych pn. „Czynna ochrona cietrzewia na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych w Polsce” i jako działanie z zakresu czynnej ochrony przyrody jest finansowane z funduszu leśnego. Ośrodek zbudowany w całości z drewna nawiązuje do tradycyjnej architektury mazursko-kurpiowskiej. Nawet zabezpieczenie drewna przed niszczeniem, wykonano jedynie przez opalenie, bez użycia żadnych środków chemicznych, mogących szkodzić przebywającym tam ptakom.

W ośrodku i na zewnątrz znajdują się woliery, w których spychowscy leśnicy prowadzą hodowlę cietrzewi. To właśnie w nich młode osobniki są przygotowywane do życia na wolności. Wszystkie woliery są oczywiście odpowiednio zabezpieczone przed potencjalnymi zagrożeniami, głównie atakami drapieżników z powietrza, takich jak jastrząb, ale również przed drapieżnikami naziemnymi, głównie lisem i kuną. Nie tylko drapieżniki, ale również presja i obecność człowieka jest dla cietrzewi bardzo niebezpieczna.

Hodowla tego ginącego gatunku, jakim jest cietrzew, jest niezwykle trudna i wymagająca. Jest to ptak bardzo płochliwy i wrażliwy na wszelkie anomalie w swoim środowisku. Dlatego szczególną uwagę należy zwrócić m.in. na zapewnienie cietrzewiom odpowiedniego spokoju, ciszy oraz właściwie dobranej pokarmu wyłącznie z miejsc naturalnych i nieskażonych działalnością człowieka.

Dzięki dużemu zaangażowaniu pracowników Nadleśnictwa Spychowo, w tym koordynatora ośrodka - Aleksandra Adamskiego, udaje się każdego roku działalności ośrodka odhodować pokaźną ilość młodych cietrzewi, które następnie trafiają do środowiska naturalnego, w specjalnie przygotowane biotopy, dostosowane do potrzeb tego gatunku. Mimo że wielkość i możliwości ośrodka są w stanie pomieścić ok. 100 ptaków, razem ze stadem podstawowych ok. 30 osobników, które przebywają tam na stałe, udaje się odchowywać co roku ponad 100 młodych ptaków, które zasilają lokalne populacje w różnych regionach naszego kraju. W tym roku udało się

wyprowadzić aż 125 młodych cietrzewi, ale bywały lata, gdzie padały rekordowe ilości (2021 r. - 137 osobników czy 2022 r. - 141 osobników). Biorąc pod uwagę, że krajowa populacja tego zagrożonego wyginięciem kuraka liczyła ok. 400-500 osobników, działania spychowskich leśników są wręcz kluczowe dla ochrony tego niezwykłego gatunku naszej rodzimej przyrody.

Więcej o bieżącej działalności Ośrodka Hodowli Cietrzewia Nadleśnictwa Spychowo na: <https://spychowo.olsztyn.lasy.gov.pl/osrodek-hodowli-cietrzewia>

Nadleśnictwo Srokowo w Srokowie

Położone w północno-wschodniej części województwa warmińsko-mazurskiego Nadleśnictwo Srokowo, to nie tylko z powodzeniem prowadzona gospodarka leśna.

To także turystyka, edukacja historyczna i przyrodnicza, z której rokrocznie korzysta kilka tysięcy osób w różnicowanym wieku, a to za sprawą m.in. Ośrodka Edukacji Historyczno - Przyrodniczej „Wilczy Szaniec”, który 4 kwietnia 2017 roku powrócił we władanie Lasów Państwowych.

Pieczę nad nim przejęło Nadleśnictwo Srokowo i już na dzień dobry widać, że jest ono dobrym gospodarzem.

Pojawiły się nowe wyzwania, często bardzo trudne, a także wątpliwości, ale czas pokazał, że „srokowscy” leśnicy doskonale sobie z nimi poradzili.

Dzisiaj „Wilczy Szaniec”, to niewątpliwie jedna z największych atrakcji „Warmii i Mazur”, którą rocznie odwiedza około 370 000 turystów z całego świata. Dzieje się tak, nie tylko za sprawą ciekawej historii, która wiąże się z tym miejscem, ale również leśników, którzy od 2017 roku z ogromnym zaangażowaniem robią wszystko, aby stał się on turystyczną „perłą” regionu.

Zaraz po przejęciu „Wilczego Szańca”, powołano do życia Ośrodek Edukacji Historyczno-Przyrodniczej „Wilczy Szaniec”, który odwiedzać mogą nie tylko turyści, ale również uczniowie lokalnych szkół i przedszkoli, bezpłatnie uczestniczący w żywych lekcjach przyrody i historii, pozwalających na poznanie walorów przyrodniczych obszaru Natura 2000, jak również tragicznych skutków wojny.

Kwestią, do której leśnicy od samego początku przywiązywali ogromną wagę, było bezpieczeństwo gości odwiedzających ośrodek, dlatego też pierwsze prace polegały na ograniczeniu dostępu do niebezpiecznych ruin, poprawieniu stanu drzewostanu, poprzez usunięcie drzew zagrażających bezpieczeństwu turystów.

ROZPOCZĘTO PRACĘ NAD REWITALIZACJĄ OBIEKTU.

Opracowano koncepcję architektoniczną obiektu i zaczęto realizować pierwsze projekty budowlane.

Powstała kotłownia ekologiczna i nowa oczyszczalnia ścieków, nowe ujęcie wody z gminnego wodociągu. Całkowicie przebudowano kompleks wjazdowy wraz z częścią drogi publicznej, który obejmuje nowoczesny pawilon kasowy i parking dla jednośladow.

Pozwoliło to na usprawnienie organizacji pracy ośrodka, czyniąc

go również bardziej reprezentacyjnym.

Pojawiły się pierwsze ekspozycje i wystawy. W jednym z baraków historycznych reaktywowane zostało kino, w którym powstała wystawa broni, makieta „Wilczego Szańca” wykonana przez uczniów kętrzyńskiego liceum wraz z makieta dworca kolejowego, na którym zobaczyć można „Amerykę”, pociąg specjalny Adolfa Hitlera, którym to przybył do „Wilczego Szańca”.

Od dłuższego już czasu, Nadleśnictwo Srokowo owocnie współpracuje z Fundacją na Rzecz Zaginionych Dzieł Sztuki „Latebra” z Gdańska, która w porozumieniu z Konserwatorem Zabytków i za zgodą gospodarza obiektu eksploatuje teren kwatery, znajdując artefakty, które wymownie działają na wyobraźnię turystów.

I właśnie na jednej z ekspozycji turyści mogą obejrzeć elementy wyposażenia baraków, kotłowni czy też osobiste rzeczy, które należały do mieszkańców kwatery.

W dawnych garażach pojawiła się ekspozycja stała, nawiązująca do Powstania Warszawskiego.

Z niej możemy dowiedzieć, jak tragicznym wydarzeniem był największy w Europie zryw wolnościowy i jaki ogrom ofiar niosło ze sobą okrucieństwo nazistów. To właśnie w „Wilczym Szańcu” Hitler dowiedziawszy się o wybuchu powstania, nakazał wymordować mieszkańców Warszawy, a miasto zrównać z ziemią.

W baraku gen. Alfreda Jodla, szefa Sztabu Naczelnego Dowództwa Wehrmachtu, leśnicy wiernie odtworzyli wnętrze sali narad z 20 lipca 1944 roku w skali 1:1, w której doszło do nieudanego zamachu na Wodza III Rzeszy. Ekspozycja wyposażona została również w figury hiperrealistyczne A.Hitlera i zamachowca Clausa von Stauffenberga oraz artefakty, które były wykorzystywane w „Wilczym Szańcu” w okresie wojny.

„Czas Terroru 1939-1945” to nowa wystawa o tematyce II wojny światowej, której konieczność stworzenia zrodziła się zaraz po przejęciu obiektu przez leśników.

Przemawiała za tym nie tylko tematyka ściśle powiązana z miejscem, ale również oczekiwania i uwagi turystów.

Celem wystawy jest m.in. zmiana świadomości odwiedzających „Wilczy Szaniec” turystów z całego świata, często zapominających o genezie i skutkach II wojny światowej, w tym o byłej Wojennej Kwatery Adolfa Hitlera w Gierłożu, jako miejscu planowania największych zbrodni XX wieku i kierowania działaniami, których celem było podbić świat i narzucenie mu ideologii

hitlerowskich Niemiec. Wystawa ma na celu również przedstawiać rzeczywisty obraz Polski i narodu polskiego, który jako pierwszy doświadczył okrutnych prześladowań ze strony hitlerowskiego i sowieckiego najeźdźcy i który podjął czynny opór przeciwko nim, tworząc najbardziej obywatelską formę ruchu oporu w okupowanej Europie.

Bardzo ważnym aspektem, który wzięto pod uwagę, podejmując decyzję o stworzeniu wystawy, jest edukacja dzieci i młodzieży, której liczba z roku na rok sukcesywnie się zwiększa.

Z uwagi na ogromną ilość turystów, którzy odwiedzają „Wilczy Szaniec” i biorąc pod uwagę wysokie standardy stosowane na całym świecie, chcieliśmy wykorzystać nowoczesne i trwałe technologie, podnosząc w ten sposób nie tylko prestiż obiektu, ale również uniknąć w przyszłości problemów z funkcjonowaniem urządzeń.

W chwili obecnej funkcjonuje już „serce” „Wilczego Szańca” czyli BOT - Budynek Obsługi Turystów, w którym znajduje się sklep z pamiątkami, informacja turystyczna, pokój dla mam z dziećmi, kawiarenka oraz w pełni wyposażone zaplecze sanitarne również dla miłośników caravaningu.

Warto dodać, iż Budynek Obsługi Turystów w Ogólnopolskim Konkursie Otwartym „Modernizacja Roku i Budowa XXI wieku, otrzymał tytuł Budowy XXI wieku w kategorii „Obiekty Edukacji, Szkolnictwa i Nauki” oraz został laureatem konkursu „Modernizacja Roku”. Obiekt otrzymał również nagrodę Generalnego Dyrektora Lasów Państwowych.

Ku końcowi zbliża się modernizacja i przebudowa istniejącego budynku hotelowego - restauracyjnego, który został wzbogacony o salę konferencyjną i taras widokowy z odwzorowaniem oryginalnego maskowania. Już niebawem turyści będą mogli korzystać z bazy noclegowej w przytulnym, doskonale wyposażonym hotelu i cieszyć się kosztując regionalne dania serwowane w restauracji hotelowej.

Nierówne ścieżki, utrudniające poruszanie się osobom niepełnosprawnym, zostały pokryte kostką granitową, co znacznie poprawiło ich estetykę, a co najważniejsze umożliwiło bezproblemowe przemierzanie się po trasie zwiedzania.

Zakończono budowę placu manewrowego dla autokarów, co pozwoliło na znaczne zwiększenie miejsc parkingowych na samochody osobowe, rozwiązując tym samym w znacznym stopniu problem z ich brakiem.

Przed leśnikami jeszcze wiele wyzwań. Przed każdym sezonem turystycznym, starają się pokazać turystom coś „nowego” i ich „zaskoczyć”.

Dobiegła końca budowa platformy widokowej, z której można będzie zobaczyć zniszczone wnętrze schronu Wodza III Rzeszy, wraz z przeznaczeniem pomieszczeń, które się w nim znajdowały.

Przy obiektach, pojawiły się szklane tablice z fotografiami archiwalnymi i pełnymi opisami, co wzbogaciło ofertę o kolejną formę zwiedzania „Wilczego Szańca”. Można je również zobaczyć we wnętrzach dwóch schronów typu ciężkiego. Tam też umożliwiono gościom przejście przez oświetlone korytarze, pokazując ogrom wzniesionych budowli.

Zamaskowano fragment ścieżki i wybudowano sztuczne drzewa pokryte siatkami maskującymi, odzwierciedlając oryginalny sposób maskowania kwatery.

Wychodząc naprzeciw gościom, wdrożono do użytku bezpłatną aplikację mobilną, a także audio-przewodniki w wielu językach polskim, angielskim, niemieckim, litewskim, ukraińskim. Pomyślano również o osobach niedosłyszących wprowadzając język migowy.

Z nadleśnictwem ściśle współpracuje Kętrzyńskie Koło Przewodników Turystycznych, świadcząc swoje usługi w wielu językach.

W ramach programu „Las energii”, w trosce o dbałość środowiska i dążąc za nowoczesnymi rozwiązaniami technologicznymi, na terenie OEH-P „Wilczy Szaniec” wybudowano stację ładowania pojazdów elektrycznych.

Pojazdy takie znalazły się również na wyposażeniu ośrodka.

Jednym z nich jest Melex, który także pełni rolę niezastąpionej „ka-

retki”, wyposażonej w profesjonalny sprzęt medyczny. Część personelu OEH-P „Wilczy Szaniec”, ukończyła kurs Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy, będąc gotowymi nieść pomoc w każdej chwili i warunkach.

Co roku na terenie Ośrodka Edukacji Historyczno-Przyrodniczej „Wilczy Szaniec” organizowane są inscenizacje historyczne, które cieszą się ogromnym zainteresowaniem. Profesjonalne grupy rekonstrukcyjne, pirotechnicy, przepiękna muzyka, sprzęty militarne. To wszystko powoduje, że tak przygotowane widowisko historyczne przyciąga do „Wilczego Szańca” nawet 5000 turystów dziennie, nie tylko z kraju, ale również z całego świata.

INSCENIZACJA TO NIE JEDYNA ATRAKCJA, WZBOGACAJĄCA OFERTĘ LEŚNIKÓW.

Raz w roku, organizowana jest „Noc Muzeów”, a oświetlone ścieżki pozwalają na nocne zwiedzanie obiektu.

Takie akcje jak „Międzynarodowe sadzenie lasu”, „sadziMy las z Prezydentem RP”, coroczny plener rzeźbiarski, integracyjne spotkania z kętrzyńskim wolontariatem, powodują, że gierłowski las, jest miejscem, do którego z przyjemnością się wraca.

Niewątpliwie „Wilczy Szaniec” po wielu latach trafił w ręce odpowiednich ludzi, ludzi, dla których to miejsce nigdy nie będzie obojętne i którzy poprzez swoje ogromne zaangażowanie, ciężką pracę i głowy pełne pomysłów sprawili, że stał się on obiektem na miarę XXI wieku, a jego przyszłość z każdym rokiem mieni się w coraz to jaśniejszych kolorach.

Test takie drzewo w Starych Jabłonkach...

Jedną z unikalnych wizytówek jakimi mogą poszczycić się lasy Nadleśnictwa Stare Jabłonki jest olbrzymi, 600-letni Dąb Perkun.

Ogniste zeszcłe
kora miała szpary,
Z konarów liście
na poły opadły”

Dąb Perkun swoimi rozmiarami i kształtem nie odbiega od obrazów wyłaniających się z opisów Ziółkowskiej i Słowackiego; imponujący, na zewnątrz z szarą pobrużdżoną korą, a w środku pustym już, słusznym rozmiarów pniem, z rozłożystą, nieregularną koroną i konarami niemal sięgającymi chmur. Stojący przy nim człowiek czuje respekt, swoją bezbronność i bezradność wobec ogromu i potęgi natury.

Nazwa olbrzyma też jest nieprzypadkowa. Perkun był jednym z najpotężniejszych, niezniszczalnych pruskich bogów. Strzegł ładu i porządku kosmicznego, był bogiem wojny i burzy, panem błyskawic, czczonym przez ludy bałtyjskie i słowiańskie. Perkunowi oddawano cześć w świętym gaju, w którym centralne miejsce zajmowało święte drzewo – o poskręcanych konarach dąb, który miał symbolizować trzy strefy kosmosu: świat podziemi, świat naziemny i niebo.

6 wieków życia Starojabłoneckiego Perkuna to czas wielkich ludzi i wielkich zdarzeń, władców i przywódców, artystów i poetów, podróży i odkryć, wojen i pokoju, ucieczek i powrotów.

Gdyby mógł, Perkun opowiedziałby z pewnością ciekawą historię znanej i bardzo cennej, z uwagi na doskonałą jakość drewna, Sosny Taborskiej.

W XVI i XVII wieku wielu kupców przyjeżdżało w te rejony, aby samodzielnie wybrać, a

potem nabyć jej wąskosłoiste, sprężyste, bezszpeczne, lekkie, długie i wytrzymałe pnie, z przeznaczeniem na maszty największych okrętów wojennych w Europie. A wybór wcale nie był łatwy; specjalnie przygotowani do tej pracy mistrzowie masztowi dostawali szczegółowe wskazówki dotyczące sposobu selekcji najwartościowszych drzew. Każdy „doborowy” pień wart był w tamtych czasach ponad połowie kwoty przeznaczonej na budowę kadłuba statku, co stanowiło równowartość półtora kilograma złota! Ciekawym jest również fakt, iż sam Napoleon Bonaparte polecił zebrać nasiona tych niepospolitych sosen i wysiać je we Francji. Z jakim skutkiem? Tego Perkun nigdy się nie dowiedział.

Stary Dąb pamięta jeszcze ludzi, którzy w XV wieku osiedlali się coraz intensywniej na tych terenach. Wsie rycerskie i krzyżackie, których w stosunkowo niedługim czasie, powstało tu aż 40!

Ze smutkiem zauważyłby, że osadnictwo znacznie przy-

czyniło się do zmniejszenia obszarów tutejszych lasów.

Na szczęście w XVII wieku władze Państwa Pruskiego zapoczątkowały politykę leśną, zmierzającą do ochrony lasów. Wprowadzono wiele ograniczeń w ich eksploatacji. Na początku wydano zakaz budowy domów drewnianych, następnie ograniczono dni wywozu drewna do wtorku i piątku, a później dodatkowo do miesięcy zimowych. Spowolniono rozwój przemysłu wyniszczającego lasy, wprowadzono stopniowo gospodarkę leśną zmierzającą do zahamowania wylesień.

Powstało szkolnictwo leśne, powołano administrację leśną, a w 1868 roku utworzono Nadleśnictwo Stare Jabłonki, które istnieje aż do chwili obecnej.

Jeśli ktokolwiek zechce przystanąć i posłuchać o czym jeszcze szumi Perkun, powinien wybrać się do malowniczego, mazurskiego, Starojabłoneckiego Lasu.

Drzewa towarzyszą człowiekowi od najdawniejszych czasów. Obserwacja procesu ich naprzemiennego obumierania i odradzania się, od tysięcy lat inspirowała ludzkość do tworzenia i przekazywania legend, mitów i wierzeń. Drzewa kryły w sobie to, co dla człowieka najważniejsze – tajemnicę życia i śmierci, jawiły się swoistą osią pomiędzy światem ziemskim i nadprzyrodzonym.

Maria Ziółkowska w książce „Gawędy o drzewach” o dębie pisze tak: „W wierzeniach wielu prymitywnych ludów dąb stworzony został jako pierwsze drzewo

na świecie. Był przeogromny. Rozłożystą koroną wspierał całe niebo. W koronie tej, na najwyższych piętrach konarów i gałęzi, gnieździł się bogowie. Potężne korzenie natomiast zapuścił dąb w ziemię tak głęboko, iż stanowiły filary piekieł. Pień tego dębu był niezniszczalny. No, prawie niezniszczalny. Uniceścić mógł go tylko ogień boży, czyli piorun.”

W „Beniowskim” Juliusza Słowackiego czytamy:

„Był to ów sławny dąb,
gadula stary,
Jak czarownica krzywy
i wybladły,

NADLEŚNICTWO STRZAŁOWO

– perła Puszczy Piskiej

Położone na pograniczu powiatów mragowskiego, szczycieńskiego i piskiego, Nadleśnictwo Strzałowo to miejsce, gdzie historia splata się z dziką przyrodą. Założone w 1870 roku niezmiennie pełniąc tę samą funkcję, stanowi serce tego wyjątkowego zakątka Puszczy Piskiej. Od 2002 roku obszar Nadleśnictwa włączony jest do Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Mazurskie”.

Różnorodność biologiczna na wyciągnięcie ręki

Rozległe kompleksy leśne, liczne jeziora i malownicze doliny rzeczne tworzą tu niezwykle bogaty ekosystem. Zachowane fragmenty lasów o naturalnym charakterze są oazą dla wielu gatunków roślin i zwierząt. Nadleśnictwo Strzałowo to prawdziwy raj dla miłośników przyrody, którzy chcą obcować z dziką fauną i florą.

Ochrona przyrody na najwyższym poziomie

Aby chronić to wyjątkowe dziedzictwo, na terenie Nadleśnictwa utworzono sześć rezerwatów przyrody, w tym słynny „Krutynia” i „Królewska Sosna”. 38 pomników przyrody, wśród których znajdują się monumentalne dęby i sosny oraz unikatowe głązy narzutowe, świadczy o bogatej historii tego miejsca. Każdy z tych obiektów ma swoją wyjątkową historię. „Mazurski Dąb Bartny” przez wiele lat był

domem dla pszczoł, „Zakochana Para” – spleciona sosna i dąb – symbolizuje harmonię natury, a „Bracia Syjamscy” – to dwa dęby zrosnięte jedną gałęzią.

Miejsca, które warto odwiedzić

Nadleśnictwo Strzałowo to nie tylko lasy. To również bogata historia i kultura. Warto odwiedzić:

- **Leśniczówkę Piersławek:** Dom rodzinny Ernsta Wiecherta, niemieckiego pisarza, który uwiecznił piękno mazurskiej przyrody w swojej twórczości. Dziś działa tu Izba Pamięci i ścieżka edukacyjna.
- **Krutyn:** Perła Mazur z zabytkowym młynem wodnym i słynną rzeką Krutynią, idealną do spływów kajakowych i przemierzania rzeki łodziami puchówkami.
- **Gałkowo i Wojnowo:** Urokliwe wsie z drewnianą architekturą i zabytkami sakralnymi związanymi ze społecznością staroobrzędowców.

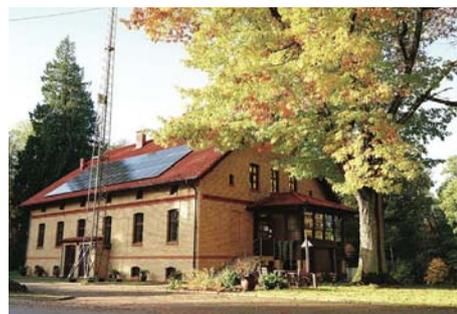
Edukacja i rekreacja dla każdego

Nadleśnictwo Strzałowo to nie tylko miejsce ochrony przyrody, ale także edukacji i rekreacji. Organizowane są tu liczne warsztaty, prelekcje i zajęcia terenowe, które przybliżają piękno lasu i zasady zrównoważonej gospodarki leśnej. Na terenie nadleśnictwa znajdują się ścieżki edukacyjne, pola biwakowe i miejsca na ogniska.

Dlaczego warto odwiedzić Nadleśnictwo Strzałowo?

To miejsce, gdzie każdy znajdzie coś dla siebie. Miłośnicy przyrody znajdą tu oazę spokoju, miłośnicy historii – ślady przeszłości, a aktywni – liczne szlaki turystyczne.

Nadleśnictwo Strzałowo to prawdziwy skarb Puszczy Piskiej, który warto odwiedzić.

Ciekawostki o NADLEŚNICTWIE SUSZ

Kto jadąc z Susza do Zalewa tuż przed Dobrzykami skręci w prawo i zajedzie na sam koniec półwyspu Matyty, ten z pewnością zdziwi się niezwykłą regularnością rozmieszczenia rosnących tam sosen, lip, świerków i brzoź. Przypomina to nieco sad. Znaleźliśmy się na terenie Gospodarstwa Nasiennego im. docenta Stefana Kocięckiego, z plantacjami nasiennymi sosny zwyczajnej cennej proveniencji taborskiej, brzozy brodawkowatej, lipy drobnolistnej i świerka pospolitego.

W skład leśnego gospodarstwa nasiennego na półwyspie Matyty wchodzi plantacja nasiennej sosny pospolitej proveniencji taborskiej o powierzchni 32,25 ha, którą założono w latach 1977 – 1985. Plantacja brzozy brodawkowatej została posadzona w latach 1984 i 1985 na powierzchni 9,96 ha. Kolejną plantację lipy drobnolistnej założono w latach 1985 i 1986 na powierzchni 8,01 ha, natomiast plantacja świerka pospolitego powstała w 1988 roku na powierzchni 5,20 ha. Wykorzystano wówczas wegetatywne potomstwo 46 drzew matecznych z nadleśnictw Augustów, Białowieża, Browsk, Dojlidy i Hajnówka. Plantacje nasienne oprócz funkcji produkcyjnych, są jednocześnie żywym bankiem cennych genów drzew leśnych. Jednak w ciągu czterech dekad funkcjonowania plantacji, pewna część drzew matecznych w sposób naturalny uległa już obumarciu.

Wraz ze wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej znaczna część Nadleśnictwa Susz została

objęta siecią Natura 2000, wraz z unijnymi dyrektywami ptasią i siedliskową. PZO dla obszaru NATURA 2000 „Lasy ławskie” wymienia na naszym terenie 29 gatunków ptaków rzadkich lub zagrożonych w skali europejskiej – wiele gatunków bytujących tu ptaków podlega ochronie strefowej. Nadleśnictwo Susz wyróżnia się nie tylko wśród nadleśnictw RDLP Olsztyn, ale jest również w ścisłej czołówce krajowej pod względem mnogości gniazd ptaków chronionych strefowo. Powierzchnia stref ochronnych (całorocznych i okresowych) wyznaczonych wokół gniazd zajmuje około 11 % powierzchni leśnej nadleśnictwa. Zlokalizowano tutaj 108 gniazd bielika, orlika krzykliwego, kani rudej, i bociana czarnego. Tak wielka liczba ptaków chronionych świadczy niezbicie o tym, że gospodarka leśna w Nadleśnictwie Susz oparta jest na podstawach ekologicznych, uwzględniających potrzeby społeczeństwa i szanujących prawa przyrody.

Stanisław Blonkowski

Pięć młodych czarnych bocianów w jednym lęgu to absolutny ornitologiczny fenomen.

Walka ptasich tytanów

Gospodarstwo Nasienne im. Stefana Kocięckiego

Drzewo mateczne sosny

ZIELONE PŁUCA MAZUR

Szczytno to puszczańskie nadleśnictwo o niewielkiej powierzchni, jednak przewyższa lesistością okolice jednostki. Nasz zasięg kształtem przypomina płuca, obręb Szczytno to tereny bogate w zbiorniki wodne, natomiast obręb Małdaniec ma urodę południowych terenów równinnych.

Bogatwo i różnorodność przyrodnicza sprawia, że lasy nadleśnictwa stanowią jedną z największych atrakcji turystycznych powiatu szczyteńskiego. Obszar nadleśnictwa łączy administracyjnie gminy: Jedwabno, Szczytno, Rozogi i Wielbark. W centrum naszego zasięgu znajduje się miasto Szczytno. Pod względem siedliskowym na terenie Nadleśnictwa Szczytno przeważają siedliska borowe.

Historia puszczańskich lasów Nadleśnictwa Szczytno

Historia lasów Nadleśnictwa Szczytno związana jest z jego usytuowaniem w rejonie dawnych Prus Wschodnich. Charakteryzowały się one występowaniem olbrzymich obszarów dzikich puszczy. W wyniku kolonizacji, wiążącej się z karczowaniem i wypalaniem lasów, powierzchnia puszczy systematycznie malała. Wraz ze zmianą powierzchni lasów zmieniała się także ich struktura.

Pierwsze wzmianki o działalności leśnej na terenie Nadleśnictwa Szczytno odnotowano już w 1868 roku. W obecnym kształcie Nadleśnictwo istnieje od 1 lipca 1991 roku i podzielone jest na 12 leśnictw.

Walory przyrodnicze

Przyrodniczo jesteśmy położeni na styku puszczy: Napiwodzko-Ramuckiej i Piskiej. Najbardziej urokliwe wydają się śródleśne oczka wodne o statusie użytków ekologicznych. Oprócz tego swoimi olbrzymimi

rozmiarami zachwycają występujące na całym terenie pomnikowe dęby i sosny. Leśnicy ze Szczytna chronią wiele rzadkich i ginących gatunków roślin i zwierząt. Gniazdują tu gatunki ptaków dla których ustanowiono strefy ochronne: orlik krzykliwy, bielik, bocian czarny, kania czarna i ruda. Najcenniejszym z przyrodniczego punktu widzenia fragmentem Nadleśnictwa jest rezerwat ścisły Galwica. Jest on jednym z najlepiej zachowanych re-

zerwatów torfowiskowych w województwie warmińsko-mazurskim. W związku z obchodami 100-lecia LP do końca tego roku planuje się utworzenie drugiego rezerwatu. Na terenie leśnictwa Witówko ochroną rezerwatową obejmujemy „Uroczysko Korea” – doskonale zachowane rozległe torfowisko soligeniczne.

Czynna ochrona przyrody

W ramach projektu pn.: „Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych” wybudowaliśmy 339 urządzeń retencyjnych i piętrzących wodę. Budowa systemu urządzeń retencyjnych na

tak rozległym obszarze umożliwiła szczyteńskim leśnikom zgromadzenie 7mln m³ wody. Jesteśmy jedyną jednostką Lasów Państwowych w kraju, która w tak szerokim zakresie realizowała działania na rzecz poprawy stosunków wodnych w lasach. Otrzymaliśmy za te działania tytuł „Lidera Małej Retencji Nizinnej”. Osiągnęliśmy zamierzony cel – zatrzymaliśmy wodę w lesie.

W roku 2009 leśnicy z Nadleśnictwa Szczytno wystartowali w konkursie z projektem „Czynna ochrona biotopów cietrzewia Tetrao tetrix w Nadleśnictwie Szczytno obszar OSO Puszcza Napiwodzko-Ramucka”. Celem projektu była komplek-

sowa czynna ochrona cietrzewia kładąca główny nacisk na ochronę miejsc jego występowania.

Dlaczego cietrzew?

Cietrzew to sporej wielkości leśny kurak. Występuje on w Europie środkowej i wschodniej tworząc jedynie niewielkie oddzielne populacje. W Polsce jest jednym z ptaków najbardziej zagrożonych wyginięciem. Jego liczebność w kraju oszacowano na 2 000–2 500 szt., z czego ponad 50%, występuje w północno-wschodniej Polsce.

Jak chronić cietrzewie?

Skuteczna ochrona cietrzewia to przede wszystkim ochrona jego biotopu. Nadleśnictwo Szczytno przez szereg lat przygotowywało swoje tereny by odtworzyć populację tych ginących leśnych kuraków. Wycinaliśmy zakrzaczenia, walczyliśmy z sukcesem naturalną i kosiliśmy obszary, gdzie ten zagrożony ptak będzie mógł bytować i dobrze się czuć. Dosadzaliśmy również w tym celu podszyty i walczyliśmy z czeremchą amerykańską. Kontynuacją projektu są działania pn.: „Czynna ochrona cietrzewia na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych w Polsce”. Dzięki nim na przygotowane wcześniej tereny udało się wysiedlić kilkadziesiąt kurecząt cietrzewia. Działania te prowadzą również inne nadleśnictwa w Polsce. Zwiększa to szansę na sukces w tzw. reintrodukcji tych wspaniałych ptaków.

Z turystyką „za pan brat”

Nadleśnictwo Szczytno ze względu na swoją lokalizację i walory przyrodnicze jest chętnie odwiedzane przez turystów. Co roku na naszym terenie odpoczywa kilkuset harcerzy. Przez nasz teren przebiegają ścieżki konne oraz szlaki piesze i rowerowe. W roku 2015 na terenie leśnictwa Gizewo zorganizowano leśną ścieżkę Nordic Walking. Biegnie ona przez kompleksy leśne nadleśnictwa położone w najbliż-

szym sąsiedztwie miasta. Ścieżka składa się dwóch pętli o długości 5,5km i 7,5km.

Ciekawą alternatywą dla rowerzystów stanowią ścieżki singletrack-Szczytno MTB Trails. Ścieżki te mają charakter crossowy. Zlokalizowane są one w leśnictwie Gizewo, przebiegają po trasach w drzewostanie sosnowo-dębowym. Dojazd do ścieżek z miasta przebiega drogą asfaltową w kierunku miejscowości Witówko. Teren jest falisty i bardzo zróżnicowany, dzięki temu trasa jest bogata w liczne zjazdy, podjazdy i zakręty. Pozwala na doskonalenie techniki jazdy na rowerze górskim.

Edukacja naszym priorytetem

Ogromną wagę leśnicy ze Szczytna przykładają do kształtowania postawy proekologicznej społeczeństwa. Nadleśnictwo zadbało o stworzenie na swoim terenie specjalnej infrastruktury edukacyjnej. W Leśnictwie Lipnik powstał obiekt składający się ze ścieżki dydaktycznej oraz kompleksu rekreacyjno-sportowego wyposażonego w boisko do gry w piłkę nożną, siatkówkę, drewnianą wiatę i miejsce na ognisko.

Na trasie ścieżki Nadleśnictwo Szczytno ustawiło tablice o tematyce przyrodniczej i leśnej oraz naturalnej wielkości urządzenia łowieckie. Atrakcją dla zwiedzających jest również usytuowany na trasie wędrowki punkt widokowy oraz pojnik dla zwierzęcy.

Na ostatnim odcinku ścieżki zobaczycie Państwo laureata konkursu „Drzewo Roku” – prawie 300-letniego dęba – nazwanego „Dębolandia”. W sąsiedztwie boiska urządzono ogródek dendrologiczny oraz staw, w którym możemy obserwować życie organizmów wodnych. Najmłodszy uczestnik leśnych zajęć mogą skorzystać z usytuowanego przy leśniczówce placu zabaw oraz podziwiać owady bytujące na posianej wokół stawu kwietnej łące.

Oprócz zajęć edukacyjnych odbywają się tu turnieje sportowe, spotkania integracyjne oraz różnego typu imprezy cykliczne.

Nadleśnictwo Szczytno zaprasza również serdecznie dzieci i młodzież na zajęcia edukacyjne do „Sali edukacji i tradycji leśnej”, która znajduje się w siedzibie nadleśnictwa. Prowadzimy zajęcia o tematyce leśnej i przyrodniczej w formie prezentacji multimedialnych, projekcji filmów przyrodniczych, warsztatów ekologicznych i pogadanek.

Zmiany w Nadleśnictwie Szczytno

Rok 2024 był przełomowym okresem w działalności naszej jednostki. Na zasłużoną Paną emeryturę odszedł nadleśniczy Pan Janusz Kleczewski. Na jego stanowisko powołano dotychczasowego zastępcę nadleśniczego – Pana Mariusza Karpińskiego. Jednocześnie trwały prace związane z tworzeniem nowego Planu Urządzenia Lasu, który będzie obowiązywał przez kolejne 10 lat. To szczególny moment dla naszej jednostki, nie tylko ze względów organizacyjnych. Pojawiło się wiele nowych wyzwań. Musimy przeorganizować swoją pracę i dostosować się do zmieniających się czasów i oczekiwań społecznych. Dotyczy to szczególnie zasad udostępniania, ochrony i gospodarowania zasobami leśnymi z troską o ich bogatą bioróżnorodność, którą chcemy przekazać następnym pokoleniom.

Nadleśnictwo Wichrowo

#SerceWarmii

Warmia, historyczna kraina położona na północy Polski, zachwyca nie tylko bogatą przeszłością, ale również niezwykle pięknymi lasami. Właśnie tutaj, w jednym z najbardziej malowniczych zakątków tego regionu, a właściwie w samym jego centrum, znajduje się Nadleśnictwo Wichrowo.

Jest to miejsce, gdzie przeszłość harmonijnie splata się z teraźniejszością, a lasy pozostają w centrum uwagi miejscowych leśników, lokalnej społeczności i miłośników natury.

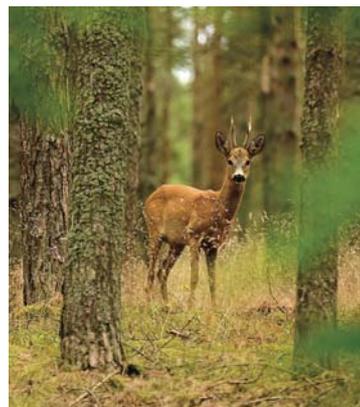
KRAJOBRAZ UKSZTAŁTOWANY PRZEZ ŁODOWIEC

Lasy Nadleśnictwa Wichrowo to prawdziwa mozaika krajobrazowa, powstała za sprawą oddziaływania lądolodu. Na tym terenie znajdują się zarówno niewielkie wzniesienia morenowe, jak i rozległe bagna, torfowiska oraz śródleśne jeziora. Meandrujące rzeki Łyna, Kirsna i Symsarna tworzą malownicze pejzaże, a przełom środkowej Łyny to jedno z najbardziej widowiskowych miejsc w regionie.

BOGACTWO LASÓW I PRZYRODY

Nadleśnictwo Wichrowo to teren o wysokiej lesistości, gdzie dominują lasy iglaste i mieszane. Sosny, świerki, olchy, brzozy i dęby współtworzą wichrowskie drzewostany. Udział gatunków liściastych stale wzrasta, co jest wynikiem przebudowy drzewostanów prowadzonej przez tutejszych leśników. Rośnie również średni wiek drzewostanów, co pozytywnie wpływa na ekosystemy leśne. W tym także na ilość martwego drewna w środowisku leśnym.

Coraz większy udział mają również odnowienia naturalne, inicjowane

w czasie cięć rębnych. Taki sposób odnawiania lasu najlepiej odwzorowuje naturalne, spontaniczne procesy odradzania się lasu. Nadleśnictwo Wichrowo w sposób zrównoważony pozyskuje drewno wysokiej jakości, które trafia przede wszystkim do firm lokalnych i regionalnych, a także jako surowiec opałowy dla lokalnych mieszkańców.

W lasach Nadleśnictwa Wichrowo żyją rysie, wilki, losie, bobry, jelenie, dziki, lisy i sarny. Liczne ptaki

drapieżne, takie jak bieliki i orliki krzykliwe, są ozdobą tutejszego nieba. Na terenach podmokłych spotkać można bociany czarne, jaszczki oraz inne gatunki zwierząt związane z tymi charakterystycznymi siedliskami. Dla wybranych gatunków tworzone są specjalne strefy ochronne. Nadleśnictwo na swoim terenie posiada obiekty sieci Natura 2000, są nimi obszary Swajnie oraz Kaszuny, chroniące głównie lasy podmokłe i wilgotne. Lasy nadleśnictwa słyną też z obfitości darów runa leśnego, takich jak grzyby i jagody.

LAS DOSTĘPNY DLA LUDZI

Jednym z priorytetów Nadleśnictwa Wichrowo jest udostępnienie lasów dla społeczeństwa. Na turystów i miłośników przyrody czekają wiaty turystyczne, miejsca ogniskowe, ścieżki edukacyjne i rekreacyjne. Szczególnie warto wspomnieć o zrekonstruowanej alei spacerowej Dobre Miasto - Walkmühle, której mała architektura drewniana nawiązuje do dziedzictwa kulturowego Warmii. Jednym z najbardziej interesujących projektów realizowanych przez nadleśnictwo jest program małej retencji leśnej, który ma na celu tworzenie obiektów zatrzy-

mujących wodę w lesie oraz stymulujących powstawanie siedlisk dla gatunków związanych terenami podmokłymi. Zbiornik retencyjny "Babcia" jest nie tylko przykładem efektywnego zarządzania wodą w środowisku naturalnym,

ale również atrakcyjnym miejscem do wypoczynku czy amatorskiego połowu ryb. Zatrzymywanie wody ogranicza skutki susz, gwałtownych wezbrań oraz powodzi, a także pozytywnie wpływa na ekosystemy leśne.

Na terenie nadleśnictwa można również bezpłatnie skorzystać z kilku obszarów programu Zanocuj w Lesie.

POWRÓT PSZCZÓŁ DO WARMIŃSKICH LASÓW

Leśnicy z Nadleśnictwa Wichro-

ny krok w stronę ochrony leśnych zapylaczy, które są kluczowe dla funkcjonowania ekosystemu. Jest to także element wskrzeszenia dawnych tradycji bartniczych tych terenów.

ZABYTKI I HISTORIA W CIENIU DRZEW

Na terenie Nadleśnictwa Wichrowo znajduje się wiele historycznych zabytków, takich jak Pałac Biskupów Warmińskich w Smolajnach czy Zamek Biskupów Warmińskich w Lidzbarku Warmińskim. Co roku odbywa się tutaj rekonstrukcja bitwy pod Heilsbergiem z 1807 roku, przyciągająca coraz liczniejszych turystów.

Mniej znane, ale równie ciekawe, są fortyfikacje „Trójkąta Lidzbarskiego” z okresu sprzed II wojny światowej. Te niepozorne relikty historii są odkrywane przez pasjonatów i wzbogacają region o kolejne walory historyczno-krajoznawcze.

IDEALNE MIEJSCE DO ODPOCZYNKU

Lasy Nadleśnictwa Wichrowo, położone z dala od zgiełku wielkich miast i ruchliwych tras, są idealnym miejscem na odpoczynek i obserwację przyrody. To tutaj można na nowo odkryć ciszę, spokój oraz piękno naturalnego krajobrazu. Nadleśnictwo Wichrowo to miejsce, gdzie harmonia przyrody łączy z zrównoważoną gospodarką leśną, a każdy odwiedzający może poczuć się częścią tego niezwykle ekosystemu.

Maciej Chromy
04.12.2024

wo aktywnie wspierają pszczoły, realizując program polegający na wykonaniu i umieszczeniu kłód bartnych w lasach. Dzięki temu owady te zyskują nowe, bezpieczne miejsca do życia. Sadzenie drzew i krzewów miododajnych to kolej-

NADLEŚNICTWO WIELBARK

Tereny Nadleśnictwa Wielbark to historia zmian zapisana w krajobrazie oraz opowieść o trudzie dopasowania się do warunków środowiska.

PIASEK I SOSNA

Wyobraźcie sobie sytuację sprzed 11 tysięcy lat. Człodoładowi, spękane, nadtopione i poczerńałe w swoim powolnym wycofywaniu zatrzymało się na jakiś czas na północ od Wielbarka. Słońce świeciło, temperatura rosła, lód topniał uwalniając ogromne ilości wody, która niosła drobny materiał skalny – piaski

i żwiru. Woda rozlewała się na przedpolu lądolodu tworząc rozległe piaszczyste równiny – sandry (podobno te polskie należą do największych w Europie!), na których ukształtował się znany nam dzisiaj, nieco monotony, krajobraz nadleśnictwa Wielbark.

Na powstałych w ten sposób ubogich piaszczystych glebach niekwestionowaną leśną królową jest sosna pospolita, która w Nadleśnictwie Wielbark tworzy większość (ponad 90%) drzewostanów. Czy tak było od „zawsze” (czyli od końca epoki lodowcowej)? Nie. Dane z map historycznych pozwalają sądzić, że tylko 10% powierzchni nadleśnictwa to lasy sta-

re – czyli takie, na których kolejne pokolenia lasu rosły nieprzerwanie od ponad 200 lat – na pozostałej powierzchni lasy i bagna zostały wraz z rozwojem cywilizacji wyparte przez rolnictwo.

Ustalmy, skąd w takim razie obecna lesistość tego terenu wynosząca ponad 60%? Złożyły się na to mała opłacalność rolnictwa na ubogiej piaszczystej równinie oraz wyludnienie części wsi po drugiej wojnie światowej. W latach pięćdziesiątych XX w. rozpoczęła się wielka akcja zalesiania terenu Nadleśnictwa Wielbark, która pozostawiła wyraźny ślad w obecnym krajobrazie okolicy – dominację lasów

w wieku 50 – 70 lat, złożonych głównie z sosny.

LAS TRWA, ZMIENIAJĄ SIĘ LOKATORZY

Lasy sadzone ręką człowieka na nieużytkach to swoisty odpowiednik sukcesji, czyli samoistnego zarastania terenów otwartych drzewami i krzewami. Czy zalesianie jest dobre? To zależy. Docelowo powstanie ekosystem lepiej chroniący glebę przed erozją, bardziej różnorodny, produkujący potrzebny nam wszystkim surowiec – drewno. Ale w początkowej fazie będzie narażony na różne leśne „choroby wieku dziecięcego” jak pojawianie się szkodników i

patogenów, charakterystycznych dla lasów porolnych, mniejsza trwałość i stabilność.

Czy sukcesja jest dobra? Zależy dla kogo. Przykładem gatunku, który na niej nie skorzystał jest cietrzew. W czasach gdy Bogusław Fruziński, profesor poznańskiej Akademii Rolniczej, swoją niezawodną WSK-ą przemierzał mazurskie puszcze i bezdroża próbując policzyć cietrzewie, w zasięgu Nadleśnictwa Wielbark było mnóstwo pustych przestrzeni, mokradel, łąk a także zrębów i „nieudanych upraw”. Badacz w 1968 roku oszacował wielbarską populację cietrzewia na 670 osobników. Potem nastąpiło kilkadziesiąt lat sukcesji na terenach otwartych, dalszego zalesiania, zwiększania presji ludzkiej, obniżania się poziomu wód gruntowych i zmian w populacjach drapieżników. Ostatnie pojedyncze ptaki zaobserwowano tu na początku XXI wieku.

Zwiększanie powierzchni lasu i przeciętnego wieku drzewostanów sprzyja gatunkom organizmów typowo leśnych. Mamy na terenie Nadleśnictwa rzadkie ptaki drapieżne gniazdujące na starych drzewach, mamy dużą populację jeleni i losi, mamy duże drapieżniki: wilki i rysie. Ale co z tymi, które są związane ze szczególnymi fazami rozwoju drzewostanów? Znowu mamy przykłady wśród ptaków: lelek i lerka, stanowiące przedmioty ochrony na terenie obszaru Natura 2000 Puszcza Napiwodzko-Ramucka koniecznie muszą mieć uprawy i młodniki. A żeby mieć uprawę, trzeba najpierw wyciąć drzewa. W ten sposób jedna z podstawowych funkcji lasu, czyli produkcja i pozyskanie drewna, zajął się z czynną ochroną przyrody.

GRZYBY, JAGODY I PODGLĄDANIE

Duża lesistość, mało miejscowości, niewiele przemysłu i intensywnego rolnictwa to dobre warunki dla mieszkańców lasu ale także dla poszukujących odpoczynku, miłośników rekreacji, obserwatorów przyrody. A wiecie, że kilka lat temu naszemu leśnemu fotografowi udało się uwiecznić żubra? Samotny byk w swojej wędrówce w poszukiwaniu nowego stada zahaczył o leśnictwo Wesolowo.

Dominacja borów sosnowych na terenie Nadleśnictwa Wielbark pociąga za sobą też zjawisko społeczne. Wrzesniowe i październikowe weekendy to zastawione samochodami i autokarami leśne parkingi, a czasem nawet pobocza dróg. Grzyby! Wielbarska obfitość borowików, koźla-

rzy i podgrzybków jest legendarna. Nawet w ostatnich czasach susz i związanej ze zmianą klimatu niestabilnej pogody, każdej jesieni jest chociaż tydzień lub dwa, kiedy można nabrać tyle, że starczy na cały rok. Do lasu ciągną mieszkańcy, przyjeźdźni, wycieczki zakładowe, a także uczestnicy corocznego wielbarskiego festiwalu Grzybowanie (którzy przy okazji szukania grzybów zawsze zbierają też śmieci).

To kolejny przejaw zmiany krajobrazowej i dopasowania się do warunków

wywołania się do warunków w stosunkowo krótkiej skali czasowej: na początku XXI w. Nadleśnictwo Wielbark słynie z dużych kompleksów i bogactwa grzybów. Sto lat wcześniej, na początku XX w., najśłynniejszym i obficie występującym dobrem była tu jagoda jałowca. Mieczysław Orłowicz w swoim „Ilustrowanym przewodniku po Mazurach Pruskich i Warmii” określał Wielbark jako główne miejsce handlu jagodą jałowca i opisywał rozległe piaszczyste przestrzenie nad rzeką Omulew porośnięte kar-

łowatą sosną i ogromnymi jałowcami.

Nie mamy już obfitości jałowców ani lotnych piasków, mamy za to rozległe kompleksy leśne, stanowiące dom dla wielu gatunków roślin, zwierząt i grzybów, miejsce pracy i odpoczynku ludzi, a jednocześnie trwale źródło jednego z cenniejszych surowców – drewna. Zaciekało Was?

Przybывajcie na południowy kraniec województwa! Chodźcie na nasze ścieżki i trasy! Odpoczniecie w ciszy wśród przyrody, zobaczycie sosnowe bory w różnych stadiach zagospodarowania – od upraw i młodników do starodrzewów i zrębów, jesienią nabierzacie grzybów, a jak będziecie mieli szczęście, może uda Wam się wypatrzyć stadko jeleni, albo łosia, albo chociaż napotkać wilczy trop ...

Tekst:
Karolina Remuszek
Fot. Tomasz Krupiński

Wyjątkowe cisy z Wipsowa

Cis pospolity to jedno z naszych rodzimych drzew iglastych występujących naturalnie w polskich lasach. Obecnie na stanowiskach naturalnych cis stał się bardzo rzadki i znajduje się pod prawną ochroną częściową.

Wyjątkiem na skalę europejską są wipsowskie cisy odnawiające się naturalnie. Leśnicy z Nadleśnictwa Wipsowo otoczyli ten gatunek szczególną opieką, stwarzając mu lepsze warunki do wzrostu i przyczyniając się tym samym do jego ochrony.

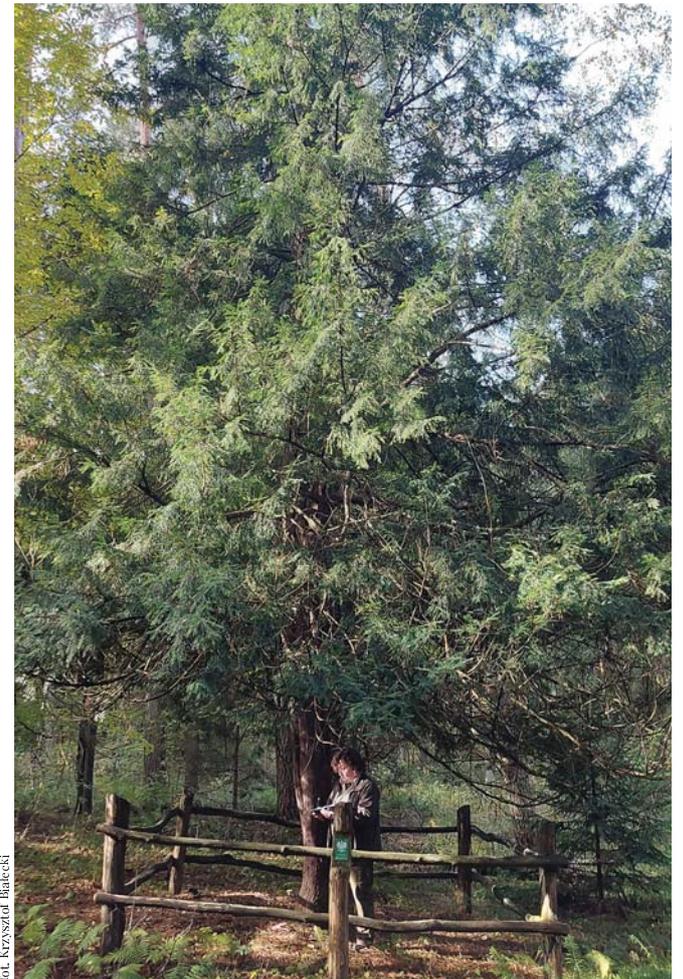
rośliną dwupienną. Męskie okazy drzewa, można rozpoznać po ich drobnych kwiatach precikowych, tworzących wczesną wiosną żółtawe kwiatostany. Żeńskie okazy cisa najłatwiej odróżnić po charakterystycznych jaskrawoczerwonych osnówkach na

sokość jest praktycznie niezauważalny. Podobnie wolno rośnie wszcz. Obwód pnia zwiększa się od nieco ponad 1 mm do maksymalnie 3 mm rocznie. Wymaga bardzo żyznych i wilgotnych gleb. Jest wrażliwy na mrozy i suszę. Głównym zagrożeniem dla młodych roślin jest przede wszystkim zgrzyzanie przez zwierzyne płową.

Pierwsze wzmianki o wipsowskich cisach pojawiają się w opracowaniach H. Steffena w 1921 i 1926 r., w których wspomina, że na terenie Nadleśnictwa znajduje się około 20 cisów. Po raz pierwszy szczegółową inwentaryzację w Nadleśnictwie Wipsowo przeprowadzono w latach 1958 - 1959. Zinventaryzowano wówczas 25 szt. osobników żeńskich i męskich, które dokładnie opisano i pomierzono.

W roku 1970 na terenie Nadleśnictwa powstaje powierzchniowy pomnik przyrody „Cisy” w celu ochrony naturalnej, młodej populacji cisa oraz stworzenia warunków prawidłowego wzrostu obfitego samosiewu. Ze względu na wrażliwość młodych drzewek na uszkodzenia powodowane przez zwierzyne płową leśnicy z Nadleśnictwa Wipsowo grodzą całą chronioną powierzchnię. Kolejna ważna data dla wipsowskich cisów to rok 2005. To właśnie wtedy na zle-

cenie Nadleśnictwa Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Gdyni wykonało opracowanie warunków występowania cisa oraz wstępną ocenę stanowisk tego gatunku w wybranych oddziałach leśnych obrębu Purda Leśna. Nie określono wówczas ogólnej liczebności miejscowej populacji, natomiast dokonano wstępnego rozpoznania jej zagęszczenia. Ustalono, że średnia liczba cisów w przeliczeniu na 100 m² dzięki działaniom podjętym przez leśników rośnie z roku na rok. Dodatkowo kondycja życiowa wszystkich badanych osobników oceniona została jako dobra. Ponowne dokładne pomiary i opisanie tych samych drzew zostają wykonane w ramach obozu naukowego studentów Instytutu Nauk Leśnych Uniwersytetu Łódzkiego. Porównanie i analiza badań po przeszło 50 latach, stwarza możliwość zbadania dynamiki wzrostowej i zmian w stanie zdrowotnym poszczególnych cisów. Stanowisko tworzy wówczas 19 cisów. Największe ich zgrupowanie składające się z ośmiu okazów, znajduje się w oddz. 182, a dwa cisy rosną na ogrodzonym terenie powierzchniowego pomnika przyrody „Cisy”. Rok później w lipcu 2011 r. wydarzyła się tragedia. Podczas wichury 350-letni cis przewrócił się. Z początkiem sierpnia

Leśnicy podczas inwentaryzacji cisów w 2024 r.

leśnicy z Nadleśnictwa Wipsowo podjęli się ratowania pomnikowego drzewa. Aby postawić pionowo 17-metrowe drzewo użyto ciężkiego sprzętu, po czym je ustabilizowano drewnianą podporą i linami. Dodatkowo do ziemi wokół drzewa dodano specjalny preparat ukorzeniający i następnie przez kolejne tygodnie troskliwie podlewano. Dzięki sprawnej akcji załogi Nadleśnictwa cis przeżył i cieszy się dziś dobrą kondycją. W ostatnich latach wykonaliśmy i stale utrzymujemy ogrodzenia płatów nalotu cisowego w celu ochrony siewek oraz młodych drzewek przed zgrzyzaniem i zdeptaniem przez zwierzyne. Dodatkowo wykonujemy cięcia odsłaniające, w których usuwamy głównie leszczynę i graby, tak żeby stworzyć młodemu pokoleniu cisów optymalne

warunki świetlne. W tym roku pracownicy Nadleśnictwa wykonali dokładną inwentaryzację cisów bazując na wynikach z 1958 - 1959 i 2010. W wyniku tych prac zainwentaryzowano 49 nowych stanowisk nie ujętych w poprzednich inwentaryzacjach.

Przetrwanie i wzrost młodych drzewek wymaga od leśników dużych nakładów pracy. Bazując na wieloletnich doświadczeniach przekonaliśmy się, że warto grodzić płaty odnowień naturalnych, gdyż cis choć jest trujący stanowi przysmak dla niektórych zwierząt leśnych, np. saren, którym w ogóle nie szkodzi. Z perspektywy kilku dziesięcioleci cieszymy się, że dzięki pracy tutejszych leśników cis w Wipsowie czuje się wyjątkowo dobrze.

Tekst:
Lukasz Paprocki

Osnówki otaczające nasiona stanowią cenny jesienny pokarm dla ptaków

Cis pospolity jest gatunkiem chronionym w Polsce najdłużej. Ochroną został objęty już w 1423 roku na mocy statutu warckiego, wydanego przez króla Władysława Jagiełłę. Prawo wówczas wydane jasno mówiło: „Jeśli kto wszedł w las i drzewa, które znajdują się być wielkiej ceny, jako jest cis i jemu podobne porąbał, tedy może być przez pana albo dziedzica pojman”. Jagiełło chciał w ten sposób ograniczyć eksport drewna cisowego, m. in. do Anglii i Niderlandów z obawy o całkowite wyginiecie cisa pospolitego. W tamtych czasach drewno tego gatunku było cennym surowcem do wyrobu bardzo dobrej jakości luków i kusz. Współcześnie roślina podlega ochronie prawnej w naszym kraju nieprzerwanie od 1946 roku.

Cis jest niezwykle interesującą rośliną. I to z kilku powodów. Gatunek ten nie osiąga jakiś spektakularnych wysokości (rośnie do 20 m), ale może żyć nawet 2000 lat. Wiek najstarszego cisa w Polsce ocenia się na ok. 1250 lat. W młodości jego korona jest stożkowata, później przyjmuje formę nieregularną. Cis jest

gałązkach dojrzewających w sierpniu i wrześniu. Przypomina wtedy czerwone jagody rosnące na drzewie. Pamiętajmy jednak, że cis jest rośliną trującą. Wszystkie części drzewa, z wyjątkiem czerwonej osnówki, zawierają duże ilości trujących związków, przede wszystkim taksyn (nazwa pochodzi od łacińskiej nazwy cisa - Taxus). Jest to gatunek trudny w hodowli. Wyjątkowo wolno rośnie, początkowo w tempie do 15 cm na rok, a później w miarę osiągania wysokości typowej dla macierzystego siedliska, przyrost na wy-

Ogrodzenie chroni młode cisy przed zgrzyzaniem przez zwierzyne

NADLEŚNICTWO
ZAPOROWO

Lasy Mikołaja Kopernika znad Zalewu Wiślanego

Mikołaj Kopernik – najslynniejszy astronom upodobał sobie lasy Warmii z przepięknym miasteczkiem Frombork, wznosząc się na Zalewem Wiślanym.

Nadleśnictwo Zaporowo to najdalej na zachód wysunięta granica Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie.

Jest to kraina lasów liściastych i mieszanych, pościęta polodowcowym układem wyżyn i nizin geograficznych z deltami rzek spławiających się do Zalewu Wiślanego.

Klimat tego regionu sterowany jest trochę wilgotną bryzą z morza – od zachodu – jak i suchym ostrym wiatrem od lądu ze strony wschodniej, co urozmaica warunki pogodowe oraz siedliskowe występujących tu zbiorowisk roślinnych.

Duże uwilgotnienie siedlisk – ich żyzność – przekłada się na bogactwo bioróżnorodności zarówno roślinnej jak i zwierzęcej. Dowodem są powierzchnie chronione w rezerwatach „Ostoja bobrów na rzece

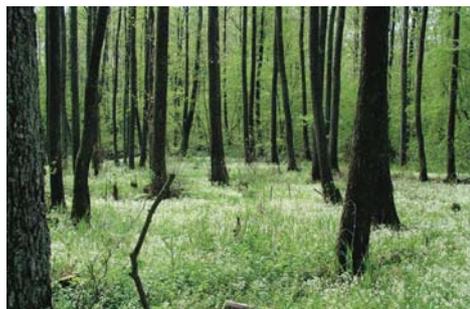
Paślece” oraz „Cielętnik”. Obszary Chronionego Krajobrazu czy obszary ochrony siedliskowej i ptasiej NATURA 2000. Nadmienić trzeba, że pod jakąkolwiek formą ochrony są obszary ponad 75% Nadleśnictwa Zaporowo.

Na uwagę zasługuje bardzo bogata lista gatunków zwierząt naszego Nadleśnictwa, od mnogości ptaków, często rzadkich objętych szczególną ochroną strefową jak Bielik, Bocian czarny czy Orlik krzykliwy oraz cała gama ptaków lęgowych czy migrujących wzdłuż Zalewu Wiślanego pokonując coroczna wędrowkę na krańcach północy i południa Europy. Ze ssaków na uwagę zasługują często ostatnio obserwowane drapieżniki jak Wilk czy Rys, ale i innych zwierząt nam też nie brakuje ze zwierzyny płowej oraz gromady płazów czy gadów.

Ze strony turystycznej, zapraszamy na ciekawe, ale niełatwe wędrowki, „Szlakiem Kopernikowskim” czy trasami rowerowymi. Ciągłe rozwijająca się infrastruktura turystyczna zachęca do spędzenia wolnego czasu w miejscu nieurbanizowanym, trochę dzikim i bogatym w runo leśne (rajem dla grzybiarzy).

Na tej ciekawej krainie spotkamy wiele miejsc historycznych – pamiętające zamierzchłe czasy Słowian oraz kupców przemierzających „Szlak bursztynowy” czy odcisnięte piętno II Wojny Światowej, po której zostały ruiny fortyfikacji „Trójkąta Lidzbarskiego”.

Zapraszamy do odwiedzenia Warmii jakiej nie znacie w otoczeniu lasów Nadleśnictwa Zaporowo.

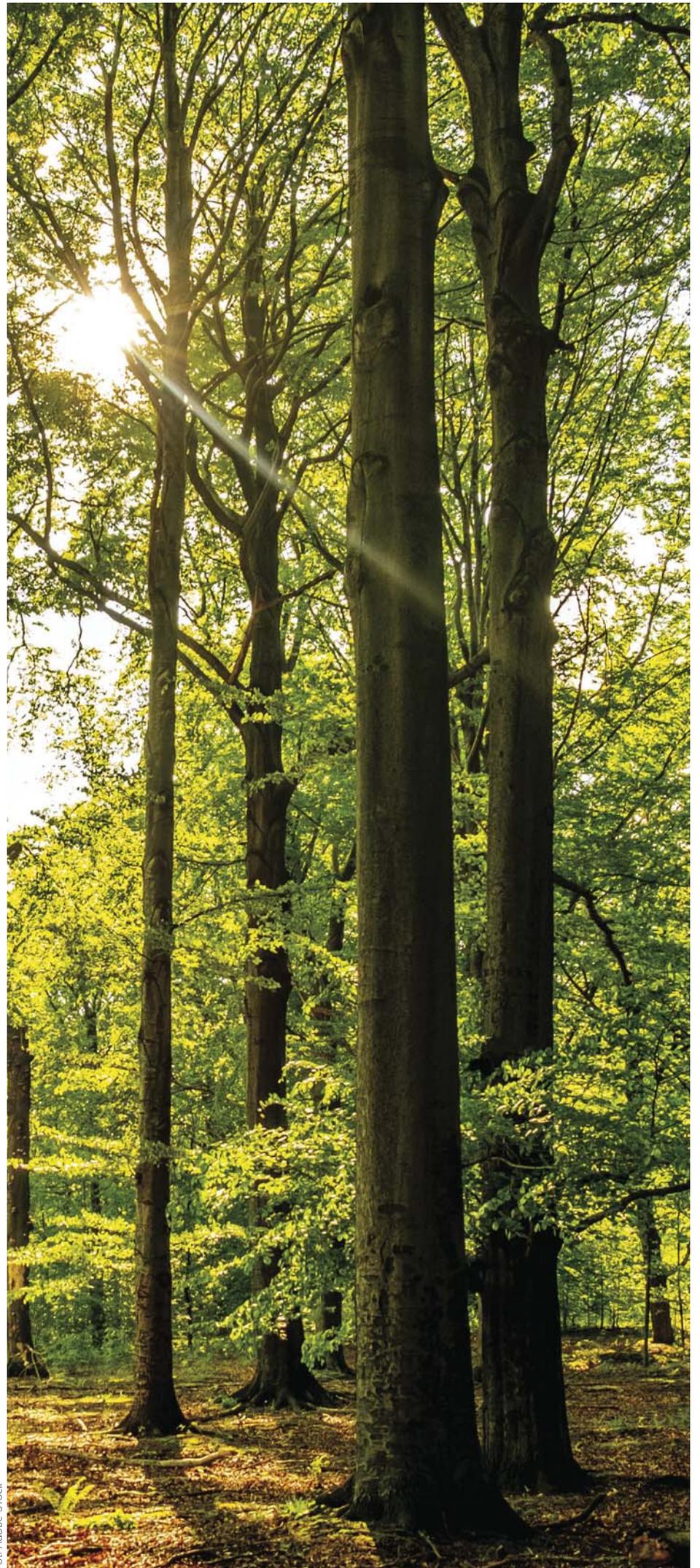
LAS

WIELOFUNKCYJNY MARKĄ POLSKI I REGIONU

Lasy w Polsce pełnią wielorakie funkcje, które generalnie dzieli się na trzy grupy: funkcje przyrodnicze (środowiskotwórcze, ekosystemowe), społeczne i produkcyjne. Główną funkcją przyrodniczą lasu jest tworzenie miejsca do życia dla wielu organizmów: zwierząt, roślin, grzybów, funkcją społeczną – możliwość pracy lub rekreacji, czy też korzystanie z innych darów lasu, zaś najważniejszą funkcją produkcyjną dostarczanie najbardziej ekologicznego surowca świata – drewna. Ale to wielkie uproszczenie, bo oddziaływań lasu na środowisko i człowieka jest znacznie więcej i są wielokierunkowe. Jednocześnie każdy polski las jest wielofunkcyjny, choć ważność tych funkcji jest różna w zależności od położenia, struktury gatunkowo-wiekowej rosnących w nim drzew, obecności lub nie szczególnie cennych gatunków roślin lub zwierząt oraz wielu innych czynników. Gdy dodamy do tego zakorzenioną w polskiej kulturze tradycję dostępności lasu i korzystania z jego dóbr, funkcjonujący w Polsce model lasu wielofunkcyjnego wydaje się optymalnym i... tak naprawdę jedynym rozwiązaniem.

Jedną z najważniejszych i oczywistych funkcji lasu jest jego wpływ na klimat, zarówno w wymiarze lokalnym jak i globalnym. Retencjonowanie wody, łagodzenie gwałtownych zmian temperatury czy tworzenie stref buforowych to tylko kilka z wielu przykładów kształtowania przyjaznego mikroklimatu przez las. Patrząc jednak szerzej pozytywny wpływ lasu na klimat jest modelowym połączeniem w jednym wszystkich grup funkcji, które pełni. Dzieje się tak m.in. dlatego, że las w ramach tzw. procesu sekwestracji dwutlenku węgla, poprzez swoje istnienie i wzrost magazynuje węgiel w żywych drzewach, krzewach, runie i glebie. W pojedynczym drzewie ponad 50% pochłoniętego węgla jest zgromadzone w drewnie. Wiemy także, że tzw. bilans węglowy drewna jako surowca energetycznego jest „zerowy”, czyli spalając drewno do atmosfery przechodzi tylko tyle dwutlenku węgla, ile zostało wcześniej pochłonięte w procesie wzrostu. Jeśli jednak potraktujemy drewno jako surowiec do wytworzenia materiałów budowlanych lub produktów domowego użytku, węgiel pozostanie tam związany na dużo dłużej. Drewno to wielki magazyn węgla – około połowa masy drewna to właśnie węgiel. Używając produktów z drewna, budując drewniane domy, korzystając z drewnianych mebli, podłóg, krzeseł – de facto wpływamy pozytywnie na klimat. Leśnicy próbują tak zarządzać lasem, aby maksymalizować jego możliwości wiązania dwutlenku węgla. Jednym ze sposobów jest... pozyskanie drewna oraz dbałość o zróżnicowanie wiekowe, w tym obecność drzewostanów średniowiekowych, czyli tych które najszybciej przyrastają. Rosnąc, rozwijając się, wiążą w sobie dwutlenek węgla. Tymczasem drzewostany stare, rozpadające się, które traktowane są ostatnio jako najwspanialsze, poprzez naturalne procesy rozkładu w nich zachodzące z punktu widzenia wiązania węgla bardzo zbliżają się do bilansu zerowego. Dlatego trzeba doceniać zrównoważoną, wielofunkcyjną gospodarkę leśną prowadzoną w Polsce, doceniać rolę pozyskania drewna i rolę samego drewna jako wspaniałego, odnawialnego surowca i... jednakowo doceniać stare puszczańskie drzewostany, jak i uprawę, młodnik, dragowinę czy inny młody, dynamicznie rozwijający się las.

Włodzimierz Serwiński

Fot. Adobe Stock

CZY LASY ROSNA?

Pytanie wydaje się banalne, a odpowiedź oczywista. Jeśli jednak spojrzymy na lasy globalnie i systemowo, zagłębiając się nieco w najważniejsze parametry je charakteryzujące – odpowiedź nie jest taka łatwa. Zwłaszcza dla osób, które las traktują jako miejsce rekreacji i wypoczynku, a przemierzając go, widzą zręby zupełne i wielkie mygły z pozyskanym drewnem. Pojawia się wtedy myśl, że głównym zajęciem leśników jest wycinanie drzew, a lasu jest coraz mniej. Czy tak jest w istocie? Oczywiście, że nie!

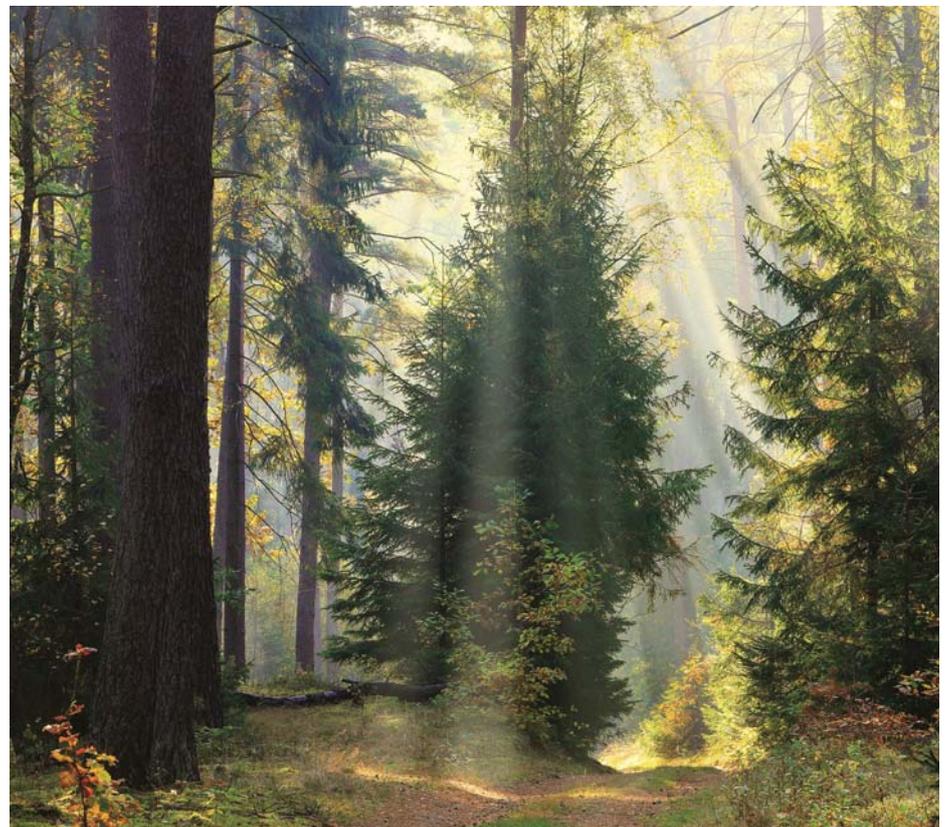
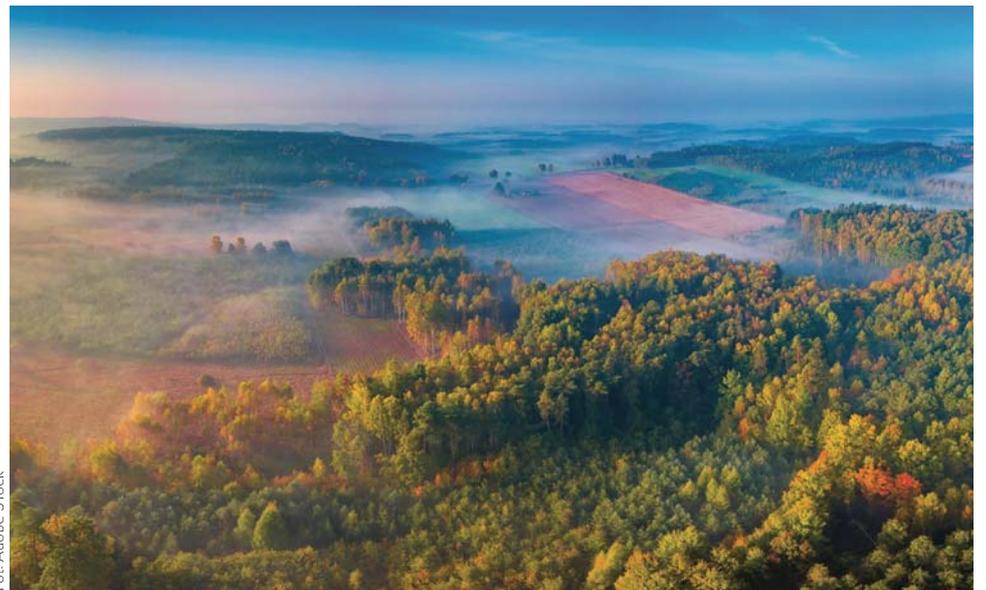
Dziedziną leśnictwa, która całościowo i systemowo dba o stan zasobów leśnych i nadzoruje ich użytkowanie, jest urządzenie lasu. Poprzez plany urządzenia lasu, wykonywane raz na dziesięć lat w każdym nadleśnictwie, ustalane jest, co, gdzie i w jaki sposób będzie użytkowane. Jednocześnie to „urządzenie lasu” ma taki cel, aby po realizacji 10-letniego planu przeciętny drzewostan danego nadleśnictwa był zasobniejszy, bardziej różnorodny, a przez to bardziej odporny na działania różnych patogenów oraz lepiej dostosowany swoim składem gatunkowym do warunków glebowych i siedliskowych. Bardzo ważne jest to, że plan urządzenia lasu jest opracowywany w oparciu o pełną inwentaryzację terenową – taksatorzy leśni opisują dziesiątkami parametrów każdy różniący się od siebie fragment lasu. Jednocześnie brane są pod uwagę doświadczenia z realizacji planów urządzenia lasu w poprzednich dziesięcioleciach.

Jednym z najważniejszych elementów planu urządzenia lasu jest ustalenie etatów użytkowania, czyli ilości drewna do pozyskania, której nadleśniczy w kolejnym 10-leciu nie może przekroczyć. Ta maksymalna wielkość pozyskania drewna jest zatwierdzana przez ministra środowiska, a realizacja etatu jest dokładnie kontrolowana. Konstrukcja etatów użytkowania jest taka, aby zapewnić pełną realizację fundamentalnych w polskim leśnictwie zasad: trwałości lasu i ciągłości jego użytkowania oraz powszechnej ochrony lasu i powiększania jego zasobów.

Pozyskiwanie drewna jest bardzo ważne. Po pierwsze to wspaniały i ekologiczny surowiec, który ma bardzo wielkie znaczenie dla gospodarki naszego kraju i regionu. Po drugie pieniądze ze sprzedaży drewna umożliwiają funkcjonowanie całego systemu ochrony przyrody w lasach i ochrony lasu (systemy przeciwpożarowe, system ochrony przed szkodnikami itd.), pozwalają las hodować, urządzać i użytkować czy wreszcie umożliwiają powszechne udostępnianie lasu i edukację leśną. Po trzecie użytkowanie rębne (cały wachlarz rębni zupełnych i złożonych) i pozyskanie drewna powoduje w lesie zmianę pokoleniową, gdzie stare drzewostany są zastępowane młodymi, powodując zróżnicowanie wiekowe, które jak każda różnorodność jest w przyrodzie stanem pożądanym.

Skąd jednak wiadomo, że nasze lasy są coraz starsze, coraz zasobniejsze, coraz bardziej stabilne i biologicznie zróżnicowane. Dowodem na to są nie tylko dane pochodzące z planów urządzenia lasu, ale przede wszystkim z Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu (WISL). WISL polega na prowadzeniu szeregu pomiarów i obserwacji na stałych powierzchniach (ponad 30 tys.) we wszystkich lasach na terenie całego kraju, bez względu na to, kto jest ich właścicielem. Ponieważ właściciel lasu nie wie, gdzie takie pomiary są prowadzone, dane z nich pochodzące są doskonałym i obiektywnym źródłem informacji o zasobach leśnych oraz gospodarowaniu, zarówno w lasach państwowych, jak i prywatnych. Metodyka WISL jest zbliżona do zasad stosowanych w całej Europie, a pozyskane dane pochodzące z WISL są wykorzystywane w wielu statystykach krajowych (m.in. GUS) i europejskich.

Warto więc sięgnąć po kilka parametrów pochodzących z WISL i pokazać, jak zmieniły się w naszym regionie w skali jednego 10-lecia, które w stosunku do

Fot. Adobe Stock

długości życia drzew jest przecież okresem stosunkowo krótkim. Porównując dane z III pięcioletniego cyklu WISL (lata 2015-19) do cyklu I (lata 2005-09), obserwujemy wzrost wielu parametrów. W skali województwa warmińsko-mazurskiego powierzchnia lasów wzrosła z 732,7 tys. ha do 762,7 tys. ha (wzrost o 4,1%), zasoby drewnne (czyli miąższość – objętość drewna żywych drzew) z 192,3 mln m³ do 217,9 mln m³ (wzrost o 13,3%), przeciętny wiek warmińsko-mazurskich drzewostanów wzrósł z 53 do 56 lat, a przeciętna zasobność (czyli objętość żywych drzew na 1 hektar) wzrosła z 262,5 m³/ha do 285,7 m³/ha (wzrost o 8,8%). Oprócz tego obserwuje się szereg innych pozytywnych zmian w mniej wymiernych parametrach taksacyjnych lasu. Jednocześnie w tym samym okresie wzrosła intensywność użytkowania, czyli pozyskuje się coraz więcej drewna. Jak więc to możliwe? Ponieważ lasy rosną!!! I są jednocześnie dobrze urządzone i racjonalnie użytkowane. Można więc powiedzieć, że lasy traktowane w szerszy, kompleksowy sposób są niejako perpetuum mobile dostarczając surowca, który jako jedyny nigdy się nie wyczerpie, oczywiście pod warunkiem właściwego nim zarządzania.

Wszystkie dane o lasach w Polsce, pochodzące z planów urządzenia lasu, WISL i szeregu innych źródeł, można znaleźć w jednym miejscu. To Bank Danych o Lasach (BDL), w którym za pomocą przeglądarki internetowej każdy może się dowiedzieć, jaki jest faktyczny stan lasów w całej Polsce, w naszym regionie, a nawet uzyskać podstawową informację o lesie, który rośnie za płotem.

Włodzimierz Serwiński

LAS

MA ODNAWIANIE SIĘ W SWOJEJ NATURZE

Peter F. Drucker, parafrazując Heraklita z Efezu, twierdził, że jedyną stałą jest zmiana. Nieważne, czy dotyczy to życia, ekonomii czy jakiegokolwiek organizacji. W szczególności ustawiczna zmiana jest cechą organizmów żywych, które powstają, rozwijają się i w końcu umierają. W złożonych ekosystemach wszystkie te zmiany i procesy zachodzą jednocześnie i wielokierunkowo, więc pozornie wydaje się, że nic się nie zmienia, choć... zmienia się wszystko. Dla organizmów długowiecznych i społecznych, takich jak ludzie czy drzewa, można zaobserwować jeszcze jedną zmianę – zmianę pokoleniową.

Zmiana pokoleniowa w lesie, czyli zastąpienie starego, dojrzałego pokolenia drzew młodym, odbywa się przez zabieg zwany rębnią. Stare pokolenie jest usuwane jednorazowo (rębnie zupełne) lub w etapach (rębnie złożone), ustępując miejsca młodemu pokoleniu drzew. Sposób zmiany pokoleniowej jest zależny od wielu czynników: żyzności siedliska, gatunków drzew starego pokolenia i... gatunków pożądanych w młodym pokoleniu (nie zawsze tych samych), ich wymagań ekologicznych, możliwości odnowienia naturalnego oraz w końcu czasu potrzebnego na cały ten proces. W wyjątkowych przypadkach możliwe jest prowadzenie rębni ciągłej (przerębowej), gdzie w jednym wydzieleniu leśnym znajdują się drzewa we wszystkich grupach wiekowych i zmiana pokoleniowa dokonuje się stale, ale jednocześnie w tak niewielkim wymiarze ilościowym i powierzchniowym, że jest prawie niezauważalna dla zewnętrznego obserwatora. Niestety stosowanie rębni ciągłej jest możliwe tylko dla drzewostanów o zróżnicowanej strukturze wiekowej oraz określonych wymaganiach świetlnych i żyznościowych gatunków drzew składających się na konkretny drzewostan.

Mówiąc o zmianie pokoleniowej w zagospodarowanym wielofunkcyjnym lesie, trzeba pamiętać o dwóch podstawowych faktach. Po pierwsze wycięcie starych drzew zawsze ma na celu stworzenie przestrzeni i warunków dla rozwoju nowego pokolenia – młodego lasu. Po drugie moment zmiany pokoleniowej wyprzedza o kilkanaście lub czasem kilkadziesiąt lat wiek naturalnej śmierci i rozkładu drzew starego pokolenia w celu pozyskania z niego wartościowego drewna.

Na koniec warto podkreślić, że proces eliminacji i umierania drzew jest procesem naturalnym. W najmłodszym drzewostanie – uprawie leśnej powstałej przez tzw. odnowienie sztuczne, czyli posadzonej przez leśników – jest około 10 tys. drzewek na jednym hektarze (w przypadku odnowienia naturalnego może to być nawet kilkadziesiąt tysięcy). W dojrzałym, ponadstuletnim drzewostanie tych samych drzew jest kilkaset (300-500). Wniosek z tego jest bardzo prosty – przez około sto lat musiało zginąć około 95% drzew, ponieważ zabrakło dla nich przestrzeni, wody i światła. I te brutalne zasady dotyczą zarówno lasu naturalnego, jak i zagospodarowanego przez człowieka. Tyle że w lesie zagospodarowanym pewne procesy są skracane lub intensyfikowane, a na końcu życia drzewostanu drewno zamiast ulec naturalnemu rozpadowi jest pozyskiwane i wykorzystywane przez człowieka jako najbardziej ekologiczny surowiec świata.

Włodzimierz Serwiński

Fot. Adobe Stock

DLA DOBRA LASU... PONAD PODZIAŁAMI...

Włodzimierz Serwiński

Nadleśnictwa... Większość nadleśnictw Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie znajduje się na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, większość nadleśnictw Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku – w województwie podlaskim. Patrząc więc na podziały administracyjne, mogłoby się wydawać, że więcej je różni, niż łączy. Tymczasem jest zupełnie odwrotnie, bo widziane poprzez pryzmat warunków przyrodniczych stanowią jednorodną całość. Lasy obu dyrekcji są najważniejszą i największą częścią umownego regionu zwanego Zielonymi Płucami Polski. Zdecydowana większość nadleśnictw zarówno jednej, jak i drugiej dyrekcji należy do tej samej krainy przyrodniczo-leśnej (II Kraina Mazursko-Podlaska). Krainy przyrodniczo-leśne są odwzorowaniem zróżnicowania przyrodniczego kraju, a ich obszar i przebieg granic wynika z warunków klimatycznych, zasięgu zlodowaceń, rozmieszczenia krajobrazów naturalnych oraz zasięgów potencjalnej roślinności (z naturalnymi zasięgami gatunków drzew na czele). Wszystkie te warunki i kryteria wpływają bezpośrednio na kształtowanie i prowadzenie zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, którą realizują nadleśnictwa. W bardzo dużym uproszczeniu można więc powiedzieć, że wszyscy leśnicy Mazur i Podlasia mają podobne cele w dążeniu do ukształtowania lasów najbardziej zbliżonych do potencjalnych możliwości i naturalnych warunków przyrodniczo-klimatycznych. Oczywiście w praktyce wszystko jest o wiele bardziej skomplikowane, precyzyjne i dostosowane do warunków lokalnych, które nawet na obszarze jednego nadleśnictwa mogą być bardzo zróżnicowane. Wszystkie nadleśnictwa Lasów Państwowych posiadają opracowania glebowo-siedliskowe (na naszym terenie wykonywane przez Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej – Oddziały w Białymstoku i Olsztynie), które dla każdego fragmentu lasu w nadleśnictwie precyzyjnie określają warunki glebowe, żyznościowe i wilgotnościowe, ustalając w ten sposób, dla jakich gatunków drzew dane miejsce jest optymalne do życia i rozwoju. Znaczna część nadleśnictw (wszystkie w Leśnych Kompleksach Promocyjnych) posiada opracowania fitosocjologiczne, które na podstawie inwentaryzacji w terenie dodatkowo określają występujące w lesie zbiorowiska roślinne (roślinność rzeczywista) oraz diagnozują, jakie zespoły roślinne powinny tam docelowo występować (roślinność potencjalna). Można więc powiedzieć, że nie tylko stan drzewostanów, ale również wszystkich innych elementów ekosystemu leśnego jest w Lasach Państwowych doskonale rozpoznany. Wiedza ta pozwala na takie zarządzanie lasem, aby w sposób optymalny spełniał wszystkie swoje funkcje. By w miejscach najcenniejszych przyrodniczo dominowała funkcja przyrodnicza i aspekty ochronne, w miejscach istotnych i wrażliwych społecznie – funkcja społeczna, zaś na pozostałych obszarach pozwólmy dominować funkcji produkcyjnej – zielonej fabryce najbardziej ekologicznego surowca świata – drewna. A najważniejszym zadaniem leśników w dzisiejszych czasach wydaje się znalezienie kompromisowej drogi użytkowania i ochrony lasu, optymalnej i dla lasu, i dla ludzi.

